

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK

HÄLSO- OCH SJUKVÅRD

SINNESSJUKVÅRDEN I RIKET

ÅR

1914

AV

KUNGL. MEDICINALSTYRELSEN

STOCKHOLM 1916

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

152989

INLEDNING

TILL

**Sinnessjukvården i riket / Kungl. Medicinalstyrelsen. – Stockholm, 1913-1941. - (Sveriges officiella statistik).
Täckningsår: 1911-1939.
1911-1939 med innehållsförteckning på franska. - 1914-1920 med fransk parallelltitel: Soins médicales aux aliénés en Suède, 1921-1939: Soins médicaux aux aliénés en Suède.**

Föregångare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. K, Hälso- och sjukvården. 2, Överstyrelsens över hospitalen underdåniga berättelse för år ... – Stockholm : Norstedt, 1862-1910.

Täckningsår: 1861-1910.

Överstyrelsens över hospitalen underdåniga berättelse för år ... ersattes 1903 av Medicinalstyrelsens underdåniga berättelse angående sinnessjukvården i riket året 1901

Överstyrelsen över hospitalen ersattes 1902 av Medicinalstyrelsen.

Efterföljare:

Ingår fr.o.m. 1940 i:

Allmän hälso- och sjukvård / Socialstyrelsen. – Stockholm, 1913-1982. - (Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1911-1979.

Sinnessjukvården i riket. År 1914. – (Sveriges officiella statistik).
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2011.

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK

HÄLSO- OCH SJUKVÅRD

SINNESSJUKVÅRDEN I RIKET

ÅR

1914

AV

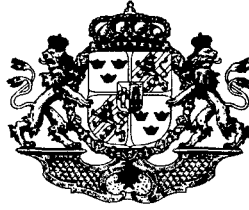
KUNGL. MEDICINALSTYRELSEN

STOCKHOLM 1916

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

152989

STATISTIQUE OFFICIELLE DE LA SUÈDE

SOINS MÉDICALES AUX
ALIÉNÉS EN SUÈDE

EN

1914

PAR

LE CONSEIL SUPÉRIEUR
DE L'ADMINISTRATION MÉDICALE DE L'ÉTAT

Innehållsförteckning.

I. Av Kungl. Maj:t och Riksdag beslutade viktigare åtgärder för sinnessjukas vård	sid. 3.
II. Anstalter för sinnessjuka	» 6
a) Statens hospital och asylor	» 6.
1. Byggnader	» 6.
2. Utrymme	» 10.
3. Mathållning och utspisning	» 12.
4. Tjänstemän och betjäning	» 14.
5. De sjukas sysselsättning och förströelser	» 16.
6. Sjukvård	» 17.
b) Landstingens och vissa städers upptagningsanstalter	» 24.
c) Enskilda anstalter	» 24.
III. Antalet sinnessjuka och idioter inom riket	» 25.
Skyddsföreningen för sinnessjuka	» 26.
Kurators för de sinnessjuka årsberättelse	» 27.

I. Tabeller.

Tab. 1. Sammanställning av uppgifterna från offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka angående intagna och avförda samt den 31 december befintliga patienter	sid. 31.
» 2. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna, tillfrisknade, döda samt vid årets slut befintliga, med fördel- ning efter de särskilda sjukdomsformerna	» 32.
» 3. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna, tillfrisknade och döda, med fördelning efter kön och ålder	» 33.
» 4. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna, fördelade efter civilstånd, sjukdomens bestånd före intagningen samt antal förutgångna anfall	» 33.
» 5. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, fördelade efter sjukdomens form och efter ålder vid sjukdomens utbrott	» 34.
» 6. Översikt över de orsaker, under vilkas inflytelser sinnessjukdom kan anses hava uppkommit hos under året intagna	» 35.
» 7. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, fördelade efter stånd och yrke	» 36.
» 8. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, med fördelning efter hemort	» 37.
» 9. Översikt över tillfriskningsprocenten bland de under de senaste 10 åren å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna	» 37.
» 10. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka tillfrisknade	» 38.

IV

Tab. 11. Översikt över dödsorsaker bland de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka avlidna	sid. 39.
› 12. Översikt över tillfälliga sjukdomar bland de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka vårdade	› 40.
› 13. Kriminalpatienter å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka	› 41.
A. Underhållsdagar samt vid årets slut befintliga.	
B. Å samtliga anstalter under året intagna och avförda.	
› 14. Översikt över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna och avlidna, av dementia paralytica lidande	› 42.
› 15. Sammanställning av uppgifter från offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka angående antal sjukplatser, underhållsdagar och medeltal vårdade i de olika betalningsklasserna samt utspisnings- och totalkostnaden	› 43.
› 16. Översikt över de vid offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka i och för den egentliga sjukvården anställda tjänstemän och betjäning	› 44.
› 17. Sammandrag av redovisning över anslaget till hospitals underhåll	› 45.
› 18. Inkomster för hospitals underhåll	› 46.
› 19. Utgifter för hospitals underhåll	› 46.
› 20. Sammandrag av kyrkoherdarnes och hälsovårdsnämndernas uppgifter om sinnessjuka och idioter i riket	› 48.
II. Överinspektörens för sinnessjukvården i riket berättelse över sin verksamhet under år 1914	› 50.

Table des matières.

I. Mesures d'une certaine importance décrétées par le Gouvernement et la Diète, page	3.
II. Etablissements d'aliénés	› 6.
a) Hôpitaux d'aliénés et Asyls de l'Etat	› 6.
1. Edifices	› 6.
2. Espace	› 10.
3. Nourriture	› 12.
4. Employés et service intérieur	› 14.
5. Occupation et récréation des malades	› 16.
6. Soins aux malades	› 17.
b) Etablissements de refuge des Conseils généraux et ceux de certaines villes	› 24.
c) Etablissements privés	› 24.
III. Nombre des personnes en Suède atteintes d'aliénation mentale et d'idiotisme	› 25.
La Société protectrice des aliénés	› 26.
Rapport de la curatrice des aliénés	› 27.

I. Tableaux. (Note. m. = hommes; kv. = femmes; sa = somme.)

Tabl. 1. Rapport des hôpitaux publics indépendents d'aliénés des malades admis, renvoyés et restants le 31 décembre	page 31.
<i>Col. 1.</i> Hôpitaux, asyles ou refuges d'aliénés. <i>Col. 2.</i> Malades admis, les aliénés transférés des autres hôpitaux publics indépendents non compris. <i>Col. 3.</i> Malades admis, non soignés à d'autres hôpitaux publics indépendents d'aliénés. <i>Col. 4.</i> Transferts des autres hôpitaux publics indépendents d'aliénés. <i>Col. 5—10.</i> Renvoyés: <i>Col. 5.</i> guéris; <i>Col. 6.</i> en état amélioré; <i>Col. 7.</i> non guéris; <i>Col. 8.</i> à d'autres hôpitaux d'aliénés de l'Etat; <i>Col. 9.</i> Décédés; <i>Col. 10.</i> non malades à l'admission. <i>Col. 11.</i> Malades restants le 31 déc. <i>Col. 12.</i> Nombre d'expectants le 31 déc.	
2. Aperçu des malades admis, guéris, décédés et restants à la fin de l'année aux dits hôpitaux, distribués après les formes de la maladie	32.
<i>Col. 2, 3.</i> Voir Tabl. 1, col. 2 et 3. <i>Col. 4.</i> Guéris. <i>Col. 5.</i> Décédés. <i>Col. 6.</i> Restants le 31 déc.	
3. Aperçu des malades admis, guéris et décédés aux dits hôpitaux, distribués après le sexe et l'âge	33.
<i>Col. 1.</i> Voir Tabl. 2, col. 2—5. <i>Col. 13.</i> Inconnu. <i>Col. 14.</i> Total. <i>Col. 15.</i> Totaux. — <i>Alinéa 1.</i> De 15 jusqu'à 20 ans. <i>Alinéa 2.</i> Voir Tabl. 1, col. 2.	
4. Aperçu des malades admis aux dits hôpitaux, placés après l'état civil, la durée de la maladie avant l'admission à l'hôpital et le nombre des crises antérieures	33.
<i>Alinéas 4 et 5.</i> Excl. les imbéciles et les idiots, ainsi que ceux, qui n'étaient pas malades à l'admission; voir aussi Tabl. 1, col. 2. et 3. resp.	
5. Aperçu des malades admis pour la 1 ^{re} fois aux dits hôpitaux, placés après la forme de la maladie et après l'âge à l'éclat de la maladie	34.
<i>Col. 12.</i> Au-dessus de 70 ans <i>Col. 13—15.</i> Voir Tabl. 3, col. 13—15.	
6. Aperçu des causes de la maladie sous lesquelles elle pourrait avoir son origine	35.
<i>Col. 1.</i> Causes. <i>Col. 2, 3.</i> Voir Tabl. 1, col. 2, 3. — Distribution par sexe.	
7. Aperçu des malades admis pour la 1 ^{re} fois aux dits hôpitaux, placés après la position sociale et la profession	36.
<i>Col. 1.</i> I. Agriculture, pêche, etc. — II. Industrie et métiers. — III. Commerce et communication. — IV. Fonctions et, emplois publics ainsi que lettres. — V. Autres. — VI. Métiers non fixes ou inconnus.	
8. Aperçu des malades admis pour la 1 ^{re} fois aux dits hôpitaux, placés après le lieu d'origine	37.
<i>Col. 2.</i> Campagne. <i>Col. 3.</i> Villes. <i>Col. 4.</i> Total. <i>Col. 5.</i> Malades admis sur 100 000 de la population moyenne.	
9. Le pourcentage des guéris parmi les malades admis aux dits hôpitaux pendant ces 10 années dernières	37.
<i>Col. 1.</i> Numéro de l'année d'admission. <i>Col. 2.</i> Année. <i>Col. 3.</i> Admia, les aliénés transférés des autres hôpitaux non compris. <i>Col. 4.</i> Ceux, qui lors de l'admission sont à compter comme incurables. <i>Col. 5.</i> Guéris pendant une de ces 10 années. <i>Col. 6.</i> Pourcent de guérisons des admis compris dans la col. 3. <i>Col. 7.</i> Idem, déduction faite de ceux compris dans la col. 4.	
10. Aperçu des malades guéris aux dits hôpitaux	38.
<i>Col. 2—6.</i> Séjour à l'hôpital. <i>Col. 7—12.</i> Durée de la maladie à partir de son début. <i>Col. 13.</i> Inconnu. <i>Col. 14.</i> Total, hommes et femmes. <i>Col. 15.</i> Totaux.	
11. Aperçu des causes de décès des malades admis aux dits hôpitaux	39.
12. Aperçu des maladies occasionnelles parmi les malades soignés aux dits hôpitaux	40.

Tabl. 13. Malades criminels aux dits hôpitaux	page 41.
A. Nombre de jours d'entretien ainsi que le nombre des malades restant à la fin de l'année.	
<i>Col. 2.</i> Jours d'entretien. <i>Col. 3.</i> Moyennes des soignés par jour.	
<i>Col. 4.</i> Restants le 31 déc. H., F., Total.	
B. Admis et renvoyés dans toutes les institutions pendant l'année.	
<i>Col. 2.</i> Comptés comme fous. <i>Col. 3.</i> Prisonniers aux travaux forcés.	
<i>Col. 4.</i> Prévenus. <i>Col. 5.</i> Cas d'observation.	
› 14. Aperçu des malades admis aux dits hôpitaux et décédés souffrant de démence paralytique	› 42.
<i>Col. 1—3.</i> Admis: <i>Col. 1.</i> Voir Tabl. 7, col. 1. <i>Col. 2.</i> Exerçant un métier. <i>Col. 3.</i> Membres de famille. <i>Col. 4—10.</i> Décédés: <i>Col. 4.</i> Age lors du décès. <i>Col. 5—10.</i> Durée de la maladie à partir de son éclat. — Admis: Etat civil; lieu de domicile; cause probable de la maladie.	
› 15. Rapport des dits hôpitaux sur le nombre des lits, des jours d'entretien, le nombre moyen des malades soignés dans les diverses classes de payment, frais d'entretien et dépenses totales	› 43.
<i>Col. 2.</i> Nombre des lits à la fin de l'année: aux hôpitaux de l'Etat, aux refuges des Conseils généraux et chez les communes. <i>Col. 3.</i> Jours d'entretien sur idem. <i>Col. 4.</i> Moyennes des soignés sur idem. <i>Col. 5.</i> Dépenses pour la nourriture des malades: totales, par jour d'entretien. <i>Col. 6.</i> Dépenses totales pour les soins aux malades: dépense totale, dépense moyenne par malade et jour, dépense par malade et an.	
› 16. Aperçu des employés pour le service hospitalier proprement dit dans ces hôpitaux	› 44.
<i>Col. 2.</i> Médecins. <i>Col. 3.</i> Personnel de surveillance. <i>Col. 4.</i> Gardes-malades. <i>Col. 5.</i> Le nombre moyen des places occupées. <i>Col. 6.</i> Nombre des malades gardés par chaque infirmier.	
› 17. Relevé du Rapport concernant les sommes accordées au service hospitalier	› 45.
› 18. Recettes d'entretien des hôpitaux	› 46.
› 19. Dépenses d'entretien des hôpitaux	› 46.
› 20. Relevé des rapports du clergé et des Commissions municipales de santé concernant les aliénés et les idiots en Suède	› 48.
II. Rapport de l'Inspecteur général des soins des aliénés sur son activité en 1914	› 50.

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Civildepartementet.

Kungl. Medicinalstyrelsen får härmed jämlikt 13 § uti den för styrelsen gällande instruktion överlämna berättelse angående *sinnessjukvården* i riket för år 1914. Till en början lämnar styrelsen en översikt över de av Kungl. Maj:t och riksdagen härutinnan beslutade viktigare åtgärder. Berättelsen omfattar därefter redogörelse för statens hospital och asyler, landstingens och de större städernas upptagningsanstalter för sinnessjuka samt enskilda anstalter. Vidare meddelas en redogörelse över antalet i riket befintliga sinnessjuka och idioter samt för skyddsföreningens för sinnessjuka verksamhet. Slutligen lämnas ett meddelande angående kurators för de sinnessjuka verksamhet. Berättelsen åtföljes dels av tabellariska översikter angående sjukvården å anstalter och därmed sammanhängande förhållanden samt rörande inkomster och utgifter för hospitalens underhåll, dels av sammandrag av 1914 års redovisning över till hospitalsväsendet anslagna medel ävensom av kyrkoherdarnas uppgifter om sinnessjuka och idioter. De tabellariska översikterna angående sjukvården omfatta även verksamheten vid vissa större, landsting eller större städer tillhörande upptagningsanstalter, nämligen länsavdel-

ningarna vid rikets hospital, sjukhuset vid Långbro samt upptagningsanstalterna vid Ulvsunda och i Hälsingborg. Slutligen följer överinspektörens för sinnessjukvården i riket berättelse för år 1914.

B. BUHRE

RICHARD STENBECK

Karl Leijer.

Stockholm den 10 november 1915.

1. Av Kungl. Maj:t och riksdag beslutade viktigare åtgärder för sinnessjukas vård.

Med anledning av nådigt uppdrag hava de i förra årets berättelse omförmålda sakkunniga för utredning angående de beräknade kostnaderna för uppförande av ett *nytt hospital invid Strängnäs å biskopsbostället Sundby* uppdragit åt arkitekten Gustaf Wickman att omarbета förut uppgjorda ritningar och uppgöra nytt kostnadsförslag. Sedan Wickman avlämnat uppgjorda ritningar och kostnadsförslag slutande på 3 269 300 kronor, har medicinalstyrelsen uti skrivelse den 11 september 1914 till Kungl. Maj:t överlämnat den sålunda verkställda utredningen. Genom nådigt brev den 31 december 1914 har Kungl. Maj:t uppdragit åt medicinalstyrelsen att föranstalta om byggnadsarbetets verkställande med rättighet för medicinalstyrelsen att därvid vidtaga sådana smärre avvikelser från de fastställda ritningarna, som, utan att rubba huvuddragen i desamma eller vålla överskridande av det utav riksdagen för ändamålet beviljade anslaget, finnas ändamålsenliga.

Den för utarbetande av förslag till *ny- och ombyggnader vid Växjö hospital samt vid Piteå och Lunds hospital och asyl* tillsatta kommissionen har fortsatt sina arbeten; och hava dessa fortskridit så långt, att utredningen rörande Lunds hospital och asyl fullbordats, varjämte kommissionen avgivit förslag till förvärv av lägenheten Kampen invid Växjö för utvidgning av Växjö hospital.

Den av medicinalstyrelsen, jämlikt nådigt bemyndigande, tillsatta kommissionen för avgivande av förslag rörande *ny sinnessjukanstalt* har avgivit utlåtande och förslag till en dylik anstalt för 800 sjuka, avsedd att förläggas å ett på och invid norra delen av *Pålsjö gård* omedelbart norr om *Hälsingborgs stad* beläget område. Medicinalstyrelsen har under tillstyrkande av kommissionens förslag överlämnat detsamma till Kungl. Maj:ts prövning.

Sedan Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 25 april 1913 uppdragit åt medicinalstyrelsen att gå i författning om uppförande av *tre bostadshus för betjäning vid Vänersborgs hospital och asyl* och ställt till styrelsens förfogande det av riksdagen för ändamålet anvisade anslaget av 60 000 kronor, anmälde medicinalstyrelsen uti skrivelse den 5 september 1913, att det efter infordrande av anbud å ifrågavarande arbete visat sig, att kostnaderna skulle komma att överstiga det av riksdagen anvisade anslaget med 8 200 kronor. Med anledning härav framlade Kungl. Maj:t förslag till riksdagen om anvisande av ett tilläggsanslag å nämnda belopp, vilken framställning av riksdagen godkändes. Genom nådigt brev den 27 juni 1914 har Kungl. Maj:t ställt nämnda anslag till styrelsen förfogande.

Genom nådigt brev den 1 oktober 1914 har Kungl. Maj:t ställt det utav riksdagen för uppförande av *ett bostadshus för läkare vid Vänersborgs hospital och asyl* anvisade anslaget av 28 700 kronor till medicinalstyrelsens förfogande med uppdrag att gå i författning om uppförande av nämnda bostadshus.

Genom nådigt brev den 27 juni 1914 har Kungl. Maj:t ställt det utav riksdagen för uppförande av *tre bostadshus av sten för gifta skötare vid Lunds hospital och asyl* anvisade anslaget av 82 000 kronor till medicinalstyrelsens förfogande med uppdrag att gå i författning om uppförande av nämnda bostadshus.

Genom nådigt brev den 27 juni 1914 har Kungl. Maj:t ställt det utav riksdagen för uppförande av *tre bostadshus av trä för betjäning vid Kristinehamns hospital* anvisade anslaget av 65 000 kronor till medicinalstyrelsens förfogande med uppdrag att gå i författning om uppförande av nämnda bostadshus.

Genom nådigt brev den 5 december 1914 har Kungl. Maj:t anvisat ett anslag av 21 000 kronor för utförande av *påbyggnad av tvätthuset vid Vänersborgs hospital och asyl*.

Genom civildepartementets ämbetsskrivelse den 17 juli 1914 har meddelats, att riksdagen, i enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, medgivit *underläkaren vid Kristinehamns hospital, medicine kandidaten Axel Boo Erik Wahlström* må, utan hinder därav att han icke avlagt medicine licentiatexamen, söka och erhålla befattning såsom biträdande läkare vid statens hospital och asyl med förordnande tillsvidare.

Genom civildepartementets ämbetsskrivelse den 1 oktober 1914 har meddelats, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, från och med år 1915 höjt det å ordinarie stat uppförda *förslagsanslaget till hospitals underhåll* med 350 000 kronor eller från 3 500 000 till 3 850 000 kronor.

Genom nådigt brev den 6 november 1914 har Kungl. Maj:t bestämt *tattavgifterna vid statens anstalter för sinnessjuka* skola tillsvidare under femårsperioden 1915—1919 utgå med följande belopp, för patient i första klassen 2 kr. 25 öre om dagen, dock att för patient i nämnda klass, tillhörande Göteborgs hospital, avgiften utgår med 3 kr. 25 öre om dagen, för patient i andra klassen 1 kr. 10 öre och i tredje klassen 60 öre om dagen.

Genom nådiga brev den 5 februari och den 28 november 1914 har Kungl. Maj:t medgivit, att dagarvoden till *extra läkare vid Sätters hospital* må under vissa angivna villkor utgå med ett till 15 kronor förhöjt belopp under tiden intill 1915 års utgång; och genom sistnämnda brev är samma rätt medgiven *extra läkare vid Östersunds hospital*.

Till ledamöter av *direktionen för Strängnäs hospital* har Kungl. Maj:t den 28 februari 1914 förordnat kaptenen i Södermanlands regementes reserv F. W. Arwedson, konsistorienotarien P. O. Lundblad, andre stadsläkaren K. J. A. de Maré och godsägaren K. G. Philipson.

Genom nådigt brev den 13 november 1914 har Kungl. Maj:t uppå därom av medicinalstyrelsen gjord framställning förordnat, att de *resor*, som det enligt §§ 70 och 74, gällande stadga angående sinnessjuka åligger provinsial- och extra provinsialläkare att årligen företaga *för tillsyn av sinnessjuka och idioter*, icke skola äga rum under år 1915.

Genom nådigt brev den 28 februari 1914 har Kungl. Maj:t medgivit, att för sådan tillfällig vård av sinnessjuka, varom i § 46 i stadgan angående sinnessjuka förmåles, må för tiden intill utgången av år 1918 för Malmöhus läns landstings räkning i villorna *Oskarsberg och Lyckebo* i närheten av Hälsingborg inrättas *en upptagningsanstalt för sinnessjuka* för sammanlagt 46 sinnessjuka, därav högst 21 män i villan Oskarsberg och högst 23 kvinnor i villan Lyckebo, under förutsättning att för landstingets räkning platser för vård på en gång av omkring 20 oroliga sinnessjuka finnas att tillgå å Hälsingborgs stads sinnessjukhus.

Uti till Kungl. Maj:t ingiven skrift har svenska fattigvårdsförbundet gjort framställning om vidtagande av åtgärder i och för en *utredning av principerna för en uppdelning av sinnessjukvården mellan å ena sidan staten och å andra sidan landstingen*, eventuellt större kommuner, samt eventuellt angående statsbidrag för byggnads- och driftkostnader för den icke statsliga offentliga sinnessjukvården och om de övriga åtgärder, som i samband därmed måste vidtagas, i syfte att den offentliga sinnessjukvården snarast möjligt måtte bli så ordnad, att varje sinnessjuk omedelbart kunde erhålla den vård hans tillstånd krävde. Med anledning av denna framställning uppdrog Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 18 april 1914 åt medicinalstyrelsen att efter samråd med landshövdingen i Jämtlands län Johan Widén, ledamoten av riksdagens andra kammare, lantbrukaren D. H. Pettersson i Bjälbo samt överinspektören för sinnessjukvården i riket A. Petrén avgiva yttrande och förslag i ärendet.

Arbetet härmed har av medicinalstyrelsen påbörjats med infordranden av uppgifter angående antalet sinnessjuka och obildbara sinnesslöa från pastorsämbeten samt kommunal-, hälso- och fattigvårdsnämnder samt med bearbetandet av det inkommande rikliga statistiska materialet.

Genom ett i mars 1912 upprättat testamente hade f. d. förestånderskan vid Stockholms hospital *Eva Kylander-Ljunglöf* till nämnda hospital *donerat ett belopp av 2 000 kronor*, av vilket belopp den årliga räntan skulle av överläkaren utanordnas till förmån för någon obemedlad kvinnlig patient av 2:dra eller 3:dje klass vid hospitalet, vilken utskrives frisk eller förbättrad. Kungl. Maj:t har den 19 juni 1914 förordnat, att ifrågavarande donation må av direktionen för Stockholms hospital mottagas.

Genom nådigt brev den 6 juni 1914 har Kungl. Maj:t bemyndigat medicinalstyrelsen att med järnvägsstyrelsen och marinförvaltningen träffa avtal om *upphandling av stenkol och koks* för statens anstalter för sinnessjuka i de fall, då sådant förfarande med hänsyn till anstaltens läge och andra på frågan inverkan förhållanden kan anses lämpligt. Med stöd av detta bemyndigande har medicinalstyrelsen den 9 juli 1914 beslutat, att erforderligt behov av stenkol och koks från järnvägsstyrelsen skall inköpas för Stockholms, Göteborgs, Kristinehamns hospital, Uppsala, Lunds och Vänersborgs hospital och asylr samt Malmö asyl; Växjö hospitals kolbehov skall inköpas från marinförvaltningen.

II. Anstalter för sinnessjuka.

a) Statens hospital och asyl.

1. Byggnader.

Stockholms hospital. De av riksdagen beslutade nybyggnaderna av ekonomihus, boställslägenheter för gift betjäning och bostadshus för överläkaren samt ny värmeledning i sjukhuset påbörjades under eftersommaren och hösten 1914 och hava vid årets slut rätt långt framskridit. Redan under sommaren hade inläggningen av ny värmeledning i anstalten påbörjats med uttagning av de gamla ledningarna.

Den gamla maskinhusskorstenen ersattes under hösten med en ny och pannhuset utvidgades för den nya värmeledningen, vilken var inmonterad i god tid att kunna tjänstgöra, när vinterkylan begynte.

Uppsala hospital och asyl. Under året hava överläkarbostaden, ett verkstads-hus och tre byggnader för skötarbostäder blivit färdiga och tagits i bruk. De hava uppförts efter ritningar av arkitekten Ture Stenberg av byggmästaren F. A. Karlsson från Gävle och, efter det denne på grund av ekonomiska svårigheter visat sig oförmögen att avsluta arbetet, av hans borgensmän hrr A. Lindberg och J. A. Wennberg från Gävle.

Överläkarbostaden är belägen i skogsparken på åsens östliga sluttning strax sydost om hospitalets mansavdelning på den plats, där förut den gamla, fallfärdiga kägelbanan låg. Fasaderna vetta tämligen rakt mot norr och söder, och huvudingången ligger mot norr, så att byggnaden ungefärligen bildar fond för den intill terrasseringen gående vägen förbi hospitalets mansavdelning. Byggnaden rymmer på nedre botten tre rum, jungfrukammare, serveringsrum och kök, dessutom en inbyggd loggia, kapprum, hall och två toaletter, en intill hallen och en i anslutning till köksavdelningen. Våningen en trappa upp består av fem rum, hall, badrum och toalett. Över loggian är en balkong. I källarvåningen finnas utom matkällare rum för värme- och varmvattenberedningsapparaterna och för kolförrådet samt en tvättstuga.

Byggnaden, som togs i bruk i slutet av oktober, har visat sig fylla alla rimliga anspråk på trevnad, bekvämlighet och utrymme.

Planeringen kring byggnaden har verkställts av sjukhusets personal efter plan av f. d. länsträdgårdsmästaren J. J. Ekstedt och under hans överinseende och är så gott som avslutad. Det återstår endast den slutliga avputsningen och planeringen.

Verkstads-huset, beläget utom det egentliga sjukhusområdet strax söder om södra vattentornet, inrymmer på nedre botten verkstäder för målning och

sadelmakeri jämte bilokaler samt en lägenhet på två rum och kök för biträdande uppsyningsmannen på asylavdelningen. En trappa upp finnas två enrumslägenheter, vilka för närvarande bebos av målaren och snickeriverkstadsföreståndaren.

Skötarbostäderna, vilka ligga i omedelbar närhet till de förut förefintliga, äro av den nya typen och hava på nedre botten två tvårumslägenheter och i övre våningen två enrumslägenheter.

Samtliga senast nämnda nya bostäder voro färdiga den 1 oktober och togos ock till större delen då i bruk. Så vitt man kunnat finna råder allmän belåtenhet med dem. Den enda anmärkning man hört framställas är, att rummet i enrumslägenheterna på grund av de många dörrarna visat sig något svårt att möblera.

I vindsvåningen till C-avdelningen för kvinnor har inretts 10 sköterskerum, vartdera för två sköterskor, och har härigenom vunnits en mycket välbehöblig tillökning av bostäderna för asylavdelningarnas sköterskor och kvinnliga elever. Hittills hava de senare måst kaserneras i de stora arbetsalarna på B-avdelningen, varmed tillfredsställelsen icke varit stor. Ehuru samtliga de nya rummen hava kupfönster, synas de dock med en snygg möblering i lätt stil kunna bliva hemtrevliga.

Nyköpings hospital. I södra paviljongen har en nu obehöblig förstuga omändrats till en rätt rymlig och bekväm klossett och pissoar. I norra paviljongen har ett avdelningskök inretts i ett bredvid matsalen beläget mindre sovrum, som ersatts genom det förra köket. I avdelningsköken hava spisarna borttagits, då gas överallt blivit inledd.

Vadstena hospital och asyl. Ny pudrettlada och ny halmlada äro uppförda av trä på cementfot under tegeltak.

Köksbyggnaden är tillbyggd, så att tillräckligt stora disk-, skölj- och förrådsrum vunnits samt källarlokalerna för kafferostaren, potatisskalnings- och tvättmaskiner.

Överläkar- och hospitalsläkarbostäderna äro grundligt reparerade.

Å vedgården äro kafferum inredda för betjäning och patienter, som deltaga i utarbete.

Mansavdelningen F är genom upptagning av breda skjutdörrar mellan rummen och i övrigt genomgående reparationer apterad till övervakningsavdelning för tuberkulösa och annars kroppsligt sjuka samt osnygga sjuka.

»Mårten Skinnares hus» är frilagt och reparerat. Planen däromkring befriad från uthus. Promenadgårdsplanken i deras närhet ombyggda och nedskurna till 2,6 meter.

Nya klosetter äro anordnade å B: III:s och B: IV:s promenadgårdar samt för bageri- och måleripersonalen.

Växjö hospital. Frågan om Växjö hospitals utvidgning har nu fortskridit så långt, att den 1913 tillsatta kommittén under sistlidna höst kunnat bland annat träffa villkorlig överenskommelse angående inköp av den till hospitalsområdet västerut angränsande egendomen Kampen jämte tvenne därifrån avskräddade lägenheter.

I tredje våningen av kriminalpaviljongens mittparti har familjebostad åt den därstädes stationerade biträdande läkaren inrättats genom sammansläende av några betjäningsrum, som voro disponibla, på grund av att större delen (cirka 80 %) av skötarna äro gifta och annorstädes boende.

Linbananläggningen för koltransport har efter ett par smärre ändringar kunnat avsynas och definitivt tagas i bruk. Den förut för transporten använda rälsvägen har dock bibehållits såsom reserv och har efter krigsutbrottet fått tjänstgöra för besparing av elektrisk kraft.

För att nedbringa bränslekostnaden har på senare åren i allt större utsträckning brännstovv använts under sommarperioderna, i den mån fullgod stovv kunnat erhållas från den i trakten uppblomstrande brännstovvindustrin. Redan 1913 användes brännstovv i så stor skala, att en stor del av det samma år inköpta stenkolspartiet kunde reserveras till 1914, något som, i förening med torveldning från maj till slutet av oktober samt inskränkning efter krigsutbrottet i användningen av elektrisk belysning, motorer, bad m. m., medfört att en besparing kunnat göras å anslaget till eldning och lyshållning av öfver 17 000 kronor.

Västerviks hospital. Av byggnadsföretag under året må framhållas: uppförandet av ett växthus och ett bilgarage, anordnandet av en ny promenadgård vid pav. 16 ö. och 16 n., utvidgning av promenadgården till kolonivillorna för kvinnliga patienter, anordnandet av en plattform utanför mjölkkrummet samt direkt tillgång till detta rum från denna plattform, invändig brädbeklädnad av de nyinredda målar- och snickarverkstäderna, därjämte hava tvenne dykdalber anbringats i Gamlebyviken i närheten av stora lastbryggan.

Uppförandet av ett svinstall påbörjades under årets sista månader.

Lunds hospital och asyl. Under året har arbetet med förändring och utvidgning av den elektriska belysningen fullbordats; dess avsynande ägde rum den 27 april 1914.

Såsom förberedande arbete för vattenverkets förbättring med avseende å vattentillgången hava under tiden $28/5$ — $19/6$ fyra provborrningar — med jämförelsevis gott resultat å tre ställen — blivit utförda i ången vid ån.

Vänersborgs hospital och asyl. En större förrådsbyggnad från Västgöta regementes gamla mötesplats vid Gunnebo har inköpts och flyttats till anstaltsområdet. Ett bostadshus med lägenhet för en familj samt ett rum för två ogifta befattningshavare av samma typ som de tvenne förut byggda har uppförts. Svinstallarna för avelsdjur hava tillbyggets. Byggnaderna vid Gamla Restad hava försetts med vatten- och avloppsledningar. Till övervakningsavdelningen 3 A. hava lagts 24 platser i angränsande sovrum genom upptagande av nya dörrar mellan rummen.

Kristinehamns hospital. Två nya avdelningar för permanent övervakning av stillsamma manliga patienter hava under året erhållits genom ombyggnad inom mellanvåningarna i de sydliga flyglarna av den största manspaviljongen. I den östliga av ifrågavarande flyglar (avd. 5) hava en sovsal, ett tillstötande betjäningsrum och ett utanför det sistnämnda beläget förrum sammanslagits till en stor vaksal. Genom upptagandet av dörröppning mellan ifråga-

varande vaksal och en angränsande sovsal samt mellan den senare och ett bredvidliggande 4-mansrum hava övervakningsmöjligheterna ytterligare utsträckt. I 4-mansrummet har ett fönster mot nordväst igensatts och ett nytt mot sydväst upptagits. Slutligen har den genom nyss omtalade sammanslagning vunna stora vaksalen satts i förbindelse med ett tillstötande 2-mansrum, vilket alltså hädanefter kan användas för separation. En utanför vaksalarna belägen korridor tjänstgör som dagrum.

I den västliga av ovannämnda flyglar (avd. 10) hava fem enkelrum och utanför dessa liggande förrum och korridor sammanslagits på sådant vis, att ett nytt dagrum och en med detta kommunicerande ny stor vaksal erhållits. Genom upptagandet av dörröppning mellan nämnda vaksal och en tillstötande sovsal har möjlighet beretts att använda även denna senare som vaksal. Vidare hava genom klyvning av en mindre sovsal, som kommunicerat med den förutvarande korridoren, två separationsrum kunnat inrättas, ett yttre med dörrar till bägge vaksalarna, och ett inre med dörr till det yttre separationsrummet. Slutligen hava i den förutvarande sovsalen två nya och i det inre separationsrummet ett nytt fönster mot sydväst upptagits samt ett fönster i vardera av de bägge sistnämnda rummen igensatts.

De nyinrättade övervakningslokalerna, vilka äro avsedda för ett lika stort patientantal, som vårdas på avdelningarna 4:s och 9:s vaksalar, utmärka sig framför dessa genom större rymlighet och mycket gynnsammare belysningsförhållanden. De sistnämnda salarna komma hädanefter att begagnas endast för nattövervakning.

Under året har en serie av tre djupborrningar efter vatten utförts i hospitalområdet fasta berg. Resultatet är särskilt i betraktande av den höggradiga torkan, som rått under 1914, osedvanligt gynnsamt, i det att vid provpumpning ur de tre borrhålen erhållits sammanlagt ej mindre än 20 000 timliter klart, mjukt och välsmakande vatten. Man får hoppas, att hospitalens vattenfråga, vilken under så många år vållat bekymmer, med detta äntligen vunnit sin lösning. Överenskommelse om uppsättande av pumpmaskinen till en av de nya bergbrunnarna hade vid årets slut träffats med firman Axel Engström & C:o i Stockholm.

Östersunds hospital Byggnadsarbetena hava fortskridit så, att samtliga byggnader med undantag av de båda asylpaviljongerna voro färdiga vid årets slut, vadan hospitalet i början av år 1915 kunde tagas i bruk.

Piteå hospital och asyl. Det under år 1913 påbörjade tillbygget vid snickerverkstaden, avsett att inrymma målarverkstad och familjebostad för rätaren, har under året blivit fullt färdigt och tagits i bruk från den 1 juni.

De två 2-familjebostadshusen, med för vardera familjen 2 rum och kök, hava också blivit färdiga och tagits i bruk från den 1 oktober, det ena av skötarfamiljer, det andra av familjer tillhörande ekonomien. Husen äro prydliga och bostäderna böra kunna tillfredsställa alla rimliga anspråk på komfort åt dem, för vilka de äro avsedda. Anstalten har själv uppfört, målat och monterat dessa hus dels med lejt dels med eget folk.

Angående de kostnader för underhåll och förbättringar av byggnader och gårdar, vilka bestritts av respektive direktitioner, hänvisas till **Tab. 19** i tabellavdelningen.

Medicinalstyrelsen har under år 1914 avslutat kontrakt med nedanstående firmor om nyanläggningar och väsentligare reparationer vid statens hospital:

	Kronor
1) Byggmästaren J. M. Jansson, Växjö, ang. uppförande av en sjukvårdspaviljong jämte uthus vid Tomtebo i Korsberga	42 450
2) Värmeledningsaktiebolaget Calor, Stockholm, ang. anläggning av värme-, vatten- och avloppsledningar i ovannämnda sjukvårdspaviljong	8 125
3) Värmeledningsaktiebolaget Calor, Stockholm, ang. anläggning av värmeledning vid Stockholms hospital	76 300
4) Byggmästarfirman Palm & Svensson, Bromma, ang. uppförande av ekonomihus, bostadshus för överläkaren samt sjukvårdsbetjäning vid Stockholms hospital	200 340
5) Aktiebolaget Axel Sjögren & Co, Stockholm, ang. anläggning av vatten- och avloppsledningar vid Stockholms hospital	13 337
6) Luth & Roséns elektriska aktiebolag, Stockholm, ang. leverans av 2 ångturbindynamor vid Stockholms hospital	15 100
7) Elektriska aktiebolaget A. E. G., Stockholm, ang. elektrisk belysningsanläggning vid Stockholms hospital	9 315
8) Byggmästaren Axel Engström, St. Essingen, ang. uppförande av tre bostadshus för betjäning vid Vänersborgs hospital och asyl .	53 070

Med anledning av krigsutbrottet uppdrog medicinalstyrelsen genom cirkulärskrivelse den 5 augusti 1914 åt samtliga hospitalsdirektioner att vidtaga åtgärder för att i största möjliga utsträckning använda torv eller ved i stället för stenkol; direktionerna anmodades vidare att iakttaga största sparsamhet i fråga om eldningen. Belysningen och uppvärmningen borde inskränkas så mycket som möjligt. För att minska åtgången av varmt vatten borde badfrekvensen minskas och största sparsamhet med varmvatten iakttagas i kök och tvätt.

2. Utrymme.

Platsantalet har under året undergått följande ändringar. Med anledning av det i kraft av nådigt brev den 11 oktober 1912 under året verkställda övertagandet av Södermanlands läns landstings upptagningsanstalt å Nyköpings lasarets område har antalet platser å Nyköpings hospital förskjutits med 10 från mansavdelningen till kvinnoavdelningen.

Fördelningen av sjukplatser inom de olika anstalterna vid redovisningsårets slut anges i tabellen å följande sida.

A n s t a l t .	I klass		Allmän klass		Landstings, resp. stads, klass		Summa
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	
Stockholms hospital	10	10	115	120	—	—	255
Uppsala » och asyl	30	—	630	580	12	12	1 264
Nyköpings »	—	—	107	79	10	10	206
Vadstena » och asyl	13	13	400	374	—	—	800
Växjö »	5	5	120	120	20	20	290
» » krim:avd.	—	—	100	—	—	—	100
Västerviks »	—	—	415	385	15	15	830
Visby »	—	—	21	42	—	—	63
Lund » och asyl	15	15	587	587	14	14	1 232
Malmö asyl	—	—	48	76	—	—	124
Göteborgs hospital	25	25	133	109	41	34	367
Vänersborgs » och asyl	—	—	520	530	15	15	1 080
Kristinehamns »	—	—	380	400	10	10	800
Säters »	—	—	410	390	20	10	830
Härnösands »	—	—	130	115	12	12	269
Östersunds »	—	—	295	265	—	—	560
Piteå » och asyl	—	—	204	166	—	—	370
Summa	98	68	4 615	4 333	169	152	9 440
	166		8 953		321		
	9 119						

Antalet expektanter vid årets slut uppgick till 3 293 mot 3 299 vid förra årets slut.

Om beläggningen av sjuka vid Stockholms hospital anför överläkaren följande:

»Under år 1914 har upptagningen från Stockholms stad av akuta fall som förut under närmast förflutna år pågått, dock med den skillnad att tiderna fördelats mellan sinnessjukhuset Långbro och Stockholms hospital på så sätt, att under månaderna januari—februari, april—maj, oktober—november, då den kliniska undervisningen pågått, de sjuka under tre veckor av fyra per månad emottagits å Stockholms hospital och under den återstående veckan å Långbro, medan under mars, juni—september och december månader de sjuka genom polisremiss inremitterats varannan vecka till Långbro och varannan till Stockholms hospital. Trots den på detta sätt i jämförelse med föregående år något längre upptagningstiden har antalet intagna under år 1914 blott stigit till 240 mot 277 under år 1913.

Någon större svårighet att bereda plats för de nykomna har icke varit kännbar, enär evakuation till stadens anstalter i tid företagits, vilket genom förste stadsläkarens förmedling städse kunnat ske. Den under

senare år trots de täta intagningarna av akuta fall anmärkningsvärda sänkningen av medeltalet vårdade sammanhänger till en del med det förhållandet, att platserna å lugn avdelning numera, sedan de kroniska fallen småningom till stor del från hospitalet avförts, ej komma att i samma utsträckning som förr utnyttjas. Medan alltså utrymmet på alla övervakningsavdelningar strängt anlitas, finnes gott om platser på de lugna avdelningarna, vilket givetvis tydligt vittnar om, att Stockholms hospital byggts för andra förhållanden än dem, som känneteckna omsättningen å en klinik.»

Överläkaren vid Sätters hospital meddelar, att vid intagning den principen följts, att akuta fall som regel gå före kroniska. Intet verkligt akut fall har med tillämpning härav behövt vänta på plats.

Med anledning av den ökning i antalet platser vid rikets anstalter för sinnessjuka, som vunnits genom tillkomsten av Östersunds hospital, har medicinalstyrelsen den 4 november 1914 fastställt ny indelning av hospitalsdistrikten att gälla från den 1 januari 1915.

3. Mathållning och utspisning.

Med anledning av de under augusti månad uppträdande krigshändelserna anmodade medicinalstyrelsen hospitalsdirektionerna att i möjligaste mån minska i portionerna ingående kvantitet mjöl och gryn och tillse, att portionerna så tillmättes att minsta möjliga räkstkantitet och affall uppkomme, med rätt för vederbörande direktion att vidtaga de ändringar i utspisningen, som förhållandena gjorde nödvändiga.

Överläkaren vid Stockholms hospital meddelar, att den i förra årsberättelsen omnämnda kostförbättringen för funktionärer (läkare och 1:sta klass sjuk- och ekonomibetjäning) från årets början tillämpats och i allmänhet utfallit till belåtenhet. Smörets utbyte mot margarin även för första klass portioner hade icke vållat någon svårighet, sedan prima margarin varit i användning. Även den för allmän klass gällande portionssammansättningen (med mycken omväxling) har varit tillfredsställande.

Beträffande utspisningen meddelar överläkaren vid Lunds hospital och asyl följande:

»Den ekonomiska kris, vari landet invecklats i följd av krigsförvecklingarna mellan kontinentala m. fl. makter, har redan från början av augusti medfört betydande svårigheter vid anskaffande av proviant av vissa slag och andra förnödenheter, ävensom anspråk på förhöjda leveranspriser från leverantörers sida. I följd härav ha förenklingar och reduktioner i utspisningen och kostbrukningen m. m. vidtagits i största möjliga omfattning.»

Överläkaren vid Vänersborgs hospital och asyl gör följande uttalande: »Utspisningsfrågan är alltså trots all däråt ägnad uppmärksamhet särdeles svår att få löst på ett i allo tillfredsställande sätt. De svårigheter vid matens fördelning på ett individuellt riktigt sätt, som i förra årsberättelsen framhävdes, äro säkerligen av den väsentligaste betydelse härvidlag. Inom

en stor avdelning är det för den relativt fåtaliga betjäningen nästan omöjligt att utdela maten fullt rationellt, d. v. s. så att var och en får vad han behöver, utan att något går till spillo, icke minst därför att i en mängd fall patienterna själva icke kunna giva tillförlitliga upplysningar. Och om man än genom erfarenheten från avdelningen kunde komma till en något så när exakt siffra för behovet, alltså för den erforderliga rekvisitionen, stöter man på en fullt lika stor svårighet nämligen att vinna full exakthet i utportioneringen till avdelningarna från centralköket, vilket anställda upprepade kontrollvägningar noggsamt givit vid handen. Kunde dessa svårigheter övervinnas, vore det en relativt lätt sak att handhåva rekvisitionerna. Därvid har nämligen portionens storlek icke någon större betydelse och laborerandet med hel- och halvportioner, som ibland föreslagits, är onödigt. Är blott den erforderliga kvantiteten och portionens storlek känd är det ju tillräckligt. Patienternas och portionernas antal behöver ju icke nödvändigtvis vara lika.

Det kan sålunda synas som om det innebure en orimlighet, nödvändigt ledande till slöseri med maten, att en kvinnosidans normalportion är lika stor som manssidans. Men normalportion rekvideras icke för alla patienterna, för en del rekvideras »extra portion», och därvid upptages i rekvisitionen varje ingrediens (mjölk, smör, bröd o. s. v.) för sig. Dessa extra portioner innehålla ofta icke allt, vad patienten ifråga faktiskt erhåller, utan i många fall får han jämte sin extra portion även mer eller mindre av den i normalportionen ingående kosten, ehuru han alltså icke »är skriven» för denna. Normalportionsmaten blir sålunda i dessa fall ett tillägg till extra portionen, vilket av olika såväl somatiska som psykiska anledningar kan vara ur administrationssynpunkt lämpligare än att såsom i andra fall sker, rekquirera extra portionsmat som tillägg till normalportionen. Särskilt på kvinnosidan är ovannämnda rekvisitionssätt ofta indicerat. Följden blir alltså, att antalet rekviderade normalportioner är mindre än antalet patienter, som får del av denna mat.

Efter krigsutbrottet vidtogos alla mått och steg, som kunde medföra besparing i utspisningen. Dels ändrades spisordningen alltsomoftast för att undvika maträtter, som ställde sig dyrbara, dels gjordes indragningar å vissa matslag, som, delvis åtminstone, vore att ause som umbärliga (exempelvis ägg), dels vidtogos minskningar i vissa ingredienser till normalportionen såsom mjöl, gryn, ärter, potatis m. m. Slutligen inskräptes hos envar den ovillkorliga skyldigheten att göra sitt yttersta för att vid handhavandet av utspisningen iakttaga sparsamhet, varvid det otvivelaktigt kom till synes, att det allmänna lägets allvar kraftigt inverkade. Faktiskt nedgick matavfallets kvantitet väsentligt.»

Angående utspisningen vid Kristinehamns hospital meddelar överläkaren:

»För de av hospitalets tjänstemän och funktionärer, som tidigare åtnjutit patientportion och kostförbättringspenningar, har under året en särskild utspisningsstat fastställts. I denna utspisningsstat har, jämlikt kungl. medicinalstyrelsens cirkulärskrivelse den 22 december 1913, smör försöksvis varit ersatt

Uppgift å portionspris enligt utgiftsstat samt leveranspris å mjölk, fläsk och kött vid statens anstalter för sinnessjuka för år 1914.

A n s t a l t.	P r i s i ö r e f ö r					
	portion enligt utgiftsstat för			fet mjölk pr liter	salt fläsk pr kg.	färskt nötkött med ben pr kg.
	betjäning	sjuk å l:a kl.	sjuk å allm. kl.			
Stockholms hospital	73·6	132	51·3	13·5	123	88
Uppsala » och asyl	64·9	130	43·3	12·7	110	75
Nyköpings »	69·5	—	47·1	12	106	89
Vadstena » och asyl	69·8	112	42·5	11·7	104	87
Värjö »	64·9	118	43	12	104	81
Västerviks »	75·7	—	47·3	13·5	115	88
Visby »	80·9	—	53·8	13	140	95
Lunds » och asyl	68·7	128	43·7	13	95	74
Malmö asyl	63·4	—	36·3	12·5	110	80
Göteborgs hospital	73·5	126	45·7	13	107	83
Vänersborgs » och asyl	70·5	—	43·7	12·5	112	94·5
Kristinehamns »	62·4	—	45·7	11·9	105	84
Säters »	69·8	—	47	13	125	95
Härnösands »	76·7	—	53·1	13	122	89
Piteå » och asyl	70·6	—	44·8	15	126	78

av margarin, och ha inga nämnvärda klagomål försports däröver. I utspisningsstaterna för betjäning och patienter har redan före tillkomsten av styrelsens nämnda cirkulärskrivelse smör varit utbytt mot margarin.»

Överläkaren vid Piteå hospital och asyl meddelar: »Jämlikt medicinalstyrelsens bestämmelse har fr. o. m. mars månad den förändringen vidtagits i mathållningen, att, i stället för kost enligt utspisningsstat och kostförbättringspenningar, för anstaltens funktionärer anordnas särskild utspisning i form av hushåll till ett pris av högst kronor 1·40 per dag och person. Anordningen har i det hela utfallit lyckligt men kräver en förtänksam, nitisk och skicklig hushållerska.»

Uppgifter å såväl det i utgiftsstaterna fastställda priset å portion för betjäning samt sjuka av första och allmän klass som ock leveranspriset å mjölk, nötkött och salt fläsk meddelas här ovan.

4. Tjänstemän och betjäning.

Uti underdånig skrivelse den 25 februari 1914 avgav medicinalstyrelsen utlåtande angående betänkande rörande personalens uppförande på ordinarie stat. Styrelsen framhöll därvid, att styrelsen vid vägandet av skålen för och emot

förslaget om uppförande av hospitalspersonalen å ordinarie stat, trots det att styrelsen fortfarande ansåge, att en dylik åtgärd icke skulle i alla avseenden vara till gagn för *sinnessjukvården*, icke ville motsätta sig detta förslag, helst som detsamma i huvudsak vunnit erkännande av ett flertal hospitalsdirektioner. Styrelsen lämnade vidare en översikt över av styrelsen föreslagna bestämmelser angående personalens antagande, avsked, antal och avlöningar av följande innehåll.

Översikt över bestämmelserna angående hospitalspersonalens antagande, avsked, antal och avlöningar.

Sjukvårdselever.

Antagas och avskedas av överläkaren.
Antalet bestämmas av överläkaren.
Avlöningsförmåner bestämmas av medicinalstyrelsen.

E. o. sjukskötare och sjuksköterskor.

Antagas och avskedas av överläkaren.
Antalet bestämmas av medicinalstyrelsen.
Avlöningsförmåner bestämmas av medicinalstyrelsen.

Skötare och sköterskor. (Tjänstemän).

Antagas utan ansökan genom förordnande av direktionen.
Antalet bestämmas av Kungl. Maj:t efter förslag av medicinalstyrelsen.
Avlöningsförmåner bestämmas av Kungl. Maj:t och riksdag.
Avskedas av direktionen med vadrätt till medicinalstyrelsen.

Förste skötare och första sköterskor. (Tjänstemän).

Antagas utan ansökan genom förordnande av direktionen.
Antalet bestämmas av Kungl. Maj:t efter förslag av medicinalstyrelsen.
Avlöningsförmåner bestämmas av Kungl. Maj:t och riksdag.
Avskedas av direktionen med vadrätt till medicinalstyrelsen.

Avdelningsskötare och avdelningssköterskor. (Tjänstemän.)

Antagas av överläkaren bland dem, som förordnats till förste skötare resp. första sköterska.
Antalet bestämmas av medicinalstyrelsen.
Avlöningsförmåner (i form av arvoden utöver lön som förste skötare resp. första sköterska) bestämmas av medicinalstyrelsen inom vissa av Kungl. Maj:t och riksdag fastställda belopp.

Överskötare och översköterskor. (Uppsyningspersonal.) (Tjänstemän.)

Tjänsterna anslås lediga av direktionen.
Antagas genom förordnande av medicinalstyrelsen.
Antalet samt avlöningsförmåner bestämmas av Kungl. Maj:t och riksdag.
Avskedas av medicinalstyrelsen.

E. o. ekonomipersonal, som ej kan bli ordinarie.

Antages utan ansökan av överläkaren och sysslomannen.
Antalet och avlöningsförmåner bestämmas av medicinalstyrelsen.
Avskedas av överläkaren i samråd med sysslomannen.

Fasta biträden.

Antagas av överläkaren i samråd med sysslomannen.
Antalet bestämmas av medicinalstyrelsen.
Avlöning bestämmas av Kungl. Maj:t och riksdag.
Avskedas de första 4 åren av överläkaren i samråd med sysslomannen,
därefter med godkännande av direktionen och med vadrätt till medicinalstyrelsen.

Ordinarie ekonomipersonal. (Tjänstemän.)

Antages utan ansökan genom förordnande av direktionen.
Antalet och avlöning bestämmas av Kungl. Maj:t och riksdag.
Avskedas av direktionen med vadrätt till medicinalstyrelsen.
(För att erhålla förordnande erfordras 1 års tjänst.)

Beträffande svårigheterna att erhålla läkarkrafter vid hospitalen meddelar överläkaren vid Sätters hospital. »Alla de i stat upptagna fem läkartjänsterna ha ingen gång varit samtidigt besatta, högst fyra större delen av året tre, några dagar mellan olika förordnanden blott två. Trots allt det goda och plikt-trogna arbetet, som utförts av de under året här tjänstgörande extra läkarna, har det ej kunnat undvikas, att arbetsbördan blivit väl tung för överläkaren och hospitalsläkaren. Ej mindre än sex olika extra läkare ha tjänstgjort, fyra en till två månader, en fyra månader och en sju månader. Denna anstalt är så stor och vidsträckt, att det ej är möjligt för någon att på kort tid bli förtrogen med patientmaterialet. I längden blir en dylik situation ohållbar, och det tarvas visserligen kraftigare åtgärder än de hittills vidtagna, om ej sennesjukvården av brist på läkare skall glida tillbaka från det plan, dit den höjts».

Efter krigsutbrottet i augusti 1914 blevo på framställning av medicinalstyrelsen skötare, födda före den 1 januari 1888, samt sysslomän och första maskinister befriade från skyldighet att inställa sig till tjänstgöring vid mobilisering.

5. De sjukas sysselsättning och förströelser.

Vid statsanstalterna hava under året utförts inalles 1 050 325 *dagsverken*; med beräkning av 300 arbetsdagar för året och 8 859 i medeltal vårdade per dag (Tab. 15) befinnas i genomsnitt 39.5 % av patienterna varit sysselsatta med arbete. Vid de olika anstalterna har antalet arbetande patienter, uttryckt i procent, varit följande: Stockholm 31.4 %, Uppsala 44.2 %, Nyköping 37.3 %, Vadstena 43.6 %, Växjö 33.8 %, Västervik 32.8 %, Visby 50.2 %, Lund 40.6 %, Malmö 44.4 %, Göteborg 32.8 %, Vänersborg 48.1 %, Kristinehamn 32.0 %, Säter 37.2 %, Härnösand 47.9 %, Piteå 36.6 %.

Beträffande de sjukas *förströelser* meddelar överläkaren vid Växjö hospital följande:

»Konserter av hospitalets blandade sångkör och av kvinnliga personalens sångkör med biträde av solister, av Väreuds hembygdskör och av skolbarn från landsförsamlingens skolor och grammofonkonserter förekomma ofta å de lugnare avdelningarna. Hospitalets egen mässingssextett har vid större högtidsdagar haft konserter i det fria samt dessutom medverkat vid danstillställningar o. d.

Bland hållna föredrag må framhållas: fröken Beatrice Dickson: »Bärande krafter»; fröken Ebba Svanberg (endast för betjäningen): »Våra kommunala rättigheter och skyldigheter»; seminarieadjunkten A. Vastensson: »Vår landsbygd för 100 år sedan» med skioptikonbilder samt artisten Folke Hoving: »Lappland och lapparna». Skioptikonföreläsningar över skilda ämnen med förklaring har litet emellan förekommit.

Dessutom hava såsom vanligt förekommit olika efter årstiden avpassade nöjen: danstillställningar — om sommaren reguljärt ett par gånger i veckan å dansbanan —, krocket- och tennisspel, fiske, roddturer, kafferep i det gröna, skridsko- och källbacksåkning o. s. v. Vid jultiden hölls för de lugnare patienterna en särskild julfest med 'stjärngossar', sång och jullekar.»

Överläkaren vid Uppsala hospital och asyl meddelar i detta avseende följande:

»Utom de vanliga månadsfesterna ha åtskilliga sångaftnar av både allvarsam och mera skämtsam natur hållits. En gång glädde operasångaren Oskar Bergström patienter och personal med sin sång och en gång hade Uppsala sångarförbund den vänligheten att giva en konsert härstädes, i båda fallen utan vederlag.»

Ur berättelsen från Piteå hospital och asyl förtjänar att anföras följande:

»S. k. månadsfester hava anordnats, fast på grund av de särskilda förhållandena under årets senare hälft, i mindre utsträckning än föregående år. I ett slädparti och en utfärd till sjöss på ångbåt deltog vardera gången ca 75 patienter. En konsert, som avhölls å hospitalet av 'virtuosfamiljen' Kräusel gouterades mycket. Musiken vid festerna har utgjorts av en liten hornorkester bland betjäningen eller av dragspel. Några få patienter hava ensamma eller i sällskap med betjäning fått besöka staden och där göra små uppköp, gå på konditori o. d. Flera manliga patienter intresserade sig för den travtävling, som även i år hållits i Piteå och finge besöka den. — En lekplats med dansbana, gunga o. d. har anordnats ett stycke sydväst om sysslomannens bostad. Den blev färdig till midsommarafton, så att den sedvanliga festen kunde hållas där i det fria i st. f. inom hus. Även sedermera under sommaren besöktes den gärna av såväl patienter som betjäning.»

6. Sjukvård.

Av under årets lopp i de å bifogade tabeller upptagna sjukhusen *intagna* sjuka hava 81.3 % förut ej vårdats å anstalt (Tab. 1).

Av intagna, med undantag av från annan anstalt överförda samt sinnesslöa och sinnessvaga, hava 76·8 % för första gången angripits av sinnessjukdom (Tab. 4) och 20·4 % hava genomgått ett eller flera anfall av sinnessjukdom; nämnda förhållande är okänt beträffande 2·8 %.

Sjukdomens bestånd efter dess uppkomst för de under året tillfrisknade (Tab. 10) har, uttryckt i procent, varit följande:

Under 3 månader	Från 3 intill 6 månader	Från 6 intill 12 månader	Från 1 intill 2 år	Från 2 intill 5 år	Över 5 år	Okänt
17·3	19·4	30·2	15·8	10·1	4·9	2·3

Bland samtliga inträffade dödsfall (560 emot 484 under föregående år) angivas dödsorsakerna för 34·1 % hava varit lungtuberkulos (32·6 under 1913), för 13·2 % akut lunginflammation.

Angående förekomsten av tyfoidfeber å Vadstena hospital och asyl meddelar överläkaren. Sexton fall av tyfoidfeber hava förekommit — sex bland betjäningen och tio bland patienterna. Fyra patienter hava avlidit. Infektionshärden har icke med bestämdhet kunnat utrönas. Betjäningen har med tämligen stor säkerhet ådragit sig smittan utom anstalten, enär samtliga vid tiden för infektionen varit borta och ingen av dem haft arbete å avdelning, där tyfoid förekommit. Å mansavdelningen hava tre fall förekommit inom olika avdelningar.

Å kvinnsidan insjuknade däremot fem av sju inom samma avdelning nämligen, den otidsenliga, oroliga och högst osnygga A.V., och inom något mer än en månads tid. Samtliga sjuka isolerades genast och alla nödiga försiktighetsåtgärder vidtogos. Bland betjäningen torde smittan överförts direkt genom städerskan i två fall. De å A.V. insjuknade voro alla mycket osnygga eller oroliga och behandlades med långbad. Sedan badrummet omsorgsfullt rengjorts och omålats, trallorna borttagits och asfaltgolv inlagts och nya badkar iusatts samt avdelningens fullständigt mörka klosettrum rengjorts, omändrats, omålats och försetts med ljus, utsugning och nya sitsar, har sedan slutet av oktober intet fall av tyfoidfeber förekommit.

Beträffande svårigheterna vid sjukvården efter krigsutbrottet i augusti 1914 meddelar överläkaren vid Vänersborgs hospital och asyl följande:

Till följd av de efter krigsutbrottet uppkomna svårigheterna att erhålla stenkol hava alla möjliga inskränkningar i förbrukningen härav vidtagits. Ångledning till snickeriverkstad (för limkokning), bageriet (jäsningsrummet) och torkrum å sjukavdelningarna avstängdes, till dess ångvärmeledningen i sin helhet måste tagas i bruk; genom att koka gröt för kvällen samtidigt med eftermiddagskaffet kunde ångan till köket därefter avstängas. Den elektriska belysningen nedbragtes till det minsta möjliga; bl. a. ersattes båg-lamporna för yttre belysning med glödlampor.

Bräntorv, varå leveransanbud infordrats, har icke kunnat erhållas till sådana priser, att eldning med detta bränsle skulle ställt sig ekonomiskt fördelaktigt.

Av sparsamhetsskäl frångicks efter krigsutbrottet den hittills följda ordningen, att varje patient minst en gång i veckan erhållit snyggingsbad och ombyte av linne för sin person och säng. Detta skedde nu för de lugnaste och snyggaste, ej utarbetande patienternas del endast en gång i månaden (senare, då kolimporten blev lättare, två gånger i månaden); i övrigt badades och gjordes linneombyte med hänsyn till de olika patienternas behov efter avdelningsbetjäningens skön.

Antalet *kriminalpatienter* (Tab. 13) utgjorde vid årets slut 361 (299 män, 62 kvinnor), d. v. s. 4.0 % av samtliga närvarande. Å de olika anstalterna förhöll sig antalet kriminalpatienter till hela antalet vid årets slut närvarande på följande sätt: Stockholms hospital 4.0 %, Uppsala hospital och asyl 4.4 %, Nyköpings hospital 8.8 %, Vadstena hospital och asyl 2.6 %, Växjö hospital (utom kriminalavdelningen och Korsbergakolonien) 1.8 %, Västerviks hospital 8.1 %. Visby hospital 3.0 %, Lunds hospital och asyl 2.6 %, Malmö asyl 8.9 %, Göteborgs hospital 5.5 %, Vänersborgs hospital och asyl 2.7 %, Kristinehamns hospital 2.4 %, Sätters hospital 5.1 %, Härnösands hospital 5.7 % samt Piteå hospital och asyl 3.5 %.

Under året hava 34 för brott tilltalade personer blivit av medicinalstyrelsen för observation och undersökning inremitterade till statshospital; av dessa

Översikt över kostnaden för år och sängplats vid statens hospital för avlöning, utspisning, kläder, eldning, medicin och tvätt under år 1914.

	Avlöning Kr.	Utspisning Kr.	Linne-, gång- och sängkläder Kr.	Eldning och lys- hållning Kr.	Medika- menter Kr.	Tvätt och reuhåll- ning Kr.
Stockholms hospital	378.77	361.25	40.65	158.08	19.63	14.31
Uppsala hospital och asyl	180.19	254.87	39.98	82.90	7.66	10.44
Nyköpings hospital	265.85	270.28	32.25	108.81	4.75	11.48
Vadstena hospital och asyl	176.00	238.92	40.86	87.30	7.81	8.23
Växjö hospital	295.06	269.02	41.58	118.69	7.10	9.83
Västerviks hospital	210.18	264.30	35.58	92.42	9.77	9.95
Visby hospital	281.30	280.45	21.23	89.92	6.81	13.44
Malmö asyl	210.21	188.37	37.15	86.30	2.60	10.50
Lunds hospital och asyl	162.08	231.84	33.81	77.54	5.30	9.30
Göteborgs hospital	256.51	296.78	38.85	133.20	6.94	14.78
Vänersborgs hospital och asyl	162.55	225.90	24.60	63.05	5.45	5.70
Kristinehamns hospital	183.85	228.03	29.21	96.60	7.10	7.43
Sätters hospital	209.26	265.52	25.14	111.70	7.31	10.14
Härnösands hospital	212.08	278.59	26.00	80.06	5.70	8.66
Piteå hospital och asyl	233.45	254.46	34.33	135.81	5.90	10.96
Medeltal	198.93	252.97	33.29	92.36	7.21	9.66

hade de betygsskrivande läkarna förklarat 21 i saknad av förståndets bruk, 9 i saknad av förståndets fulla bruk och 4 tillräkneliga.

Antalet *underhållsdagar* (Tab. 15) för de under året å statsanstalterna vårdade uppgick till 3 270 400, av vilka för första klass 1·8 %, för andra klass 9·1 %, för tredje klass 80·7 %, för avgiftsfria 5·2 % och för landstings- resp. stadsanstalter 3·2 %.

Totalkostnaden för sjukvården (Tab. 15) har uppgått till 5 596 451 kr. 88 öre; årliga medelkostnaden per sjukplats har utgjort 624 kr. 67 öre och dagliga medelkostnaden för varje patient 1 kr. 71 öre. Vid jämförelse mellan olika anstalter visar sig dagsmedelkostnaden störst vid Stockholms hospital med kr. 2·91 och lägst vid Vänersborgs hospital och asyl med kr. 1·37. Medelkostnaden av *statsmedel* per år och patient har utgjort kr. 444.

Å sid. 19 lämnas en jämförande översikt över kostnaderna vid statens anstalter för en del av de huvudrubriker, som upptagas i tab. 17.

Vad i övrigt angår sjukvården och därmed sammanhängande frågor å rikets anstalter för sinnessjuka hänvisas till Tab. 1—19.

Angående kolonien i *Korsberga* har överläkaren Lindell meddelat följande:

	Män	Kvinnor	Summa
Kvarvarande från 1913	88	53 =	136
Intagna under 1914	29	20 =	49
	Summa vårdade 112	73 =	185
Avförda under 1914:			
till hospitalet	19	4 =	23
till hemorten	2	2 =	4
	Summa utskrivna 21	6 =	27
Kvarvarande till 1915	91	67 =	158

Av de under året till kolonien utflyttade hade 3 män förut vårdats därstädes.

Orsakerna till återflyttningarna till hospitalet voro: psykisk försämring 15 män och 2 kvinnor, kroppslig sjukdom 1 kvinna samt rymningsbegär 4 män och 1 kvinna.

Av de till hemorten utskrivna var den ene mannen tillfrisknad och de båda kvinnorna väsentligt förbättrade. Den andre manliga patienten utskrevs på vederbörande målsmans begäran oförbättrad.

Fördelningen efter de särskilda sjukdomsformerna var vid årets utgång följande: melancholia 1 man och 3 kvinnor, psychosis periodica 6 män och 2 kvinnor, dementia primaria resp. 79 och 56, paranoia resp. 2 och 2, psychosis ex intoxicatione 1 kvinna, idiotia 2 män samt inbecillitas 1 man och 3 kvinnor; summa 91 män och 67 kvinnor.

Intet vårdarhem har under år 1914 upphört eller behöft uppsägas.

Av de under året vårdade hava 80·4 % av männen och 64·4 % av kvinnorna

eller sammanlagt 74 % kunnat sysselsättas sålunda: i lantbruk och ladugård 73 män och 4 kvinnor, med hushålls- och handarbete 41 kvinnor och i hantverk 3 män och 2 kvinnor samt med handräckning, vedhuggning o. d. 14 män. Omsättningen inom centralhemmet framgår av nedanstående tabell:

Orsaken till vistelsen i centralhemmet	Kvarvarande från 1913	Intagna 1914	Avförda 1914				Kvarvarande till 1915
			till samma hem	till annat hem	till hospitalet	till hemorten	
Biträden inom hemmet	4	4	—	1	1	1	5
Väntan på plats i lämpligt hem	—	21	—	20	—	—	1
Kroppslig sjukdom	—	12	6	—	3	—	3
Psykisk försämring	5	29	8	5	17	1	3
Begravning i vårdarhem	—	2	2	—	—	—	—
Summa	9	68	16	26	21	2	12

Av förenämnda i centralhemmet vårdade 77 personer voro 53 män och 24 kvinnor. Högsta antalet därstädes samtidigt vårdade voro av män 10, av kvinnor 6 och av båda könen 14.

Direkt från ett hem till ett annat ha flyttats 4 män och 2 kvinnor.

En allvarigare olyckshändelse har tyvärr inträffat, i det att en vårdare misshandlats av en hos honom inackorderad. Patienten, som i juni 1912 intagits å Växjö hospital under diagnosen »Dementia præcox», hade icke visat någon impulsivitet och hade sedan maj 1913 kunnat sysselsättas med utarbete och ligga å allmän sovsal å lugn avdelning. Då han i allo syntes lämplig för familjevård utflyttades han till Korsbergakolonien i januari 1914 och inackorderades hos en arrendator i Dagsås (Bäckседа socken). Förhållandet mellan patienten och vårdarfamiljen hade alltid varit synnerligen gott och vänskapsfullt. En dag i oktober 1914, då patienten var sysselsatt med bro-lagningsarbete, hade han utan föregående ordväxling eller missämja med ett tillhygge slagit vårdaren i huvudet så, att ett krossår och ymigt blodflöde uppstått. Vårdaren behandlades för den lidna skadan under 3½ månader å Eksjö lasarett, men torde enligt lasarettsläkarens åsikt icke komma att lida framtida men av densamma. Han har sedermera av Kungl. Maj:t tilldelats ersättning för sina sjukvårdskostnader och för sveda och värk.

Denna olyckshändelse är den enda i sitt slag sedan koloniens tillkomst år 1903 och har ej åstadkommit någon oro bland vårdarna. Den skadade har anmält sig till mottagande av annan patient.

Såsom förut anmärkts hava ej mindre än 4 män och 1 kvinna måst återflyttas till hospitalet på grund av rymningsbegär, varjämte en manlig patient, som julaftonen avvikit till hemorten, vid årsskiftet ännu ej återförts. Dessutom hava, såsom vanligt, några patienter avlägsnat sig från respektive hem och efter en frånvaro växlande mellan ett par timmar till ett par dagar åter-

förts eller självmant återkommit. Då i dessa fall bortovaron snarare torde få tillskrivas en påkommen lust att se sig omkring i trakten eller oförmåga hos slöare patienter att taga sig åter till vårdarhemmet och verkligt rymningsbegär således icke kan anses hava förelegat, hava dessa patienter (2 män och 3 kvinnor) bibehållits i familjevården med i regeln gott resultat under den hos vårdarna inskräpta noggrannare tillsynen.

På grund av de efter krigsutbrottet även i Sverige starkt stegrade livsmedelspriserna har en ökning av vårdavgiften med 5 öre per dag för samtliga i kolonien vårdade sjuka ansetts skälig, och kommer detta dyrtidstillägg att fortfarande utgå, tills omständigheterna medgiva dess borttagande. Även vårdavgiften för i centralhemmet intagna sjuka har av medicinalstyrelsen för år 1915 blivit höjd med samma belopp.

Vårdavgifterna per dag växlade vid årets utgång mellan 55 öre och en krona (dyrtidstillägget häri ej inberäknat).

Per dag och patient uppgingo sålunda vårdavgifterna vid 1914 års utgång i medeltal till 70·2 öre mot 70·3 öre vid föregående årsskifte.

Antalet underhållsdagar utgjorde 55 712 och medeltalet vårdade per dag 152·6 mot under 1913 respektive 46 141 och 126·4.

Utgifternas fördelning på respektive anslagstitlar:

Avlöning	kronor	6 429·38
Patienternas underhåll och vård	>	39 695·95
Linne, gång- och sängkläder	>	2 252·59
Eldning och lyshållning	>	1 689·39
Tvätt av renhållning	>	264·20
Inventarier	>	932·84
Underhåll och byggnader	>	561·84
Transporter och körslor	>	1 202·33
Diverse	>	798·74
		<hr/>
	Summa kronor	53 827·26

Häriifrån frånräknas kostnaden för underhåll av byggnader kr. 561·84 då den totala kostnaden blir kr. 53 265·42.

Centralhemmets nya, uteslutande för manliga sjuka avsedda paviljong har i slutet av året kunnat avsynas för att tagas i bruk med 1915 års ingång.

Häri genom hava vunnits 17 manliga och 10 kvinnliga sjukplatser i centralhemmet — i st. f. förut respektive 7 och 6 —, vilket antal torde motsvara behovet av tillfällig vård även sedan familjevårdsplatserna ökats till inmot det dubbla nuvarande antalet, detta dock under förutsättning, att koloniens anknytning till ett medelstort hospital får fortbestå och att nuvarande strängare indikationer vid urvalet till kolonien i huvudsak bibehållas.

Översikt över antalet intagna, döda, underhållsdagar samt utrymme å landstingens och de större städernas upptagningsanstalter för sinnessjuka år 1914.

1		2	3	4	5	1		2	3	4	5
Landstingsområde eller stad; sjukvårdsanstalt	Antal patienter		Underhållsdagar	Antal sjuk-sängar	Landstingsområde eller stad; sjukvårdsanstalt	Antal patienter		Underhållsdagar	Antal sjuk-sängar		
	in-tagna	döda				in-tagna	döda				
Stockholms stad.					Göteborgs o. Bohus län.						
Sjukhuset vid Långbro †	242	50	217 356	640	Uddevalle lasarett	13	3	8 610	24		
Provisoriska sinnessjukhusen utom sjukh. v. Långbro ¹	254	10	40 145	188	Göteborgs stad.						
Stockholms län.					Upptagningsanstalten vid Göteborgs hospital †			25 625	75		
Upptagningsanstalten vid Ulvsunda †	49	1	8 367	27	Älvsborgs län.						
Uppsala län.					Borås lasarett	—	—	—	3		
Upptagningsanstalten vid Uppsala hospital †			8 511	24	Vänernsborgs »	—	—	—	2		
Södermanlands län.					Upptagningsanstalten vid Vänernsborgs hospital †			10 877	30		
Upptagningsanstalten vid Nyköpings hospital †			1 909	20	Skaraborgs län.						
Östergötlands län.					Falköpings lasarett	24	—	8 393	24		
Vadstena lasarett	13	4	6 243	16	Mariestads »	3	—	1 095	3		
Norrköpings stad.					Värmlands län.						
Norrköpings sjukhus	—	—	—	—	Upptagningsanstalten vid Kristinehamns hospital †	11	1	7 000	20		
Jönköpings län.					Örebro län.						
Ulfsparre-Hägerflychtska lasarettet i Eksjö	88	3	13 348	40	Örebro lasarett	33	1	4 297	12		
Kronobergs län.²					Västmanlands län.						
Upptagningsanstalten vid Växjö hospital †			13 181	40	Västerås lasarett	19	2	9 270	21		
Kalmar läns norra landstingsområde.					Kopparbergs län.						
Upptagningsanstalten vid Västerviks hospital †			9 613	30	Upptagningsanst. vid Sätters hospital †			10 219	30		
Gottlands län.					Gävleborgs län o. Gävle stad.						
Visby lasarett	1	—	415	2	Gävle o. Gästriklands lasarett	36	1	5 144	14		
Blekinge län.²					Hudikavalls lasarett	35	3	4 409	16		
Karlskrona lasarett	4	—	127	3	Söderhamns »	8	—	201	22		
Kristianstads län.					Västernorrlands län.						
Kristianstads lasarett	41	2	15 872	16	Härnösands lasarett	—	—	—	4		
Simrishamns »	3	—	787	3	Sundsvalls »	15	1	2 435	8		
Angelholms »	8	—	1 278	4	Upptagningsanstalten vid Härnösands hospital †	14	1	8 567	24		
Malmöhus län.					Jämtlands län.						
Upptagningsanstalten vid Lunds hospital †	28	3	9 184	28	Östersunds lasarett	21	—	4 006	12		
Malmö stad.					Västerbottens län.						
Allmänna sjukhuset	129	12	10 467	34	Umeå lasarett	29	2	7 135	20		
Hallands län.					Norrbottnens län.						
Falkenbergs lasarett	8	—	8 728	22	Haparanda lasarett	—	—	—	1		
Varbergs »	—	—	—	2	Luleå »	2	—	82	3		
					Piteå »	—	—	—	2		
					För hela riket	1 131	100	482 896	1 539		
					Om de med † betecknade frändragas	787	44	152 487	551		

† Siffrorna ingå i Tab. 1—15. — ¹ Katarina sjukhus, avd. för sinnessjuka, samt provisoriska sinnessjukhusen i 82 Hornsgatan och 56 Bondegatan, vilket senare öppnades den 12 januari 1914. Dessa stadens upptagningsanstalter här betraktades såsom en enhet, så att överflyttningar dem emellan frändragits. — ² Upptagningsanstalten vid Växjö hospital gemensam för Kronobergs och Blekinge län.

b) Landstingens och de större städernas upptagningsanstalter.

I tabellariska översikter, som åtfölja denna berättelse, ingår redogörelse för sjukvården även vid vissa mer självständiga upptagningsanstalter, tillhörande landsting eller större städer; såsom sådana räknas för närvarande sjukhuset vid Långro jämte upptagningsanstalterna vid Ulvsunda och i Hälsingborg. Uppgifterna från upptagningsanstalten vid Nyköpings lasarett ingå från och med innevarande år i uppgifterna från Nyköpings hospital, sedan upptagningsanstalten under året med stöd av bestämmelserna i kungl. brev den 11 oktober 1912 förenats med hospitalet.

Ur årets berättelser från de ovan nämnda anstalterna må följande meddelas.

Sjukhuset vid Långbro. Förslag hava uppgjorts till uppförande av dels ett bostadshus för biträdande läkare, dels tre bostadshus för gift personal med lägenheter för patienter i familjevård hos skötarna.

Upptagningsanstalten vid Ulvsunda. De under år 1913 mellan anstalten och Stockholms stads lantegendomsnämnd träffade uppgörelser rörande markbyte har under året gått i verkställighet. Ett nytt bostadshus för trädgårdsmästaren har uppförts. Förbättring i kommunikationshänseende har tillkommit, däruti att spårväg framdragits till sjukhusets område, och sålunda betydligt underlättat förbindelsen mellan anstalten och Stockholm.

Upptagningsanstalten i Hälsingborg. Genom nådigt brev den 28 februari 1914 har Malmöhus läns landsting meddelats tillstånd att intill utgången av år 1918 i villorna Oskarsberg och Lyckebo invid Hälsingborg inrätta en upptagningsanstalt för sinnessjuka med plats för 21 män och 23 kvinnor under förutsättning, att för landstingets räkning platser för vård på en gång av omkring 20 oroliga sinnessjuka finnas att tillgå å Hälsingborgs stads sinnessjukhus. Anstalten, vars läkare är fältläkaren E. Möller, togs i bruk under sommaren 1914.

Beträffande verksamheten vid övriga i tabellavdelningen icke förekommande upptagningsanstalter för sinnessjuka hänvisas till översikten å sid. 23.

c) Enskilda anstalter.

Från *Solna sjukhem* har antecknats, att icke mindre än fyra från sjukhemmet utskrivna under den närmaste tiden efter utskrivningen, begått självmord.

Översikt för år 1914 över antalet platser samt intagna, avförda och den 31 dec. 1914 närvarande vid enskilda anstalter för sinnessjuka.

A n s t a l t	Plat-ser	Intagna		A v f ö r d a								Den 31/12 1914 när-varande	
				friska		för-bättrade		oför-bättrade		döda			
		m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Karlshäll (Stockholm)	10	2	4	—	—	1	—	—	2	—	1	7	3
Solna sjukhem (Sundbyberg) . . .	34	25	4	7	2	5	1	7	1	4	—	26	3
Sigtuna sjukhem	23	4	1	1	—	1	—	5	1	—	—	7	3
Bagges sjukhem (Södertälje) . . .	20	4	2	—	—	2	—	2	1	—	2	3	6
Peterska hemmet (Uppsala)	15	1	3	—	1	—	—	—	1	—	1	1	9
Vängelsta sjukhem (Uppsala) . . .	19	—	5	—	3	—	—	—	3	—	—	6	11
Katrinelund (Malmö)	12	—	3	—	2	—	3	—	1	—	—	—	9
Solliden (Åkarp)	16	3	18	—	2	—	6	2	3	1	2	—	5
Jakobsdal (Göteborg)	19	19	24	2	5	2	2	8	6	—	1	7	10
Summa	168	58	64	10	15	11	12	24	19	5	7	57	59
		122		25		23		43		12		116	

Av de såsom oförbättrade avförda hava 28 överförts till annan anstalt för sinnessjuka.

III. Antalet sinnessjuka och idioter inom riket.

I Tab. 20 meddelas ett sammandrag av de uppgifter, vilka det enligt § 69 i gällande nådiga stadga angående sinnessjuka åligger kyrkoherde samt kommunal- och hälsovårdsnämnd att till vederbörande tjänsteläkare avgiva.

Här nedan meddelas en översikt över resultaten av tjänsteläkarnas besök hos sinnessjuka och idioter.

Angående de antecknade fallen av vanvård omförmäles bl. a.: En sinnessjuk 74-årig hemmansägare med kontrakturer i bägge höftlederna låg å blotta halmen i en säng, iklädd en skjorta, som nedtill var nedsölad av urin. En sinnessjuk 43-årig bonddotter fanns sittande absolut naken i en med lös halm försedd säng i ett rum, som utgjorde en del av ett lider invid kostallet; rummets kakelugn hade av patienten nedrivits.

Vederbörande läkares resekostnader för dessa besök hos sinnessjuka och idioter hava uppgått till 28 176 kronor 14 öre.

Översikt för år 1914 öfver av provinsial- och extra provinsialläkare besökta sinnessjuka och idioter med hänsyn till deras antal, beskaffenheten av deras vård och deras behov av anstaltsvård.

L ä n		Antal besökta		Vårdens beskaffenhet		
		sinnessjuka	idioter	tillfredsställande	mindre god	vanvård
Stockholms	län	23	30	49	3	1
Uppsala	»	11	28	39	—	—
Södermanlands	»	23	47	69	1	—
Östergötlands	»	53	82	122	13	—
Jönköpings	»	72	64	122	14	—
Kronobergs	»	88	70	140	18	—
Kalmar	»	44	32	63	13	—
Gottlands	»	12	13	25	—	—
Blekinge	»	23	29	48	4	—
Kristianstads	»	165	125	266	24	—
Malmöhus	»	60	85	139	6	—
Hallands	»	3	18	20	1	—
Göteborgs och Bohus	län	59	79	128	10	—
Älvsborgs	län	56	52	98	9	1
Skaraborgs	»	38	44	75	7	—
Värmlands	»	60	64	122	2	—
Örebro	»	5	12	16	1	—
Västmanlands	»	9	14	22	1	—
Kopparbergs	»	89	68	144	12	1
Gävleborgs	»	26	41	67	—	—
Västernorrlands	»	72	101	163	10	—
Jämtlands	»	28	39	62	5	—
Västerbottens	»	49	57	103	3	—
Norrbottnens	»	32	35	60	7	—
Summa		1 100	1 229	2 162	164	3

Skyddsföreningen för sinnessjuka.

Under år 1914 har skyddsföreningen överlämnat till överläkarna vid statens anstalter för sinnessjuka tillhopa 1 800 kronor, varav till Uppsala och Lunds hospital vardera 300 kronor, till Vadstena, Växiö och Vänersborgs hospital 200 kronor, samt lägre belopp, minst 25 kronor, till övriga anstalter.

Därjämte hava till tre enskilda personer givits sammanlagt 350 kronor, vadan sålunda hela understödsbeloppet uppgår till 2 100 kronor.

Till bestridande av dessa utgifter har föreningen haft att tillgå årsavgifter av 159 ledamöter och räntan av förut befintligt kapital, som ökats från 43 193 kronor 99 öre till 43 406 kronor 10 öre.

Kurator för de sinnessjuka.

Ang. detta institut meddelar professor Gadelius i berättelse från Stockholms hospital följande:

»Förslaget att anställa en särskild person för handhavandet av de sjukas privata angelägenheter, *kurator för de sinnessjuka*, har såvitt jag vet ursprungligen utgått från överläkaren vid Långbro, docenten Olof Kinberg.

Författarinnan Else Kleen (Gwen) var den, som genom en flitig och entusiastisk verksamhet i tidningspressen bragte till stånd en insamling för ändamålet och lyckades för »kuratorn» intressera vissa socialt varmt ivrande mecenater. På detta sätt möjliggjordes tillsättandet av en kurator, vilken från 1 jan. 1914 trätt i verksamhet. Innehavaren av platsen är fröken G. Rohde, som även förut med intresse ägnat sig åt socialt arbete. Den hittills vunna erfarenheten av kurators verksamhet torde böra betraktas som i det hela synnerligen uppmuntrande. Ett verkligt behov av hjälp för ordnandet av de många olika ekonomiska och andra angelägenheter, från vilka sjukdomen ofta nog hals över huvud rycker den sjuke, har med kuratorn blivit fyllt, och området för dennes verksamhet har under det gångna året varit i ständig tillväxt. Kurator tager hand om de sinnessjukas tillhörigheter, ansvarar för desamma och förvarar i särskilt för ändamålet förhyrd lokal hans möbler, övervakar att ingenting av hans sparade medel av obehöriga tillägnas; kurator blir de sinnessjukas förmyndare och rådgivare, ser om deras barn, uppsöker deras anhöriga och förmedlar underrättelser eller upplysningar än om ett, än om ett annat, som under oro ligger den sjuke om hjärtat; kurator är sålunda i många fall vida mer än brom och narkotika ett medel till lugn, ro och tröst; kurator är med ett ord de sjukas »goda försyn» i långt större och personligt mera ingripande mening än den med sjukvård och administrativa angelägenheter strängt upptagne läkaren förmår vara. Men har läkaren sinne för livets realiteter och deras återverkan på de sjukas sinnen, blir kuratorn för honom till rik hjälp vid sjukvårdens individualisering. Det synes mig därför vara en utomordentligt behjärtansvärd sak, att kurators tillvaro för framtiden säkerställes genom tillmötesgående ej blott från enskildas och från stadens sida utan även från statens. Den i Stockholm vunna erfarenheten av kurators verksamhet är också sådan, att det synes mig även för landsortshospitalen böra vara ett önskemål att snarast möjligt skaffa sig kuratorer.

Den i Stockholm verksamma kuratorn fröken G. Rohde delar sitt arbete mellan stadens sinnessjukhus å Långbro och Stockholms hospital.»

Fröken G. Rohde har avgivit följande berättelse över sin verksamhet:

»Den omvårdnad om de sinnessjukas privata intressen, som tillkommer kurator, måste i fråga om de riktlinjer, vilka i detta avseende böra följas

ännu få anses stå på försökets stadium. En verksamhet i syfte att i full utsträckning omhändertaga alla de spörsmål, som kunna påkalla kuratorns omtanke beträffande sinnessjuka, är uppenbart av mycket växlande art och, som intet föredöme härutinnan finnes att följa — Sverige är nämligen föregångslandet inom detta område — har kurators arbete ej kunnat läggas efter någon allmängiltig plan, utan har i varje särskilt fall de åtgärder vidtagits, som med hänsyn till förevarande omständigheter syntes lämpliga.

I stort sett lär emellertid kunna skiljas emellan, å ena sidan det omhändertagande av patienternas medel och tillhörigheter i övrigt, som ifrågasättes under den tid, vederbörande äro intagna på sjukhus, och å andra sidan den omvårdnad, som i vissa fall förekommer, sedan patienten lämnat sjukhuset, och vilken går ut på att ombesörja och tillse, att vederbörande åter bliva nyttiga medlemmar inom samhället.

Vad då först angår omhändertagande av patienters medel, har detta skett i den ordning, lag om förmyndarskap föreskriver. Kurator har nämligen i flera fall varit i behörig ordning förordnad såsom förmyndare, i vilken egenskap kurator haft att, i den mån sådant tillkommer förmyndare, förvalta vederbörandes medel. I detta hänseende må bl. a. antecknas, att kurator i i visst fall även haft att vid domstol utföra och tillvarataga patients rätt och bästa.

Rörande omhändertagande av patienters tillhörigheter må särskilt påpekas de svårigheter, som i de flesta fall mött ej allenast i fråga om att efter lämnade anvisningar återfinna olika persedlar, utan ock i fråga om övervinnande av misstroende och obehag från deras sida, hos vilka dessa saker skola avhämtas. Såsom belysande i förstnämnda avseende må framhållas, att de erhållna anvisningar på ort och ställe, där sakerna skola vara att finna, ofta visat sig vara ofullständiga eller missvisande, och har kurator haft att utfråga närstående personer eller genom hänvändelse till polisen söka få reda på de platser, varest ifrågavarande tillhörigheter till äventyrs böra sökas. Det ligger i förhållandenas natur, att de platser, patienten valt för förvaring av sina effekter, oftast äro synnerligen exentriska, vilket bidrager att göra kurators arbete ganska tidsödande.

I fråga om undanröjande av misstroende och obehag har kurator med hjälp av antingen fullmakt från kuratorsnämnden eller ock förmyndareförordnande, utom i visst undantagsfall, lyckats övertyga vederbörande om sin befogenhet att taga hand om patients tillhörigheter. I detta sammanhang tillåter sig kurator anteckna, att, ehuru sinnessjuka lära i allmänhet hysa misstroende mot sin omgivning, kurator nästan utan undantag rönt visst förtroende hos de sinnessjuka själva eller jämförelsevis lätt lyckats övervinna eventuell misstänksamhet.

I sammanhang med omhändertagandet av patienters tillhörigheter följer vidare att förvara desamma under ägarens sjukdomstid. För detta ändamål har förhyrts ett magasin. Noggrann förteckning föres över varje patients olika persedlar, och det tillses, att dessa ej taga någon som helst skada under förvaringstiden, varför sakerna piskas och vädras och även tvättas samt desin-

ficeras. I vissa fall, då kurator så funnit lämpligt, hava sakerna fått kvarstå hos patients anhöriga eller bekanta, varigenom omkostnader besparats.

Vad därefter vidkommer den omvårdnad, som kan ifrågakomma beträffande från sjukhus utskrivna patienter, må bemärkas *dels* anskaffande av platser eller arbete åt dem, som blivit förklarade friska eller så pass återställda, att de kunna användas till nyttigt arbete, *dels* ombestyrande av lämplig inackordering för dem, som ej anses kunna fullgöra något ordnat arbete, *dels* ock föranstaltande om intagande på sjukhem exempelvis alkoholisthem, av sådana patienter, som behöva sådan vård, som lämnas på dylika anstalter.

Anskaffandet av platser och arbete har antingen skett genom direkt ingripande från kurators sida eller ock genom förmedling av särskilda anstalter, av vilka må nämnas föreningen Skyddsvärnet och Stockholms läns arbetsförmedlingsanstalt, vad särskilt angår manliga patienter, samt privata platsanskningsbyråer inom Stockholms stad, vad angår kvinnliga patienter.

Beträffande ombestyrande av inackorderingar har kurator haft uppmärksamhet fäst på, att sådan inackordering, såväl med hänsyn till i varje fall förekommande ekonomiska omständigheter som ock med hänsyn till patientens speciella läggning, blivit så lämplig som möjligt. Inackorderingar hava företrädesvis erhållits på landet *dels* i privata hem och *dels* i pensionat.

I fråga om den ekonomiska delen beträffande kurators verksamhet måste framhållas, att, som kuratorsfonden allenast är avsedd att därmed bestrida löneutgifter till kurator, transportkostnader för patienternas tillhörigheter, hyra för förvaringsmagasin m. fl. löpande utgifter och ej får användas till direkta understöd åt patienter, har kuratorn varit nödsakad att på eget initiativ söka erhålla hjälp åt behövande. I sådant syfte har kurator vänt sig i främsta rummet till fattigvården och i andra hand till förefintliga välgörenhetsinrättningar, av vilka må nämnas Centrala hjälpbyrån, F. V. O. och skyddsföreningarna inom åtskilliga församlingar inom Stockholm. Medel ha på detta sätt, fast ej utan ganska stor svårighet, erhållits, dock ej i den utsträckning, som varit önskvärd.

För ytterligare belysande av kurators verksamhet meddelas här följande tablå:

Förmyndare för	7 personer.
Fört rättegångar för	2 »
Tagit reda på tillhörigheter och ställt om att de blivit ombändertagna för	10 »
Omsatt och utlöst pantsatta tillhörigheter för	12 »
Magasinerat tillhörigheter för	30 »
Ombesörjt tvätt för	14 »
Korresponderat med anhöriga och andra personer för	20 »
Anskaffat platser till	14 »
Anskaffat kläder till	8 »
Anskaffat inackordering till	7 »
Anskaffat pengar till inackordering, understöd eller hyra till	6 »

Ombesörjt inbetalning till sjuk- och pensionskassor för . . . . 4 personer.
 Lämnat diverse hjälp till . . . . . 37 »

Inalles ha 95 personer anlitat kurators hjälp under året 1914.

Under kurators verksamhet under det gångna året har såsom nödvändigt framstått krav på *dels* större ekonomiskt bidrag att användas till konvalescenter och *dels* samt framför allt inrättande av ett konvalescenthem. Det har nämligen alltid iakttagits, att svårighet förekommit såväl i fråga om anskaffande av platser eller arbete åt återställda patienter som ock i fråga om erhållande av lämpliga inackorderingsställen åt ej fullt återställda patienter. Och har denna svårighet i huvudsak haft sin grund i motvilja för att ej säga rädsla för sådana patienter, som här äro i fråga. Ett dylikt hem skulle på ett för samhället vinstgivande sätt komplettera kurators arbete och göra det mera fruktbarande. De ofta ohjälpligt vidriga förhållanden, som möta den nyutskrivne patienten, äro i många fall tillräckliga för att så småningom åter föra honom tillbaka till sjukhuset, då han kostar samhället många gånger den ringa summa, det skulle betinga att lämna honom relativt skydd, tills han hunnit intaga sin plats som en verksam medborgare. Kurator anser, att ett sådant hem vore ett för samhället billigare och för patienterna bättre sätt att taga hand om dem, än den nu gängse vägen över sjukhuset och till 'Försörjningen'.»

Tab. 1. Sammanställning av uppgifterna från offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka angående *intagna och avförda* samt den 31 december *befintliga* patienter år 1914.

A n s t a l t	2		3		4		5		6		7		8		9		10		11			12	
	Intagna ¹		Intagna, å offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka förut ej vårdade		Från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka överförda		tillfrisknade		förbättrade		oförbättrade		till annan statens anstalt för sinnessjuka		döda		icke sinnessjuka vid intagning		Den 31 december befintliga			Antalet exspekterade den 31 december	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	s:a	m.	kv.		m.
Stockholms hospital . . .	105	135	69	96	2	2	29	41	19	23	55	40	8	10	10	10	8	4	100	121	221	145	168
Uppsala , och asyl	81	84	91	68	25	17	44	44	10	9	3	4	6	1	41	37	4	2	676	579	1 255	411	423
Nyköpings hospital ² . . .	25	40	22	35	—	—	8	5	5	11	2	—	1	—	2	7	—	—	125	88	213	14	13
Vadstena , och asyl.	39	70	31	62	—	—	19	26	5	9	26	6	—	6	24	41	4	1	374	369	743	180	94
Växjö	47	45	38	34	13	11	15	20	1	8	10	4	—	3	12	9	—	—	249	209	5 458	59	46
, kriminalavd.	12	—	11	—	3	—	1	—	2	—	—	—	3	—	1	—	4	2	113	—	113	9	—
Västerviks	49	63	44	51	14	9	21	30	7	9	1	2	—	—	22	29	—	—	443	397	840	204	85
Visby	8	8	4	7	—	—	2	4	1	4	—	—	—	—	2	3	4	1	29	37	66	5	—
Lunds , och asyl.	91	77	76	66	—	2	31	25	18	8	4	8	—	—	37	38	4	1	606	609	1 215	237	270
Malmö asyl	5	4	5	4	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	4	5	—	—	47	76	123	5	1
Göteborgs hospital . . .	54	57	43	54	1	1	19	20	17	8	13	11	—	—	8	10	—	—	179	167	346	43	55
Vänersborgs , och asyl.	73	63	66	54	—	1	21	24	13	11	10	7	—	—	33	25	4	1	535	544	1 079	218	169
Kristinehamns	63	64	56	55	—	—	15	15	4	12	21	11	3	—	12	17	4	1	393	410	893	85	34
Säters	57	74	49	55	1	3	11	17	17	20	4	16	3	—	18	19	1	—	485	399	834	118	47
Härnösands	25	28	16	20	—	—	12	11	1	2	4	4	2	—	7	6	—	—	148	132	290	55	28
Piteå hospital och asyl . .	38	26	31	22	—	—	16	9	7	5	4	—	—	—	12	10	4	1	201	167	368	50	21
Sjukhuset vid Långbro . . .	130	112	99	90	30	24	28	21	38	39	45	46	12	15	27	23	6	1	310	307	617	—	—
Uptagn.-anst. v. Ulvsunda .	30	19	30	19	—	—	7	8	3	4	3	—	17	8	1	—	—	—	9	13	22	—	1
, i Hälsingborg	33	44	13	22	—	—	—	4	1	—	11	13	3	3	—	—	—	—	19	24	43	—	—
Summa	965	1 013	794	814	89	70	299	324	169	182	218	172	58	46	273	287	20	3	4 901	4 648	9 639	1 888	1 455
	1 978		1 608		159		623		351		390		104		560		23					3 293	

¹ De från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka direkt överförda medräknas ej här. — ² Fr. o. m. år 1914 ingå uppgifter för upptagningsanstalten i Nyköping i siffror för Nyköpings hospital. — ³ Därav 2 män intagna för observation och 6 på polisremiss. — ⁴ För observation. — ⁵ Därav vid Korsberga: m. 91, kv. 67, s:a 158. — ⁶ Simulant. — ⁷ Överflyttad från annan anstalt; konvalescent.

Tab. 2. Översikt för år 1914 över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna, tillfrisknade, döda, samt vid årets slut befintliga, med fördelning efter de särskilda sjukdomsformerna.

S j u k d o m	2		3		4		5		6	
	Intagna ¹		Intagna, å offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka förut ej vårdade		Tillfrisknade		Döda		Den 31 december befintliga	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Melankoli, <i>Melancholia</i>	63	89	61	87	34	50	8	16	100	248
Mani, <i>Mania</i>	20	33	20	29	15	22	—	1	27	46
Periodisk sinnessjukdom, <i>Psychosis periodica</i>	180	235	102	139	112	144	17	26	350	492
Förvirring, <i>Confusio</i>	46	70	45	69	42	44	9	14	15	66
Primär svagsinnet, <i>Dementia primaria</i>	376	399	333	340	37	46	117	128	3 352	2 706
Kronisk förrethet, <i>Paranoia</i>	25	28	15	22	—	—	16	11	266	291
Sekundär svagsinnet, <i>Dementia secundaria</i>	2	2	1	1	—	—	13	14	137	232
Epileptisk sinnessjukdom, <i>Insania epileptica</i>	20	20	14	16	3	—	16	7	127	70
Degenerativ sinnessjukdom, <i>Insania degenerativa</i>	36	37	28	25	12	10	1	4	90	95
Sinnessjukdom i följd av kronisk förgiftning, <i>Psychosis ex intoxicatione</i>	65	10	56	9	42	6	3	1	78	9
Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i>	38	7	37	7	—	—	34	9	61	13
Svagsinnet av organiska orsaker, <i>Dementia organica</i>	41	53	36	48	2	1	30	45	102	175
Sinnesslöhet, <i>Idiotia</i>	7	6	7	5	—	—	5	5	104	83
Sinnessvaghet, <i>Imbecillitas</i>	30	22	29	15	—	1	4	6	179	122
Sinnessjukdom, okänd eller icke förefintlig	16	2	10	2	—	—	—	—	3	—
Summa	965	1 018	794	814	299	324	273	287	4 991	4 648

¹ De från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka direkt överförda medräknas ej här.

Tab. 3. Översikt för år 1914 över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna, tillfrisknade och döda, med fördelning efter kön och ålder.

1	2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15
	Under 15 år		15—20 år ¹		20—25 år		25—30 år		30—35 år		35—40 år		40—45 år		45—50 år		50—60 år		60—70 år		Över 70 år		Okänd ålder		Summa		
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	
Intagna ²	5	3	49	64	125	110	137	140	138	139	134	121	81	98	83	85	127	158	62	64	19	26	5	5	965	1018	1978
Intagna, å offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka förut ej vårdade . . .	5	3	48	55	103	97	129	119	118	110	101	93	60	72	64	71	101	121	47	49	14	20	4	4	704	814	1608
Tillfrisknade	1	2	23	33	36	46	41	42	34	46	43	36	25	25	33	24	47	45	14	21	2	3	—	1	299	324	623
Döda	2	2	5	6	13	9	26	29	23	25	25	25	29	25	36	31	57	47	37	50	19	37	1	1	273	287	560

Tab. 4. Översikt för år 1914 över de å offentliga, självständiga anstalter intagna sinnessjuka, fördelade efter civilstånd, sjukdomens bestånd före intagningen samt antal förutgångna anfall.

Intagna.	1		2				3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15		16		17		18	
	Summa		Civilstånd				Sjukdomens bestånd före intagningen										Antal förutgångna anfall																					
	m.	kv.	Ogifta	Gifta	Änklingar	Änkor	Fränskilda	Under 3 mån.	3—6 mån. ³	6—12 mån.	1—2 år	Över 2 år	Okänt	Intet	Ett	Två	Tre	Fyra eller flera	Okänt																			
A ⁴ .	912	983	555	577	316	317	32	82	9	7	367	386	93	131	84	103	84	67	252	281	32	15	612	667	130	171	55	50	21	18	66	57	28	20				
	1895	1182	633	114	16	753	224	187	151	533	47	1279	301	105	39	123	48																					
B ⁵ .	748	792	465	464	254	257	23	66	6	5	275	301	93	115	82	95	65	59	202	211	30	11	577	607	86	113	20	24	7	12	30	21	28	15				
	1540	929	511	89	11	576	208	178	124	413	41	1184	199	44	19	51	48																					

¹ Från och med 15 år intill 20 år o. s. v. — ² De från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka direkt överförda medräknas ej här. — ³ Från och med 3 månader intill 6 månader o. s. v. — ⁴ De från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka direkt överförda medräknas ej här, ej heller sinnesslöa och sinnessvaga eller de vid intagandet icke sinnessjuka. — ⁵ Å offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka förut icke vårdade; sinnesslöa eller sinnessvaga medtagas ej här, ej heller de vid intagandet icke sinnessjuka.

Tab. 5. Översikt för år 1914 över de 4 offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, fördelade efter sjukdomens form och efter ålder vid sjukdomens utbrott.

Sjukdom	2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15	
	Under 15 år		15—20 år ¹		20—25 år		25—30 år		30—35 år		35—40 år		40—45 år		45—50 år		50—60 år		60—70 år		Över 70 år		Okänd ålder		Summa		Totalsumma	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Melankoli, <i>Melancholia</i>	—	—	1	1	4	4	3	6	5	6	6	6	5	13	10	16	21	24	5	8	1	3	—	—	61	87	148	
Mani, <i>Mania</i>	1	—	2	8	2	3	3	3	2	2	2	4	—	1	1	2	6	5	1	1	—	—	—	—	20	29	49	
Periodisk sinnessjukdom, <i>Psychosis periodica</i>	6	2	16	13	9	27	13	27	12	23	5	9	11	13	6	11	7	4	2	2	—	1	15	7	102	139	241	
Förvirring, <i>Confusio</i>	—	1	4	8	3	15	10	11	5	9	11	4	2	7	3	7	4	7	1	—	1	—	1	—	45	69	114	
Primär svagsinnet, <i>Dementia primaria</i>	4	2	56	48	85	66	75	74	48	49	15	34	13	15	7	27	5	16	—	2	—	—	25	7	333	340	673	
Kronisk förrethet, <i>Paranoia</i>	—	—	—	1	2	—	1	1	4	3	1	5	—	1	3	5	2	4	—	2	—	—	2	—	15	22	37	
Sekundär svagsinnet, <i>Dementia secundaria</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1	2	
Epileptisk sinnessjukdom, <i>Insania epileptica</i>	—	2	3	3	2	2	2	3	4	2	—	—	—	1	—	1	1	2	—	—	—	—	2	—	14	16	30	
Degenerativ sinnessjukdom, <i>Insania degenerativa</i>	3	1	4	2	3	7	2	8	5	3	1	1	3	1	1	—	—	—	2	—	—	—	4	2	28	25	53	
Sinnessjukdom i följd av kronisk förgiftning, <i>Psychosis ex intoxicatione</i>	—	—	—	—	—	3	—	12	—	9	2	7	—	13	2	1	3	1	1	1	—	—	9	1	56	9	65	
Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i>	—	—	—	—	1	3	—	4	1	11	2	6	—	4	1	8	1	—	—	—	—	—	1	1	37	7	44	
Svagsinnet av organiska orsaker, <i>Dementia organica</i>	—	—	—	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	5	3	7	13	15	15	3	9	2	3	36	48	84	
Sinnesslöhet, <i>Idiotia</i>	6	4	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	5	12	
Sinnessvaghet, <i>Imbecillitas</i>	23	14	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	29	15	44	
Sinnessjukdom, okänd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	43	26	86	84	110	126	117	136	102	99	62	68	48	53	53	75	62	80	28	31	6	13	67	21	784	812	1596	

Ann. Här medtagas ej sådana, som vid intagandet voro icke sinnessjuka.

¹ Från och med 15 år intill 20 år o. s. v.

Tab. 6. Översikt för år 1914 över *orsaker*, under vilkas inflytelser sinnessjukdom kan anses hava uppkommit hos under året intagna.

1		2		3		
		Intagna ¹		Intagna, å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka förut ej vårdade		
O r s a k		m.	kv.	m.	kv.	
Ärftlig belastning	Sinnessjukdom hos	fadern	52	55	42	39
		modern	67	70	44	42
		far- eller morföräldrar	40	26	28	17
		syskon	96	142	62	84
		avlägsnare släktingar	162	193	116	118
	Alkoholism hos	fader	67	62	42	35
		moder	2	1	1	—
	Epilepsi hos	föräldrar	8	8	7	2
		syskon	17	12	12	6
		avlägsnare släktingar	10	21	9	10
	Neurasteni, hysteri eller andra nervösa rubbningar hos	föräldrar	60	60	35	33
		syskon	28	19	17	11
avlägsnare släktingar		19	26	16	16	
Självmod av föräldrar, syskon	18	8	16	8		
» avlägsnare anförvanter	28	22	16	13		
Idioti, sinnessvaghet, lynessegendomlighet inom släkten	16	19	12	18		
Andra former av belastning	35	35	25	28		
Pubertet	—	—	—	—		
Klimakterium	—	6	—	2		
Ålderdom	2	3	2	1		
Havandeskap	—	7	—	5		
Barnsäng	—	33	—	29		
Digivning	—	15	—	13		
Influensa	2	4	—	4		
Tyfoidfieber	3	1	3	—		
Andra akuta infektionssjukdomar	13	11	8	5		
Syfilis	39	11	15	3		
Kroniska konsumtionstillstånd (cancer, tuberkulos etc.)	3	7	2	4		
Inanition	1	—	1	—		
Huvudvärk, svår snuva, svår tandvärk	—	—	—	—		
Sjukdomar i blodkärlen	2	4	1	4		
Epilepsi, neurasteni, sömnlöshet	5	3	3	3		
Kronisk alkoholism	119	18	55	1		
Missbruk av spirituosa, kaffe, tobak	6	2	5	2		
Andra kroniska intoxicationssjukdomar	6	3	4	2		
Skador å huvudet	20	8	14	5		
Organiska hjärnlidanden	6	3	1	2		
Andra sjukdomar	6	7	4	2		
Oregelbundet, utsävande levnadssätt	14	5	11	2		
Hälsövidrigt eller ansträngande arbete i yrke	16	22	10	16		
Pauperism	1	1	—	1		
Psykisk överansträngning	7	1	6	1		
Missräkningar och motgångar, ekonomiska och husliga bekymmer	36	74	31	53		
Kärlek	12	22	12	14		
Religiösa påverkningar	5	7	1	2		
Häftig sinnesörelse	14	42	11	22		
Amerikavistelse, värnpliktsövning, mobilisering	15	6	12	5		
Cellstraff	2	1	2	1		
Klimatiska förhållanden, solsting	4	1	3	1		
Andra yttre omständigheter	6	7	5	6		

¹ De från annan offentlig självständig anstalt för sinnessjuka direkt överförda ej medräknade.

Tab. 7. Översikt för år 1914 över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, fördelade efter stånd och yrke.

1	2		3	4		5	
	Yrkes- utövare		Hustrur utan yrke	Barn under 15 år		Övriga familje- med- lemmar	
	m.	kv.		m.	kv.	m.	kv.
I. Jordbruk med binärningar.							
Godsägare och därmed jämförliga arrendatorer, lantbruksinspektorer	12	—	8	1	—	12	16
Hemmansägare och därmed jämförliga arrendatorer, rättare, ladfogdar, mejerister, trädgårdsmästare	98	23	52	—	—	41	76
Torpäre, stattare, backstugusittare, jordbruksarbetare, tjänare	175	83	48	—	1	2	25
Fiskare	4	—	4	—	—	—	1
Lappar	—	—	—	—	—	—	—
II. Industri och hantverk.							
Fabriks- och bruksägare, disponenter, ingenjörer, byggmästare, bokhållare	16	1	9	—	—	1	1
Arbetare	134	40	44	1	1	—	8
Hantverkare	80	33	46	1	—	1	9
III. Handel och samfärdsel.							
Handlande, handelsbokhållare, banktjänstemän, redare	48	22	15	—	—	1	7
Idkare av världshusrörelse och deras biträden	—	9	2	—	—	—	—
Tjänstemän vid post, telegraf och järnvägar	8	—	—	—	—	—	—
Betjante vid d:o	22	1	6	—	—	1	1
Sjöfarande, lotsar	24	2	13	—	—	1	—
Hyrkuskar, åkare, stadsbud och hamnarbetare	6	2	6	—	—	—	—
IV. Allmän tjänst och litterära yrken.							
Prästerskap	2	—	—	—	—	—	—
Civile och kommunala tjänstemän	8	3	2	—	—	—	8
D:o d:o betjante	2	1	8	—	—	—	2
Militärer av officers grad	1	—	—	—	—	—	2
D:o av lägre grad	13	—	4	—	—	—	2
Lärare	7	10	7	—	—	1	2
Litteratörer, artister	7	—	2	—	—	—	2
Läkare, veterinärer, tandläkare, apotekare	2	—	—	—	—	—	1
Barnmorskor, sjukvårdspersonal	1	7	2	—	—	—	—
Studerande	12	—	—	—	—	—	—
Predikant	—	—	1	—	—	—	—
V. Annat yrke.							
Tjänstehjon, förut ej angivna	2	85	—	—	—	—	—
Arbetare, d:o d:o	25	4	11	—	—	—	—
d. Yrkesutövare, kapitalister och pensionärer	6	2	3	—	—	—	—
Understödsägare	7	6	1	—	—	—	2
Fångar	2	3	—	—	—	—	—
VI. Intet eller okänt yrke.							
	6	—	7	—	1	—	7
Summa	790	337	301	3	3	61	178

Tab. 8. Översikt för år 1914 över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka för första gången intagna, med fördelning efter hemort.

L ä n	2		3		4			5
	Landsbygd		Städer		Hela länet			
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	Summa	Intagna på 100 000 av medelfolkmängden
Stockholms stad	—	—	145	148	143	148	291	75·7
Stockholms län	66	47	3	2	69	49	118	52·7
Uppsala »	18	15	8	12	26	27	53	40·5
Södermanlands »	26	33	4	7	30	40	70	38·8
Östergötlands »	17	30	4	10	21	40	61	20·4
Jönköpings »	8	20	3	6	11	26	37	17·0
Kronobergs »	33	27	1	2	34	29	63	40·1
Kalmar »	26	33	11	3	37	36	73	32·1
Gottlands »	4	6	1	1	5	7	12	21·6
Blekinge »	13	9	5	10	18	19	37	24·6
Kristianstads »	21	30	5	3	26	33	59	25·2
Malmöhus »	45	45	12	5	57	50	107	22·7
Hallands »	11	11	3	1	14	12	26	17·7
Göteborgs och Bohus län	18	16	36	51	54	67	121	30·4
Älvsborgs län	30	17	4	3	34	20	54	18·5
Skaraborgs län	24	18	7	5	31	23	54	22·4
Värmlands »	29	28	9	5	38	33	71	23·4
Örebro »	15	19	2	2	17	21	38	18·0
Västmanlands »	8	8	4	2	12	10	22	13·7
Kopparbergs »	27	38	1	2	28	40	68	28·3
Gävleborgs »	15	11	5	6	20	17	37	14·4
Västernorrlands »	11	16	3	3	14	19	33	12·8
Jämtlands »	9	7	—	2	9	9	18	14·7
Västerbottens »	16	13	—	1	16	14	30	17·9
Norrbottens »	16	9	—	3	16	12	28	16·4
Utrikes ort	6	3	—	1	6	4	10	
Okänd hemort	14	15	14	14	18	19	17	
Summa	516	514	278	300	794	814	1 608	28·4
	1 030		578					

Tab. 9. Översikt för år 1914 över tillfriskningsprocenten bland de under de senaste 10 åren å offentliga, självständiga anstalter intagna.

1	2	3	4	5	6	7	
							Intagningsårets
ordningsnummer	årtal	Intagna ²	Därav vid intagningen som obotliga att anse	Tillfrisknade under något av de 10 åren ³	Tillfriskningsprocent för de i kol. 3 angivna intagna	De i kol. 4 avtagna	De i kol. 4 anförda
Det 10:de	1905	806	410	212	26·3	53·5	
» 9:de	1906	1 423	965	274	19·3	59·8	
» 8:de	1907	1 030	605	284	27·6	66·8	
» 7:de	1908	1 083	514	304	28·1	53·4	
» 6:te	1909	1 195	598	305	25·5	51·1	
» 5:te	1910	1 844	891	404	21·9	42·4	
» 4:de	1911	1 583	688	518	32·7	57·9	
» 3:dje	1912	2 703	1 587	553	20·5	49·6	
» 2:dje	1913	2 105	997	566	26·9	51·1	
Redovisningsåret	1914	1 955	830	329	16·8	29·2	

¹ Huruvida från landsbygd eller stad är icke uppgivet. — ² De från annan offentlig, självständig anstalt för sinnessjuka direkt överförda medräknas ej här, ej heller de vid intagandet icke sinnessjuka. — ³ De tillfrisknade införas för det år, under vilket de å anstalten intagits, och ej för det år, under vilket de utskrivits tillfrisknade.

Tab. 10. Översikt för år 1914 över de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka *tillfrisknade*.

S j u k d o m	Vistelsetid inom hospitalet					Sjukdomens bestånd efter dess uppkomst										Summa		Summa siffrornas											
	kortare tid än 3 månader			3-6 månader ¹		6-12 månader		1-2 år		över 2 år		kortare tid än 3 månader		3-6 månader ¹		6-12 månader			1-2 år		2-5 år		över 5 år		okänt		Summa		
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.		kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Melankoli, <i>Melancholia</i>	10	6	9	17	8	11	5	10	2	6	4	—	5	8	9	17	9	9	6	12	1	4	—	—	—	—	34	50	84
Mani, <i>Mania</i>	2	4	8	9	3	7	1	2	1	—	—	5	4	5	7	9	2	3	1	—	1	—	—	—	—	—	15	22	37
Periodisk sinnessjukdom, <i>Psychosis periodica</i>	30	41	32	48	31	33	14	14	5	8	17	16	20	38	40	42	15	28	10	11	6	7	4	2	112	144	256		
Förvirring, <i>Confusio</i>	19	16	14	12	8	13	1	3	—	—	14	13	10	10	16	16	1	5	1	—	—	—	—	—	—	42	44	86	
Primär svagsinnet, <i>Dementia primaria</i>	3	11	10	11	11	13	7	7	6	4	1	5	4	6	11	13	10	12	8	6	3	3	—	1	—	37	46	83	
Kronisk förrethet, <i>Paranoia</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sekundär svagsinnet, <i>Dementia secundaria</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Epileptisk sinnessjukdom, <i>Insania epileptica</i>	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3	—	3
Degenerativ sinnessjukdom, <i>Insania degenerativa</i>	5	3	1	3	2	3	1	1	3	—	—	2	2	1	2	2	—	—	4	3	2	—	2	2	—	12	10	22	
Sinnessjukdom i följd av kronisk förgiftning, <i>Psychosis ex intoxicatione</i>	34	6	3	—	2	—	2	1	—	—	26	3	7	1	1	1	3	—	—	—	2	—	3	1	—	42	6	48	
Sinnessjukdom med förlamning, <i>Dementia paralytica</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Svagsinnet av organiska orsaker, <i>Dementia organica</i>	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	1	3
Sinnesslöhet, <i>Idiotia</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sinnessvaghet, <i>Imbecillitas</i>	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Sinnessjukdom okänd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	106	87	78	101	66	80	81	38	18	18	64	44	52	69	87	101	41	57	90	33	16	14	9	6	299	324	623		

¹ Från och med 3 månader intill 6 månader o. s. v.

Tab. 11. Översikt för år 1914 över *dödsorsaker* bland de å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka avlidna.

1	2	3	4
Dödsorsak (enl. K. Med.-styr. cirk. d. 9 okt. 1911)	M.	Kv.	Summa
Marasmus senilis	6	7	13
Septicæmia	8	4	12
Erysipelas	—	5	5
Febris typhoidea	—	5	5
Tuberculosis pulmonum	79	112	191
> aliorum organorum	2	6	8
Syphilis	—	—	—
Aliæ infectiones	—	2	2
Leucæmia	—	—	—
Morbi diathesis hæmorrhagicæ	—	—	—
Diabetes mellitus	1	1	2
Aliæ cachexiæ	1	—	1
Hæmorrhagia cerebri et meningum. Emollitio cerebri	8	11	19
Abcessus cerebri. Meningitis purulenta acuta	4	1	5
Epilepsia	6	—	6
Otitis	—	—	—
Dementia paralytica	24	8	32
Insania	4	3	7
Insania (submersio)	4	1	5
> (strangulatio, suffocatio)	2	1	3
> (fractura, contusio)	1	—	1
Alii systematis nervosi morbi	—	1	1
Pericarditis	2	3	5
Endocarditis chronica. Vitium org. cordis. Myocarditis chronica	17	23	40
Arteriosclerosis. Aneurysma	8	10	18
Thrombosis. Embolia	—	4	4
Pleuritis. Empyema	4	3	7
Bronchitis acuta et chronica	5	8	13
Pneumonia acuta	45	29	74
Gangræna pulmonum	—	2	2
Alii organorum respirationis morbi	8	7	15
Gastroenteritis acuta et chronica	9	10	19
Ulcus ventriculi	3	—	3
Ileus	2	—	2
Hernia intestinalis	1	—	1
Appendicitis	—	—	—
Hepatitis interstitialis chronica. Cirrhosis hepatis	2	1	3
Cholelithiasis	1	—	1
Polyarthrits rheumatica ac.	—	—	—
Nephritis acuta et chronica	2	4	6
Cystopyelonephritis	2	2	4
Ren cysticus	—	—	—
Hypertrophia prostatæ	—	—	—
Carcinoma	10	11	21
Sarcoma	—	1	1
Tumores alii	1	—	1
Casus mortiferi (Ruptura cordis)	—	—	—
> > (Felsväljning)	1	1	2
Summa	273	287	560

Tab. 12. Översikt för Ar 1914 över *tillfälliga sjukdomar* bland de
å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka vårdade.

S j u k d o m				S j u k d o m			
(enl. K. Med.-styr. cirk. d. 19 okt. 1914)	M.	Kv.	Summa	(enl. K. Med.-styr. cirk. d. 19 okt. 1914)	M.	Kv.	Summa
Marasmus senilis	7	5	12	Enterocolitis chronica	20	15	35
Septicæmia. Pyosepticæmia.				Appendicitis	3	4	7
Abscessus. Phlegmone	135	106	241	Ileus. Volvulus. Invaginatio	4	3	7
Erysipelas	20	71	91	Hernia	26	7	33
Scarlatina	—	—	—	Cholelithiasis	5	5	10
Diphtheria	—	—	—	Icterus. Icterus catarrhalis	9	5	14
Influenza epidemica	96	79	175	Peritonitis acuta	6	7	13
Typhus abdominalis	5	11	16	Alii organ. digestionis morbi	21	9	30
Tuberculosis pulmonum. Tub. laryngis	131	206	337	Nephritis degen. et inflamm. ac. Nephritis degen. et inflamm. chr. Morbus Brighti	2	7	9
organorum aliorum	18	65	83	Pyelitis. Cystopyelonephritis	11	13	24
Syphilis acquisita	8	5	13	Cystitis	2	2	4
Febria. Febricula	14	6	20	Alii morbi org. uropoëticorum	7	11	18
Anæmia	2	4	6	Morbi organorum generationis	5	16	21
Alii morbi sanguinis	6	13	19	Myitis. Rheumatismus muscu- lorum	16	13	29
Diabetes mellitus	4	5	9	Tendovaginitis	3	—	3
Hæmorrhagia meningum cerebri	3	4	7	Bursitis. Hygroma	4	16	20
Meningitis cerebri. Meningitis cerebro-spinalis	3	—	3	Polyarthrit. rheumatica acuta	11	7	18
Congestio cerebri	2	—	2	Polyarthrit. rheumatica chronica	8	1	9
Hæmorrhagia, thrombosis, embolia cerebri. Emollitio cerebri	5	9	14	Osteomyelitis. Osteitis. Periostitis	18	18	36
Alii nervosi morbi	6	6	12	Alii morbi articul. et ossium	5	6	11
Insania epileptica	1	1	2	Erythema multiforme et nodosum	3	11	14
Dementia paralytica	8	1	9	Urticaria	4	1	5
Pericarditis	5	2	7	Zoster	4	14	18
Endocarditis, Myocarditis ac. Endocarditis chr. Vitium orga- nicum cordis. Myocarditis chr. Cardiosclerosis. Cor adiposum	6	5	11	Eczema	31	20	51
Arteriosclerosis. Atheromatosis. Atherosclerosis. Endarteriitis	30	45	75	Psoriasis	8	3	11
Phlebitis	3	2	5	Ulcus varicosum cruris	10	7	17
Aneurysma	3	2	5	Aene	28	10	38
Varix	12	14	26	Furunculosis. Furunculus	97	81	178
Thrombosis. Embolia	5	8	13	Carbunculus	49	37	86
Tracheitis acuta. Bronchitis acuta	94	95	189	Gangræna	6	7	13
Tracheitis chr. Bronchitis chr. Asthma bronchiale	17	22	39	Alii morbi entanei	8	9	17
Hæmorrhagia pulmonum	4	3	7	Morbi meatus auditorii externi	6	5	11
Pneumonia crouposa acuta	45	29	74	Otitis media catarrhalis	4	2	6
Bronchopneumonia acuta	21	16	37	Otitis media purulenta	17	25	42
Gangræna pulmonum	1	4	5	Aliæ otopatise	6	1	7
Plenritis. Empyema pleuræ	11	25	36	Conjunctivitis, festivalis, catarrhalis	16	19	35
Alii organ. respirationis morbi	4	4	8	Dacryocystitis catarrhalis	2	17	19
Tonsillitis acuta. Angina ton- sillaris. Pharyngitis acuta	75	91	166	Keratitis ulcerosa	10	9	19
Gastritis acuta	61	128	189	Iritis, iridocyclitis	1	—	1
Enterocolitis acuta. Proctitis acuta	187	230	417	Cataracta	1	2	3
Gastritis chronica	5	7	12	Strabismus	—	2	2
Ulcus ventriculi. Ulcus duodeni	2	8	10	Aliæ opthalmiæ	22	24	46
				Myoma	—	3	3
				Adenoma. Kystadenoma	—	1	1
				Sarcoma	—	—	—
				Carcinoma	15	17	32
				Struma	1	6	7
				Alii tumores	2	5	7
				Morbus Basedowi. Hyperthyreosis	—	2	2
				Trauma	225	165	390

Tab. 13. *Kriminalpatienter å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka år 1914.*

A. Underhållsdagar samt vid årets slut befintliga.

A n s t a l t .	2	3		4				
		Underhålls- dagar		Medeltal vär- dade per dag		Den 31 december befintliga ²		
		m.	kv.	m.	kv.	s:a		
Stockholms hospital	4 153	9·4	2·0	8	1	9		
Uppsala » och asyl	17 200	42·2	4·7	51	5	56		
Nyköpings » ¹	7 070	16·6	2·8	16	3	19		
Vadstena » och asyl	7 552	18·7	2·0	18	2	20		
Växjö »	1 817	2·0	3·0	2	2	4		
» » , kriminalavdelningen	38 911	106·6	—	—	—	—		
Västerviks »	24 501	56·1	11·0	57	11	68		
Visby »	730	1·0	1·0	1	1	2		
Lunds » och asyl	11 473	21·7	9·7	22	10	32		
Malmö asyl	3 804	3·4	7·0	4	7	11		
Göteborgs hospital	6 568	14·2	3·8	18	1	19		
Vänersborgs » och asyl	11 125	25·7	4·8	25	4	29		
Kristinehamns »	7 186	14·7	5·2	15	5	20		
Säters »	16 189	39·8	4·6	39	4	43		
Härnösands »	5 420	10·6	4·2	11	5	16		
Piteå hospital och asyl	4 583	11·6	1·0	12	1	13		
Sjukhuset vid Långbro	—	—	—	—	—	—		
Upptagningsanstalten vid Ulvsunda	—	—	—	—	—	—		
» » i Hälsingborg	—	—	—	—	—	—		
Summa	168 282	394·3	66·8	299	62	361		

¹ Från och med år 1914 ingå här även uppgifter för upptagningsanstalten i Nyköping.

B. Å samtliga anstalter under året intagna och avförda.

	1	2		3		4		5	
		Otillräkneliga förklarade		Straffångar		Rannsaknings- fångar		Observations- fall	
		m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
Av de intagna i voro tilllade eller dömda för	mord, mordförsök	6	1	1	1	—	—	4	1
	dråp	—	1	—	—	—	—	—	—
	mordbrand	3	1	—	—	1	—	8	1
	övervåld, misshandel	5	—	—	—	—	—	4	—
	stöld, bedrägeri, rån, förfalskning	9	2	2	—	—	—	10	2
	hemfridsbrott	1	—	—	—	—	—	—	—
	skadegörelse	—	—	—	—	—	—	—	—
	resande av livsfarligt vapen	1	—	—	—	—	—	—	—
	mened	—	—	—	—	—	—	1	1
	sedlighetsbrott	2	—	—	—	—	—	—	—
rymning	—	—	—	—	—	—	1	—	
Summa intagna ¹	27	5	3	1	1	—	28	5	
Avförda ²	Tillfrisknade	5	3	2	—	1	—	—	—
	Förbättrade	4	1	—	—	—	—	—	—
	Oförbättrade	1	—	—	—	—	—	—	—
	Till annan offentl. självständig anstalt	10	—	2	—	—	—	—	—
	Döda	10	2	—	1	—	—	—	—
Summa avförda ²	30	6	4	1	1	—	—	—	

¹ De från annan offentlig, självständig anstalt direkt överförda upptagas icke här. — ² Observationsfall upptagas icke här.

Tab. 14. Översikt för år 1914 angående å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka intagna och avlidna, av *dementia paralytica* lidande.

1			2			3			4			5			6			7			8			9			10		
I n t a g n a ¹						A v l i d n a																							
Y r k e						Yrkes- utövare		Familiemed- lemmar		Ålder vid döds- fallet		Sjukdomens bestånd från dess uppkomst																	
												Under 1 år	1-2 år ²	2-3 år	3-5 år	5-10 år	Över 10 år												
						m.	kv.			m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.				
<i>I. Jordbruk med binäringar.</i>										0-25 år . . .																			
Godsägare och därmed jämför- liga arrendatorer, lantbruks- inspektorer										25-30 år ² . . .																			
Hemmansägare och därmed jäm- förliga arrendatorer, rättare, ladufogdar, trädgårdsmästare Torpare, jordbruksarb., tjänare Fiskare										30-35 år . . .				2								1							
						2		1		35-40 år . . .		2			1	1	2	2					1						
						2	1	1		40-45 år . . .		1		1		1		3	1										
										45-50 år . . .		1			1	2	1	2						2					
<i>II. Industri och hantverk.</i>										50-60 år . . .		1		2		2		3		1				1					
Fabriks- och bruksägare etc. . .						1				60-70 år . . .		1						3						1					
Arbetare						4		1		Över70 år . . .																			
Hantverkare						4	1			Okänd																			
<i>III. Handel och samfärdsel.</i>										Summa		6		5		2	6	3	13		2	2	2	2					
Handl., bokhåll., banktjänstem. Idkare av vårdshusrör., bitråd. Tjänsteman vid post, telegraf, järnvägar								7																					
Betjänte vid do						1																							
Sjöfarande						2																							
Sjöfarande						4		1																					
Hyrkuskar, stadsbud, stuvare . .																													
<i>IV. Allmän tjänst och litte- rära yrken.</i>												<i>Intagna.¹</i>																	
												<i>Civilstånd.</i>																	
Civila och kommunala tjänste- män, lärare etc.						1						Ogift . . . . . {m. 11																	
Civila och kommunala betjänte . .						1						kv. 2																	
Militärer av officersgrad												Gift . . . . . {m. 24																	
Militärer, subalterner o. manskap .						1						kv. 2																	
Litteratörer, artister						3						Änkling . . . . . {m. 2																	
Läkare, veterinärer, tandläkare, apotekare												Ånka . . . . . {m. 3																	
Barnmorskor, sjukvårdspersonal . .						1						Fränskild . . . . . {m. —																	
<i>V. Annat yrke.</i>												kv. —																	
Kapitalister, f. d. yrkesutövare . .								1				<i>Hemort.</i>																	
Arbetare, tjänstehjon ej angivna .						2						Landsbygd . . . . . {m. 16																	
Understötagare												kv. 2																	
<i>VI. Intet eller okänt yrke .</i>												Stad . . . . . {m. 21																	
												kv. 3																	
Summa						36	2	6				<i>Antaglig sjukdomsorsak.</i>																	
												Syfilis . . . . . {m. 27																	
												kv. 5																	
												Alkoholmissbruk . . . . . {m. 2																	
												kv. 1																	

¹ Här upptagas icke å offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka förut under diagnos dementia paralytica vårdade, ej heller från annan sådan anstalt överförda. — ² Från och med 1 år intill 2 år o. s. v. — ³ Från och med 25 år intill 30 år o. s. v.

Tab. 15. Sammanställning av uppgifter från offentliga, självständiga anstalter för sinnessjuka angående antalet sjukplatser, underhållsdagar och medeltal vårdade i de olika betalningsklasserna samt utspisnings- och totalkostnaden år 1914.

4-153030. Berättelse ang. sinnessjukvården 1914.

Anstalt	1			2					3				4					5			6		
	Antal sjukplatser vid årets slut			Underhållsdagar					Medeltal vårdade för dag				Utspisningskostnad för de sjuka			Totalkostnaden för sjukvården							
	å statens anstalter		å landstings resp. stads anstalt	å statens anstalter				å landstings resp. stads anstalt	å statens anstalter				Totalkostnad	För underhållsdag		Totalkostnad ¹	Medelkostnad för varje person för dag	Medelkostnad för varje person för år					
	I klass	allm. klass		I klass	II klass	III klass	utan avgift		I klass	II klass	III klass	utan avgift		I klass	allm. klass				kr.	öre	öre	kr.	kr.
Stockholms hospital .	20	235	—	7 869	20 776	51 237	4 878	—	22	57	140	13	—	46 023·46	127·8	46·8	246 763·54	2·91	1 062·62				
Uppsala hosp. o. asyl	30	1 210	24	11 393	44 210	375 901	20 032	8 511	31	121	1 030	55	23	224 099·95	128·2	47·1	750 523·27	1·68	595·47				
Nyköpings hospital .	—	186	20	—	1 938	61 403	6 812	1 909	—	5	168	19	5	33 671·47	—	46·7	144 822·01	2·01	733·65				
Vadstea hospital o. asyl	26	774	—	8 112	29 346	236 005	7 915	—	22	80	647	22	—	128 730·33	112·2	43·8	453 806·19	1·62	588·67				
Värjö	10	240	40	2 277	7 356	83 413	1 817	13 181	6	20	229	5	36	65 258·10	133·3	43·0	320 366·63	2·18	795·70				
» krim.-avd.	—	100	—	—	2 190	478	36 243	—	—	6	1	99	—										
» Korsberga	—	—	—	—	3 870	51 842	—	—	—	10	142	—	—	39 695·95	—	71·2	53 765·42	0·96	852·24				
Västerviks hospital .	—	800	30	—	25 368	245 836	24 501	9 613	—	69	674	67	26	141 485·98	—	46·4	563 507·39	1·85	673·64				
Visby hospital . . .	—	63	—	—	1 418	21 596	920	—	—	4	59	3	—	11 465·57	—	47·9	50 595·63	2·12	773·80				
Malmö asyl	—	124	—	—	6 528	34 056	4 509	—	—	18	93	13	—	17 624·42	—	86·3	75 507·77	1·55	567·78				
Lunds hospital o. asyl	30	1 174	28	11 542	43 398	366 092	12 217	9 184	32	119	1 003	33	25	208 612·73	128·5	43·7	657 502·37	1·49	542·42				
Göteborgs hospital .	50	242	75	18 225	22 095	55 725	6 453	25 625	50	60	153	18	70	64 322·77	119·7	39·1	279 616·05	2·18	796·58				
Vänersborgs h. o. a. .	—	1 050	30	—	29 524	342 439	11 305	10 877	—	81	938	31	30	160 412·41	—	40·7	538 460·65	1·37	498·64				
Kristinehamns hosp. .	—	780	20	—	26 449	250 530	6 825	7 000	—	73	686	19	19	131 946·88	—	45·4	468 827·75	1·61	588·45				
Säters	—	800	30	—	21 670	253 712	17 087	10 219	—	59	695	47	28	159 494·92	—	52·7	543 852·80	1·79	653·85				
Härnösands	—	245	24	—	5 303	81 330	5 420	8 567	—	15	223	15	23	54 598·63	—	54·4	182 345·11	1·81	661·38				
Piteå hospital o. asyl	—	370	—	—	5 850	125 904	4 583	—	—	16	345	13	—	60 401·58	—	44·3	266 189·30	1·95	711·73				
Sjukhuset vid Långbro	—	—	640	—	—	—	—	217 356	—	—	—	—	595	139 445·20	103·5	61·6	533 665·61	2·45	896·15				
Uppt.anst. vid Ulvsunda	—	—	27	—	—	—	—	8 637	—	—	—	—	24	9 754·24	—	113·0	26 833·88	3·10	1 134·14				
» i Hälsingborg	—	—	64	—	—	—	—	11 924	—	—	—	—	32	7 977·06	—	66·8	25 491·44	2·14	780·52				
Summa	166	8 303	1 052	59 418	297 289	2 637 499	171 517	342 603	163	813	7 226	472	936	1 705 521·15	2 486	6 182 442·31	1 176	644·00					
	8 559			3 165 723					8 674														

¹ Beräknad, vad beträffar statshospitalen, genom avdrag från hela utgiftssumman av utgifter för underhåll och förbättring av byggnader och gårdar och för utskylder samt inkomster av trädgård och jordbruk eller annan dylik hantering. — ² Motsvarande kostnader vid statshospitalen äro 1 548 344·66 kr., 47·3 öre, 5 596 451·88 kr., 1·71 kr., 624·67 kr.

Tab. 17. Sammandrag av 1914 års redovisning över anslaget till hospitals underhåll.

Debet.				Kredit.			
<i>Balans från år 1913.</i>				<i>Balans från år 1913.</i>			
Behållningar och fordringar:				Skulder:			
Kassan	21 280 15			Patientavgifter	605 735 65		
Förråden	629 683 80			Diverse kreditorer	390 875 14	996 610	79
Patientavgifter	31 928 79			<i>Utgifter, se Tab. 19 . . . .</i>	—	6 567 713	89
I bank inestående	893 505 58			<i>Balans till år 1915.</i>			
Diverse	88 028 48			Behållningar och fordringar:			
Förskott till utredning av vissa hospital	10 309 86			Kassan	33 316 84		
von Sassa donationsfonden	30 000 —			Förråden	678 900 42		
Lundgrenska d:o	1 401 98			Patientavgifter	59 420 01		
N. P. Rosenblads d:o	2 874 05			I bank inestående	742 483 62		
C. M. Lindströms d:o	539 95			Diverse	72 990 21		
Patienternas utflyktsfond .	391 56			Förskott till utredning av vissa hospital	79 546 22		
V. Enbloms sjukvårdsfond	6 528 08			von Sassa donationsfonden	28 485 97		
Hospitals arbetskassa . . .	8 918 64			Lundgrenska d:o	1 467 41		
Lundinska fonden	15 287 87			Nils P. Rosenblads dona- tionsfond	2 878 77		
Hedströmska d:o	1 772 55			C. M. Lindströms dona- tionsfond	533 58		
Hospitalshjonens sparkassa	549 22			Patienternas utflyktsfond .	408 70		
Förskott att ersättas . . .	14 468 20			V. Enbloms sjukvårdsfond	6 728 59		
Förskott till nytt hospital & Sätters kungsgård	17 392 42	1 774 861	13	Hospitals arbetskassa . . .	8 867 87		
<i>Inkomster, se Tab. 18 . . . .</i>	—	6 489 803	64	Lundinska fonden	15 660 57		
<i>Balans till år 1915.</i>				Hedströmska d:o	1 852 29		
Skulder:				Hospitalshjonens sparkassa	574 85		
Patientavgifter	565 676 02			Kollektfonden	434 34		
Utredning av vissa hospital	5 009 80			Förskott att ersättas . . .	23 604 29	1 758 154	55
Diverse kreditorer	387 128 64			Summa kr.		—	9 322 479 23
Skuld till anslaget för nytt hospital vid Östersund	100 000 —	1 057 814	46	Summa kr.		—	9 322 479 23
Summa kr.		—	9 322 479 23	Summa kr.		—	9 322 479 23

Tab. 18. Inkomster för

	1		2		3	
			Statsanslag		Patientavgifter	
	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre
Av Kungl. statskontoret levererade	3 900 000	—	—	—	—	—
Stockholms hospital	—	—	67 936	—	40	—
Uppsala » och asyl	—	—	310 655	—	60	—
Nyköpings »	—	—	42 671	—	60	—
Vadstena » och asyl	—	—	190 000	—	22	—
Växjö »	—	—	126 305	—	05	—
Västerviks »	—	—	192 059	—	60	—
Visby »	—	—	14 375	—	60	—
Lunds » och asyl	—	—	307 699	—	75	—
Malmö asyl	—	—	26 961	—	60	—
Göteborgs hospital	—	—	166 011	—	25	—
Vänersborgs » och asyl	—	—	256 741	—	40	—
Kristinehamns »	—	—	190 847	—	40	—
Säters »	—	—	194 335	—	20	—
Härnösands »	—	—	71 235	—	—	—
Östersunds »	—	—	—	—	—	—
Piteå » och asyl	—	—	80 800	—	20	—
Summa	3 900 000	—	2 238 635	—	87	—

Tab. 19. Utgifter för

	2		3		4		5		6		7		8	
	Avskrivning		Avlöning		Utspisning		Linne samt gäng- och sängkläder		Eldning och lys-hållning		Medika- menter		Tvätt och renhållning	
	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre
Medicinalstyrelsens kassa	—	—	15 161	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stockholms hospital	—	—	87 875	15	83 926	18	9 429	97	36 674	84	4 556	15	3 319	68
Uppsala » o. asyl	30 066	26	227 050	34	321 141	19	50 381	93	104 454	90	9 658	—	13 164	06
Nyköpings »	—	—	52 373	19	53 246	18	6 354	35	21 436	13	935	90	2 262	42
Vadstena » o. asyl	—	—	135 695	22	148 208	17	31 117	04	67 310	48	6 026	61	6 343	65
Växjö »	31	74	125 340	01	111 060	80	16 758	69	47 833	19	2 861	01	3 660	72
» » Korsberga kolonien	—	—	6 429	38	39 695	95	2 252	69	1 689	39	—	—	264	20
Västerviks »	—	—	175 711	77	220 350	74	29 748	50	77 270	65	8 169	80	8 325	62
Visby »	—	—	18 565	80	18 510	26	1 401	19	5 908	74	449	47	887	47
Lunds » o. asyl	802	19	196 445	32	280 996	33	40 987	14	93 902	41	6 429	09	11 276	62
Malmö	—	—	26 064	91	23 358	71	4 607	40	10 701	26	323	24	1 802	77
Göteborgs hospital	73	60	89 808	99	108 875	89	13 598	44	46 632	61	2 413	13	5 160	45
Vänersborgs » o. asyl	—	—	175 561	—	244 027	16	26 572	24	68 092	66	7 035	41	9 063	63
Kristinehamns »	—	—	152 417	89	189 044	78	24 216	26	80 083	02	5 889	26	6 159	22
Säters »	118	40	173 478	87	220 115	73	20 840	71	92 602	20	6 059	43	8 412	24
Härnösands »	—	—	58 535	58	77 060	07	7 176	12	22 097	85	1 573	16	2 391	86
Östersunds »	—	—	15 236	20	1 898	40	—	—	24 148	45	—	—	258	86
Piteå » o. asyl	—	—	87 313	36	95 171	18	12 839	29	50 794	57	2 206	54	4 098	97
Summa	31 092	19	1 812 635	02	2 268 287	72	298 281	76	851 633	35	64 586	20	86 851	80

¹ Från Danviks hospital enligt Kungl. brevet till Serafimer Ordensgillet den 9 januari 1871. — ² Enligt utredningen vid Västerviks hospital enl. K. b. d. ³/₁₀ 1909, ¹/₁₀ 1911. — ⁵ Avser utredningen vid Östersunds

hospitals underhåll år 1914.

4		5		6		7		8		9		10	
Ränta å patient-avgifter		Ersatt begravningskostnad		Underhållsbidrag		Anmärkningsmedel		Diverse		Trädgård och jordbruk		Summa	
kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 900 000	—
26	07	72	—	14 000	—	90	—	4 277	71	4 608	50	91 010	68
68	70	828	—	—	—	—	—	3 106	49	36 426	11	351 084	90
14	41	90	—	—	—	—	—	2 025	63	982	74	45 784	38
32	50	876	—	—	—	—	—	6 865	47	21 844	49	219 618	68
30	89	198	—	—	—	—	—	4 355	27	21 349	58	152 238	79
34	87	600	—	—	—	—	—	2 821	12	9 416	89	204 932	48
7	28	—	—	—	—	—	—	4 760	08	—	—	19 142	96
49	24	864	—	—	—	—	—	12 245	72	28 679	69	349 538	40
6	92	72	—	—	—	—	—	1 747	02	—	—	28 787	54
31	92	48	—	—	—	—	—	609	92	16 898	51	183 599	60
38	04	744	—	—	—	—	—	1 914	60	58 615	87	318 053	91
56	69	372	—	—	—	—	—	2 595	96	37 368	97	231 241	02
23	82	426	—	—	—	—	—	4 214	43	21 214	98	220 214	43
6	90	126	—	—	—	—	—	1 319	17	5 529	29	78 216	36
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 215	75	1 215	75
10	29	360	—	—	—	—	—	2 879	—	11 074	27	95 123	76
488	54	5 676	—	14 000	—	90	—	55 737	59	275 225	64	6 489 803	64

hospitals underhåll år 1914.

9		10		11		12		13		14		15		16	
Inventarier		Underhåll m. m. av byggnader o. gårdar		Skrivmaterialier		Utskylder		Diverse utgifter		Indragningssat		Trädgård och jordbruk		Summa	
kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre	kr.	öre
—	—	28 375	97	—	—	—	—	17 365	15	—	—	—	—	60 902	54
4 668	49	25 058	93	1 087	19	—	—	10 294	05	3 075	—	6 465	39	276 430	97
9 366	08	58 562	86	2 465	38	319	75	24 022	37	2 405	95	22 939	18	875 998	25
1 859	60	10 915	18	572	36	—	—	4 859	37	536	41	1 368	78	156 719	87
16 758	02	47 401	68	1 524	95	38	11	13 992	64	6 765	29	13 811	42	530 993	28
5 214	30	13 438	89	1 257	45	247	65	11 996	28	4 452	82	21 084	21	358 808	28
932	84	561	84	—	—	—	—	2 001	07	—	—	—	—	53 827	26
11 401	77	54 677	59	2 441	44	—	—	4 226	13	—	—	18 587	50	4 286	13
1 835	97	2 055	59	362	04	4	21	20 316	59	—	—	—	—	627 601	87
12 604	10	52 801	54	2 306	73	365	16	4 094	64	945	05	7	50	55 027	93
2 830	68	5 052	23	793	33	154	41	18 740	02	4 956	66	17 558	89	802	19
9 412	31	33 258	82	919	70	160	05	4 188	47	1 065	—	—	—	739 370	01
14 006	41	56 725	44	2 085	29	799	09	11 996	28	4 452	82	21 084	21	80 942	41
5 200	98	26 700	31	1 495	57	139	05	19 613	15	—	—	11 808	62	73	60
10 305	18	64 249	34	2 419	68	86	41	15 527	07	1 780	—	31 039	47	329 933	43
3 308	67	9 305	37	641	61	251	74	13 621	48	—	—	34 382	67	654 620	95
—	—	2 142	72	2 403	24	385	48	6 623	79	2 735	—	5 730	77	533 036	08
4 949	65	26 830	85	997	85	18	78	43 221	99	—	—	1 727	96	197 431	51
—	—	—	—	—	—	—	—	1 110	78	—	—	—	—	43 221	99
—	—	—	—	—	—	—	—	8 555	96	1 340	—	9 012	88	49 311	53
114 654	95	518 175	15	23 773	76	2 969	84	206 662	30	33 202	18	207 337	55	6 567 591	89

Kungl. Medicinalstyrelsens särskilda beslut. — ³ Häruti ingå kostnaderna för de sjukas inackordering. — ⁴ Avser hospital, enl. Kungl. breven den 25 juli 1913 och den 17 juli 1914.

Tab. 20. Sammandrag av kyrkoherdarnas och hälsovårdsnäm-

1	S i n n e s s j u -												
	Antal	Hemort		Kön		Civilstånd			Ålder				
		landsbygd	städer	män	kvinnor	ogifta	gifta ¹	ej angivet	under 20 år	20—40 år	över 40 år	ej angiven	
1	Stockholms stad . . .	1 966	—	1 966	891	1 075	1 290	626	50	37	765	1 112	52
2	Stockholms län . . .	440	375	65	217	223	300	140	—	8	142	290	—
3	Uppsala » . . .	351	218	133	154	197	248	103	—	2	94	255	—
4	Södermanlands » . . .	454	349	105	222	232	283	171	—	8	142	304	—
5	Östergötlands » . . .	827	610	217	380	447	503	324	—	12	256	559	—
6	Jönköpings » . . .	765	641	124	407	358	557	208	—	5	206	554	—
7	Kronobergs » . . .	672	618	54	336	336	497	175	—	3	208	461	—
8	Kalmar » . . .	794	654	140	419	375	580	214	—	9	245	540	—
9	Gottlands » . . .	169	140	29	91	78	127	42	—	—	44	125	—
10	Blekinge » . . .	441	302	139	223	218	336	105	—	5	163	273	—
11	Kristianstads » . . .	742	666	76	362	380	568	174	—	8	226	508	—
12	Malmö stad	227	—	227	115	112	174	53	—	13	79	135	—
13	Malmöhus län ²	1 001	705	296	450	551	737	264	—	6	305	690	—
14	Hallands »	428	331	97	195	233	331	97	—	4	141	283	—
15	Göteborgs stad	399	—	399	206	193	266	133	—	3	135	261	—
16	Göteborgs och Bohus län ³	710	635	75	363	357	521	189	—	7	194	509	—
17	Älvsborgs län	984	896	88	493	491	731	253	—	7	249	728	—
18	Skaraborgs »	745	641	104	418	327	559	186	—	3	226	516	—
19	Värmlands »	976	868	108	508	468	742	234	—	15	272	689	—
20	Örebro »	666	546	120	350	316	529	137	—	13	236	417	—
21	Västmanlands »	360	296	64	203	157	245	115	—	4	107	249	—
22	Kopparbergs »	771	730	41	383	388	531	240	—	10	250	511	—
23	Gävleborgs »	647	485	162	330	317	438	209	—	5	202	440	—
24	Västernorrlands »	714	571	143	365	349	491	223	—	8	241	465	—
25	Jämtlands »	337	306	31	186	151	253	84	—	2	116	219	—
26	Västerbottens »	423	401	22	248	175	304	119	—	10	157	256	—
27	Norrbottens »	460	411	49	245	215	313	147	—	13	168	279	—
	Summa	17 469	12 395	5 074	8 750	8 719	12 454	4 965	50	220	5 569	11 628	52

¹ Häri inräknade änkingar, änkor och fränskilda makar. — ² Utom Malmö stad. — ³ Utom Göteborgs stad.

dernas uppgifter om sinnessjuka och idioter i riket år 1914.

k a.														I d i o t e r.														
Vårdas inom														Antal	Hemort		Kön		Civilstånd		Ålder			Vårdas inom				
enskilt hem	enskild anstalt	fattighus	länslasarett	offentlig sjukstuga för sinnessjuka	—	landbygd	städer	män	kvinnor	gifva ¹	ogifva	under 20 år	20—40 år		öfver 40 år	enskilt hem	enskild anstalt	fattighus	länslasarett	offentlig sjukstuga för sinnessjuka								
11	3	428	107	1 417	111	—	111	72	39	108	3	23	62	26	11	7	90	—	3	1								
108	20	31	—	281	288	263	25	160	128	288	—	86	114	88	170	56	28	8	26	2								
61	2	45	—	243	206	169	37	109	97	206	—	63	94	49	112	60	27	—	7	3								
69	6	109	1	275	304	310	54	206	158	364	—	129	124	111	159	67	78	—	60	4								
188	7	199	5	428	577	479	98	336	241	577	—	183	217	177	366	89	105	1	16	5								
317	12	106	22	308	493	385	48	246	187	424	9	105	163	165	310	37	78	—	8	6								
249	3	84	—	336	354	333	21	176	178	349	5	75	121	158	252	46	53	—	3	7								
233	4	137	—	420	454	423	31	259	195	447	7	104	181	169	297	19	114	—	24	8								
73	—	13	—	83	95	72	23	52	43	95	—	27	48	20	83	7	2	—	3	9								
*106	6	89	1	239	259	211	48	142	117	259	—	67	115	77	*161	38	55	—	5	10								
238	16	97	20	371	341	320	21	193	148	341	—	72	135	134	225	49	62	1	4	11								
42	4	119	6	56	47	—	47	25	22	47	—	16	17	14	28	5	11	—	3	12								
175	25	214	—	*587	570	460	110	319	251	569	1	166	226	178	280	166	93	2	29	13								
129	6	108	13	172	276	240	36	153	123	275	1	57	108	111	196	27	46	2	5	14								
31	1	212	—	155	87	—	87	49	38	82	5	34	40	13	50	27	8	—	2	15								
219	9	125	13	344	484	452	32	282	202	479	5	113	184	187	335	68	68	1	12	16								
403	6	122	—	453	577	535	42	339	238	575	2	117	230	230	412	69	80	—	16	17								
254	9	57	18	407	439	404	35	232	207	439	—	99	180	160	318	59	44	—	18	18								
272	23	173	—	508	642	606	36	353	289	641	1	126	251	265	451	61	122	—	8	19								
154	8	122	10	372	225	195	30	128	97	225	—	58	84	83	128	21	71	1	4	20								
77	2	38	14	229	226	192	34	122	104	226	—	61	88	77	114	55	44	1	12	21								
236	5	121	1	408	422	401	21	210	212	422	—	102	189	131	326	14	71	—	11	22								
185	6	135	21	300	440	366	74	229	211	439	1	109	179	152	261	85	75	—	19	23								
234	7	101	14	358	390	358	32	206	184	389	1	111	177	102	313	17	47	—	13	24								
112	3	49	8	165	235	227	8	128	107	235	—	67	110	58	193	21	16	1	4	25								
188	4	15	11	205	319	313	6	185	134	319	—	109	132	78	261	36	17	—	5	26								
185	4	49	—	222	262	245	17	138	124	262	—	96	100	66	208	17	27	—	10	27								
4 549	201	3 092	285	9 342	9 123	7 959	1 164	5 049	4 074	9 082	41	2 375	3 669	3 079	6 020	1 223	1 532	18	330									

— * Därav okänd vårdform för 1. — ⁵ D:o för 3. — ⁶ D:o för 4.

Överinspektörens för sinnessjukvården i riket berättelse över sin verksamhet under år 1914.

Jämlikt nådiga stadgan angående sinnessjuka den 14 juni 1901 får jag härmed avgiva berättelse över min verksamhet som överinspektör för sinnessjukvården i riket under år 1914.

Följande sjukvårdsanstalter och inrättningar hava under året inspekterats å här nedan nämnda tider:

I. Offentliga anstalter för sinnessjuka:

Visby hospital	den 29 mars,
Växjö hospital	» 6 april,
Växjö kriminalasyl	» 9—10 april,
Nyköpings hospital	» 15 maj,
Sätters hospital	» 1—3 juni,
Malmö asyl	» 1 augusti,
*)Lunds hospital och asyl	» 3—5 september,
*)Göteborgs hospital	» 8—9 september,
*)Vänersborgs hospital och asyl	» 10—12 september,
Västerviks hospital	» 8—11 oktober,
Korsberga familjevårdskoloni	» 12—14 oktober,
Kristinehamns hospital	» 11—13 november,
Härnösands hospital	» 22—23 november,
Piteå hospital och asyl	» 26—27 november,
Vadstena hospital och asyl	» 3—5 december,
Uppsala hospital och asyl	» 27—29 december,
Stockholms hospital	» 31 december.

II. Enskilda, med Kungl. Maj:ts tillstånd upprättade anstalter för sinnessjuka.

Jakobsdal i Örgryte	den 6 juli,
Bagges sjukhem vid Kiholm	» 12 juli,
Karlsköpings sjukhem	» 14 juli,
Solliden vid Åkarp	» 31 juli,
Katrinelund vid Malmö	» 2 augusti.

*) Inspektionen av dessa anstalter hava under min semester verkställda av min vikarie, överläkaren å Uppsala hospital och asyl professor Frey Svenson.

III. Med Kungl. Maj:ts tillstånd upprättade anstalter för obildbara sinnesslöa.

Berättelse häröver lämnas i särskild redogörelse.

IV. Länsupptagningsavdelningar och därmed jämförliga anstalter.

Upptagningsavdelningen vid Ängelholms lasarett	den 4 januari,
» » Vadstena » . . . . . »	10 januari,
» » Östersunds » . . . . . »	17 mars,
Stockholms stads sinnessjukhus å Långbro . . . . . »	30 september,
» » sinnessjukavdelning vid Hornsgatan . . . »	3 oktober.

V. Försörjningsinrättningar och fattiggårdar.

Landskrona försörjningsinrättning	den 5 januari,
Vå fattiggård . . . . . »	8 januari,
Linköpings försörjningsinrättning . . . . . »	20 februari,
Norrköpings stads sinnessjukavdelning . . . . . »	22 februari,
Gävle stads sinnessjukavdelning . . . . . »	20 mars,
Norrköpings stads sinnessjukavdelning . . . . . »	6 maj,
Göteborgs försörjningsinrättning . . . . . »	7 juli.

Inspektionerna hava ägt rum i överensstämmelse med på förhand uppgjorda, av Kungl. Medicinalstyrelsen fastställda resplaner.

Av de offentliga anstalterna för sinnessjuka hava — såsom av ovanstående tablå framgår — samtliga under året blivit inspekterade, de tre utav dem av den under min semester förordnade vikarien, professor Frey Svenson, de övriga av undertecknad.

Om den med år 1912 införda nya ordningen med bestämt upptagningsområde för varje hospital torde man nu kunna definitivt fälla det omdömet, att den visat sig ändamålsenlig. Numera tillämpas vid intagningarna allmänt den principen, att akuta fall erhålla företräde och i allmänhet hade sådana fall också kunnat mottagas utan nämnvärt dröjsmål, där icke särskilt trängande fall av kronisk art fått gå före. Som exempel på sådana fall kunna anföras ett par från Härnösands hospital; bland de här nyintagna fanns sålunda en man, som legat bunden med kedja om benet, en som förvarats i bur, och en som på allt sätt sökt komma åt knivar, varmed han hotade att döda alla i sin omgivning, som han ansåg utgöras av ryska spioner (denne senare hade varit inackorderad för 6 kronor om dagen). Av kroniska fall hade å flera anstalter mottagits huvudsakligen mera svårskötta sådana, vilka i allmänhet erhållit företräde.

Där man alltså haft graden av vårdbehovet till ledande princip vid intagningarna, hade det ofta blivit nödvändigt att överbelägga övervakningsavdelningarna — en vid vissa hospital nära nog permanent företeelse —

medan platser å de lugna avdelningarna och framförallt å öppendörravdelningarna ofta stått lediga. Sålunda hade man vid *Säters hospital* å mansavdelningen inom övervakningspaviljongen för oroliga alltjämt måst bibehålla det ena dagrummet som vaksal. Å några anstalter hade man också funnit sig nödsakad ytterligare öka antalet platser, som nattetid ha direkt övervakning. Vid *Västerviks hospital* hade sålunda en nattlig övervakning å bådadera könssidorna blivit öppnad i en av de smärre paviljongerna och vid *Kristinehamns hospital* hade på kvinnosidan å en inom avdelningarna för kroniskt sjuka (avd. 8) en ny nattlig övervakning (med 19 platser) blivit anordnad, medan på manssidan dels en ny nattlig övervakning (med 26 platser) öppnats å avdelning 10 och dels en förutvarande nattlig övervakning ökats med 10 platser i samband med vissa lokala förändringar inom avd. 4 och avd. 5 och härvarande permanenta övervaknings flyttande från förstnämnda till sistnämnda, mot söder vettande avdelning.

Vid *Vadstena hospital* hade å manssidan, där en avdelning, avsedd för nattlig övervakning, vid mitt besök var utrymd för reparationsarbeten, med anledning härav uppsyningsmannens utrymda bostadslägenhet i vindsvåningen provisoriskt blivit tagen i anspråk för nattlig övervakning, medan å kvinnosidan en ny övervakningsavdelning med 13 platser anordnats inom klosterbyggnaden å avd. III, vars två förutvarande, intill varandra belägna dagrum apterats till vaksalar för permanent övervakning, medan ett förutvarande sovrum i dess ställe apterats till dagrum, för vilket ändamål så stort utrymme numera icke behövdes, då ett större antal av härvarande bräckliga och klena patienter vårdas sängliggande. Förutom med den för den sålunda nyordnade övervakningsavdelningen behövligen nattvakten hade å härvarande kvinnosida antalet nattvakter ökats med ytterligare två med uppgift att tillse och vid behov taga upp de hittills i stor utsträckning högeligen osnygga patienter, som hava sin sovplats inom den »gamla cellavdelningens», till största delen av små enkelrum bestående lokaler, vilka därför numera icke — såsom förut, då patienterna här voro lämnade åt sig själva — äro tillåsta nattetid. Nu nämnda anordningar för bättre övervakning av patienterna å kvinnosidan nattetid hade medfört en betydande förbättring i snygghetsförhållandena. Under årets olika månader allt intill inspektionen hade nämligen antalet osnygga här varit:

Osnygga	av 1:a gr.	av 2:a gr.	av 3:e gr.	av 4:e gr.
i januari	571	36	8	11
» februari	512	94	34	—
» mars	353	68	71	—
» april	440	51	41	—
» maj	495	59	40	—
» juni	460	85	39	—
» juli	360	52	31	1
» augusti	382	54	25	—

Osnygga	av 1:a gr.	av 2:a gr.	av 3:e gr.	av 4:e gr.
i september	391	71	12	—
» oktober	338	44	14	—
» november	222	32	7	—

De anförda siffrorna visa ju tydligt, av huru stor vikt det för snygghetsförhållandena är att få övervakningssystemet å våra hospital så väl ordnat som möjligt.

I fråga om Vadstena hospital må vidare nämnas, att på manssidan en mindre avdelning å nedre botten (avd. A, rymmande 18 platser) anordnats som öppen-dörr-avdelning, något som denna anstalt förut icke haft. Vid *Kristinehamns hospital* hade den ena av läns-paviljongerna, vilka sedan föregående året båda använts för manssidan, blivit — undantagandes ett par för personal använda lokaler — utrymd för att man skulle ha större delen av dess lokaler stående i reserv för dels epidemiska fall bland patienter eller personal och dels andra sjukdomsfall bland mera avlägset boende betjäning. I dess ställe hade platsantalet å den andra läns-paviljongen, som numera användes som sjukavdelning (s. k. infirmeri), höjts till 16 (från ursprungliga 10 å 11), sedan ett större betjäningsrum här blivit apterat till patientrum. Vidare hade vid denna anstalts manssida — då det föregående inspektionsår här anordnade vävrummet (å dagrumskorridoren inom avd. 3 en trappa upp) visat sig otillräckligt för ändamålet — till vävrum apterats även dagrummet till avd. 8, vars flesta patienter äro sysselsatta med utarbete, varför härvarande korridoren för dem är tillräcklig som dagrum; antalet med vävning sysselsatta manliga patienter uppgick också vid inspektionstillfället till icke mindre än 17. Å *Säters hospital*, där redan föregående året å manssidan ett mindre sovrum å en av småpaviljongerna (16 b) anordnats till vävrum, hade under inspektionsåret å kvinnosidan ett motsvarande sovrum (i paviljong 17 b) apterats till arbetslokal för slöare patienter, som här under ledning av en (från »Handarbetets vänner» i Stockholm utbildad) arbetsföreståndarinna sysselsättas med diverse handslöjd (såsom bindning av klädkorgar, pilkorgar, bänkmattor och hängmattor, bastarbeten av varjehanda slag, hattsömnad, o. s. v.).

Bristen på arbetslokaler å manssidan för sådana arbetsföra patienter, som av ena eller andra anledningen icke kunna medtagas i utarbete är *kännbar å flera hospital*, där manssidan saknar särskilda lokaler för diverse handslöjd, såsom vävning, bastflätning, korgmakeri, borstbinderi o. s. v., något som bl. a. är fallet med de två nya hospitalen vid Säter och Väster-vik, medan åter det närmast före dessa öppnade hospitalet, nämligen Vänersborgs hospital, efter de företagna utvidgningarna av arbetslokalerna, med avseende på dessa med rätta kan betecknas som en mönsteranstalt. Sämst lottad med hänsyn till sysselsättningsmöjligheter inomhus för manliga patienter är *Göteborgs hospital*, där lokalerna för skrädderi och skomakeri äro mycket primitiva, i det att de utgöras allenast av små vindrum, ett för vardera yrket.

Endast från ett par anstalter hade något större antal kroniska fall under inspektionsåret blivit *utskrivna jämlikt § 50*, nämligen Vadstena hospital, varifrån 27 män (därav 9 tillhörande Norrköpings stad) och 5 kvinnor utskrivits enligt denna paragraf, och Kristinehamns hospital, varifrån 25 män och 11 kvinnor utskrivits enligt samma paragraf.

Bland de under inspektionsåret intagna funnos ett flertal, som tidigare varit intagna å anstalten och utskrivits som förbättrade, men hemma snart nog åter försämrats. Då skälet till detta sedan gammalt kända förhållande i många fall otvivelaktigt är det, att den från hospitalet utskrivne sinnessjuka kommer i en för honom olämplig miljö, där nödig tillsyn och sysselsättning saknas, vore det synnerligen önskvärt, att vederbörande överläkare ville — när fråga uppstår om utskrivning av en kroniskt sinnessjuk för beredande av plats åt mera trängande fall — taga i övervägande, huruvida icke en *överflyttning till statens familjevårdskoloni å Korsberga* vore mera ändamålsenlig. Visserligen hade från några hospital överflyttningar ägt rum till Växjö hospital för vidare transport till dess nämnda familjevård, men borde detta kunna ske i större utsträckning än hittills i stället för utskrivning enligt § 50. Som ett hinder härför har anförts, att överläkaren å Växjö hospital (till vilken anstalt nämnda familjevårdskoloni är knuten) brukar vara mycket noggrann vid urvalet av dem som föreslås till överflyttning dit för erhållande av familjevård. Att denne är vida strängare i urvalet av patienter från andra hospital än från det egna är uppenbart. Av de å Växjö hospital ursprungliga intagna, som under tiden mellan mina två senaste inspektioner av Korsberga-kolonien blivit dit utflyttade, hade sålunda ett avsevärt antal (eller 16 av 43) blivit återflyttade till hospitalet, enär de vid det sålunda gjorda försöket befunnits olämpliga för familjevård, medan av de under samma tid från andra hospital överflyttade, till antalet 28, samtliga voro kvar i familjevårdskolonien. Anledningen till det noggrannare urvalet, när fråga är om mottagande i familjevården av patienter från andra hospital, har emellertid varit farhåga för att ett flertal platser å Växjö hospital eljest lätt skulle kunna komma att upptagas av till annat upptagningsområde än anstaltens eget hörande patienter. Kunde det därför bestämmas, att från andra hospital överflyttade patienter, i fråga om vilka försöket med familjevård misslyckats, alltid finge återgå till sina resp. hospital i utbyte mot andra patienter, borde därigenom kunna vinnas att försöket med vård i Korsbergakolonien — där det alltjämt finnes flera godkända hem anmälda, som ännu icke kunnat få patienter — beträffande å andra statens sinnessjukanstalter än Växjö hospital intagna oftare bleve försökta.

De för vård av *särskilt farliga och rymningsbegärliga patienter* uppförda paviljongerna vid Sätters och Västerviks hospital (av vilka den förra öppnades på våren 1912, den senare på hösten 1913) hade båda till en del blivit tagna i bruk för patienter av annan kategori än de, för vilka de avsetts, i det att här intagits flera ifrågavarande hospitals upptagningsområden tillhörande patienter, som skulle kunna vårdas å avdelning för oroliga, därest sådan med tillräckligt antal enkelrum för separation nattetid funnits.

Även ifrågavarande paviljong vid Västerviks hospital, dit två patienter från Härnösands hospital och en från Piteå hospital samt tvenne straffångar från Långholmens resp. Malmö centralfängelse under året hänvisats, har med de från anstaltens egna avdelningar hit överflyttade nu blivit fylld, så att den icke kunnat mottaga en å Vadstena hospital vårdad, synnerligen farlig patient, vilken avvikit därifrån och försedd med skarpladdad revolver återkommit och tillställt ett synnerligen elakartat revolverupptråde, varför Medicinalstyrelsen på förslag av undertecknad förordnat, att han skall öfverflyttas till Västerviks hospitals s. k. fasta paviljong, så snart plats därstädes kan honom beredas. *Icke minst från den synpunkten, att det alltjämt må kunna å dessa säkerhetspaviljonger beredas plats för å de olika hospitalen inkommande patienter, som behöva vård å sådan paviljong, är det i hög grad önskvärt, att den i min förra årsberättelse påyrkade utvidgningen av Sätters och Västerviks hospital med nya paviljonger för oroliga, till vilka förslag numera är uppgjort, snarast möjligt kunde bli verklighet, så att härvarande säkerhetspaviljonger icke vidare behöfde hysa några patienter, som passa för vanlig avdelning för oroliga, utan helt kunde utnyttjas för det ändamålet, för vilket de tillkommit.*

Från granskningen av intagningshandlingarna är följande att anföras.

Om man bortser från Stockholms hospital, hade vid intagningen *fullständiga* handlingar i regel förelegat, om ock därvid i något öfver ett 10-tal fall den formella oriktigheten förefunnits, att läkarundersökningen ägt rum mer än 1 månad före ansökans ingivande och i ett par fall tiden för läkarundersökningen ej varit närmare angiven. Å Vänersborgs hospital hade en manlig patient intagits på förordnande av Kungl. Medicinalstyrelsen med stöd av en norsk »retspsykiatrisk erklæring» och å Sätters hospital hade likaledes en manlig patient, jämlikt nådigt brev den 25 juli 1913, intagits utan författningsenliga handlingar, i det dessa utgjordes av allenast dels en avskrift av rapport till poliskammaren i Göteborg (där patienten i fråga förut varit bosatt) och dels en avskrift av sjukjournal, som blivit förd öfver honom vid Trondhjems kriminalasyl, där han intagits efter att ha blivit omhändertagen, med anledning därav att han avlossat revolverskott mot ett flertal fönster i Kungl. slottet i Kristiania, och sedan det vid undersökning ådagalagts att han led av sinnessjukdom (peranoid demens). Å Göteborgs hospital hade två patienter resp. cirka 3 månader och 1 vecka efter utskrivningen åter intagits utan nya intagningshandlingar; vårdbehovet hade i båda fallen varit uppenbart, men är förfarandet ju dock icke författningsenligt. På grund av *polisremiss* hade intagits å Piteå hospital 4 patienter (som sjuknat under mobilisering), å Uppsala hospital 2, å Visby hospital 1 och å Västerviks hospital 2, därvid bilaga A med intyg om trängande behov av anstaltsvård förelåg i alla fallen utom de två sistnämnda, beträffande vilka endast utfärdats ett kortare läkarbetyg av innehåll att vederbörande vore sinnessjuk samt samhällsvärdlig resp. i trängande behov av hospitalsvård.

I fråga om en av de å Vadstena hospital intagna patienterna fanns förutom de vanliga intagningshandlingarna även protokoll över polisundersökning, som ägt rum med anledning därav att mannen i fråga uppträtt sedlighets-sårande mot kvinnor och barn.

Beträffande en å Piteå hospital intagen manlig patient, som klagade över intagningen då han förmenade sig ej vara sinnessjuk, anmodade jag — för att om möjligt få närmare utrönt, om det vore något berättigande i hans uppgifter om förhållandena före hans intagning — överläkaren begära förhørs anställande av vederbörande länsman med personer i mannens hemtrakt, som kunde anses ha någon kännedom om förhållandena i fråga. Då fallet är av intresse såsom utgörande ett exempel på att det understundom i fall, där de anamnestiska uppgifterna förnekas, kan vara önskligt att de vanliga intagningshandlingarna bliva kompletterade med ett polisförhørsprotokoll, må en närmare redogörelse för detsamma här lämnas:

N:r 260 J. William J.—n från Töre i Norrbottens län, f. 1888, intogs å Piteå hospital den 4 april 1914. *Enligt bilagan A* skall han alltifrån barndomen ha varit vanartig, oärlig, lögnaktig, illvillig, lömsk och våldsamt samt ha varit begiven på spritdrycker, utan att dock vara alkoholist. År 1908 blev han dömd till 4 månaders straffarbete för en stöld (hade tagit en klocka från en arbetskamrat under dryckeslag). Efter frigivandet för han till Finland och tog plats hos kyrkoherde J. i Torneå, mot vilken han, på uppmaning av dennes fru, den 30 december 1909 begick mordförsök genom att avlossa två revolverskott, av vilka det ena träffade i hakan. Han häktades här för i Haparanda och dömdes till straffarbete i 3 år och 8 månader, som han avtjänade i Härnösands cellfängelse. Härifrån skrev han i april 1913 till sin far, som gjort förfrågan om honom, ett brev, däri han beskyller denne för att ha kränkt hans namn. I början av februari 1914 kom han efter uttjänat straff till hemorten. Genast efter hemkomsten beskyllde han sin far för att på alla sätt ha misshandlat honom under uppväxttiden, så att han nu var »alldeles fördärvad både till kropp och själ». Han ämnade nu söka befordra fadern till laga näpst och taga hämnd för sitt förspillda liv, hotande både anhöriga och grannar till livet; han gick till länsmannen för att anmäla fadern och yttrade bl. a., att han själv skulle verkställa straffet på fadern, om ej myndigheterna skipade snabb rättvisa. Även besökte han ortens läkare för att få läkarbetyg på de skador, fadern tillfogat honom i hans barndom, därvid han bl. a. påstod, att han mindes att fadern stirrat på honom med ögonen och sålunda hypnotiserat honom att begå en mängd dåliga handlingar i syfte att framdeles fördärva honom till kropp och själ. Resultatet blev, att läkaren utfärdade en bilaga A för honom, och att ansökan om hospitalsvård blev ingiven; vid omhändertagandet innehade han en revolver med skarpa skott.

Å hospitalet vidhöll J. sina beskyllningar mot fadern, gående ut på att denne misshandlat och kränkt honom genom att göra honom till tjuv och säga att han vore tokig; vidare uppgav J. här, att det i hemtrakten funnes en liga på 4 personer, som ville förfölja honom, men *förnekade bestämt, att han för sin del hotat någon*. Vid det samtal, jag vid mitt besök å hospitalet i slutet av november hade med J., talade han med rätt stor affekt om alla de oförrätter han varit utsatt för av såväl fadern som andra; tänkte väcka åtal mot fadern för att denne undanhållit honom ett arv, som han fått efter en kusin till modern; även hade han för avsikt att, så snart han kommit ut, yrka skadestånd på fadern för att denne misshandlat honom som barn, så att han ännu känner men därav i vänstra sidan, masturberat honom samt lärt honom att stjäla och ljuga; skadeståndets storlek hade han ej bestämt, men tänkte sig åtminstone 2 000 kronor, och kunde fadern ej betala, finge han »sitta av» böterna, tv »lagen skall ha sin gång». Vidare upplyste J., att han tänkte väcka åtal dels mot sin farbror, hos

vilken han som barn vistades, för det denne misshandlat honom och låtit honom svälta, och dels mot några andra personer, ett par för att de beskyllt honom för en stöld, som han ej begått, och ett par för att de under skoltiden slagit honom; då man härvid fäster uppmärksamheten på att sistnämnda »brott» är preskriberat, invänder han, att då skall han väcka åtal mot fadern och förmyndaren, som härutinnan icke bevakat hans intressen och i tid väckt åtal. Slutligen uppgav J. på särskilt förfrågan, att det var först i fängelset han började tänka på dessa lidna oförrätter, ty förut hade han genom faderns behandling varit så svag, att han icke kunnat tänka eller besinna något.

Av de mig sedermera tillhandakomna protokollen över de polisförhör, som av mig begärts, framgick tydligt att J. — trots hans nekande härutinnan — före intagandet å hospitalet uppträtt hotfullt i hemtrakten, i det han lovat att, därest han icke finge lagens hjälp, själv uttaga hämnd för de oförrätter, som tillfogats honom, varför befolkningen där varit mer eller mindre uppskrämd under hans vistelse i hemorten och alltjämt hyste farhåga för att han skulle sätta sina hotelser i verkställighet, därest han återkomme dit. Däremot innehöllo protokollen i fråga mindre om vederbörandes uppfattning angående J:s uppgift om lidna oförrätter; den person, i vars vittnesmål denna fråga är något närmare berörd, polisman O., meddelade emellertid, att han icke kände till att J:s fader skulle undanhållit något arv, som bort tillkomma J., men väl att denne utspritt rykte därom, och upplyste vidare, att han betvivlade, att J:s farbroder misshandlat honom, då denne tvärt om varit alltför vänlig och snäll mot sina vanartiga brorsöner.

Angående fadern lämnades inga närmare upplysningar i förhörprotokollet, men meddelades av pastorsämbetet i brev till överläkaren, att J:s fader, som tidigt miste sina barns mor, i högsta grad försummat barnens uppfostran och låtit dem växa upp vid för väg, brukat taga dem orosnligt i försvar, när klagomål anfördes över deras dåliga uppförande i skolan, men också själv i vredesmod kunnat på ett särdeles överdrivet och måttlöst sätt aga dem.

Till min redogörelse för fallet anknöt jag uti min ifrågavarande inspektionsberättelse följande reflektioner: »Må nu vara att J. kan ha rätt i sitt påstående att han i barnåren blivit misshandlad av fadern och att hans uppfostran av denne försumrats, så vittnar ju dock det kværunderande han på sista tiden visat och hans nuvarande reaktionsätt överhuvud oförtydligt om ett sjukligt själstillstånd. Då han vidare just på grund av detta i friheten otvivelaktigt skulle bli farlig för åtskilliga personer, kan jag icke förorda hans utskrivning utan anser fastmer nödvändigt, att han alltjämt stannar å anstalt.» Med hänsyn till rymningsfaran och anstaltens relativa närbelägenhet till hemorten föreslog jag emellertid hans överflyttning till Växjö kriminalasyl, vilken sedermera ock ägt rum.

Av de å Växjö kriminalasyl intagna fanns ett fall, som är av särskilt intresse, då det tydligt visar behovet av en paragraf i sinnessjukstadgan, som tillåter att den, som begått självmordsförsök, får intagas å hospital utan eljest föreskrivna handlingar för närmare undersökning och observation av sinnesbeskaffenheten. Fallet är i korthet följande:

N:r 213 Johan S. J.—n; sköt sig — efter att ha börjat visa sig olik mot förr — i oktober 1910 två revolverskott genom bröstet och vårdades härför å Falköpings lasarett. Härifrån blev han, sedan skottskadan läkt, utskriven till sitt å landet belägna hem. Här visade han sig numera allt konstigare och häftigare till lynnet, varför man, av farhåga att han skulle skada sig själv eller föräldrarna, så vitt möjligt ständigt bevakade honom. Den 14 september 1912 överföll han emellertid fadern och slog honom med en knytnävstor sten i huvudet, så att starkt blodflöde uppstod, gick sedan omkring stugan med en lie och en knölpåk för att söka slå ihjäl någon, »ty då skulle han ju också själv bli dödad», gick slutligen och hoppade i en torvgrav, men blev uppdragen, bunden och häktad.

Sjukdomens vidare utveckling och förlopp i detta fall visar ju *huru viktigt det kan vara, att den å sjukhus för självmordsförsök intagne icke hemsändes utan närmare undersökning av hans mentala tillstånd*, utan att han i dess ställe för detta ändamål blir överflyttad till sinnessjukanstalt.

I fråga om en av de å Kristinehamns hospital intagna (n:r 2859 A. A—n från Järnskog) hade läkaren — enligt vad han i bilagan A. upplyser — icke kunnat göra någon undersökning, då mannen i fråga vid dennes besök stängde sig inne och hotade med våld mot den, som trängde in till honom, men kunde läkaren dock genom samtal, som han lyckades få till stånd »genom en öppning i förhänget till bostadens enda fönster» övertyga sig om att mannen vore sinnessjuk. Dagen efter läkarbesöket hade denne blivit omhändertagen av polismyndighet, därvid han uppträdde så vildsint, att han måste beläggas med hand- och fotbojor; vid det polisförhör, som vid detta tillfälle blev hållet, uttröttes i övrigt, att patienten i fråga sökt strypa sin hustru samt med revolver hotat dem, som kommo till hennes hjälp. Fallet utgör ju — liksom ett vid samma tid i dagspressen omnämmt, där läkaren blev illa knivskuren av patient, för vilkens undersökning han tillkallats — ett lärorikt exempel på *behovet av en bestämmelse, som tydligt fastslår polismyndighets rätt och skyldighet att redan före läkarundersökningen omhändertaga för sinnessjukdom misstänkt person, som uppträder på ett hotfullt eller samhällsvådligt sätt* — i analogi med vad som ifråga om alkoholister är föreskrivet i den nya lagen om behandling av sådana.

Vad *Stockholms hospital* beträffar, där under redogörelseåret c. 240 intagningar ägt rum, hade fullständigt läkarbetyg (bilaga A) förelegat endast i något över ett 70-tal fall, därav det i mer än hälften av fallen gällt patienter, som överflyttats från något av stadens sjukhus och inrättningar eller i några fall från enskilt sjukhem. I två fall, där överflyttning skett från annan inrättning, saknades dock en A-bilaga, nämligen beträffande dels en från »Danvikens hospital» överflyttad man och dels en från Borgerskapets Enkehus överflyttad kvinna. Båda dessa patienter hade, liksom det stora flertalet direkt utifrån kommande, intagits allenast å polisremiss i förening med en enkel läkarattest. Angående förstnämnde patient, som flera gånger förut vårdats å Stockholms hospital, var å denna attest upplyst, att vårdbehovet var trängande på grund av självmordstendenser. Även i några andra av de å polisremiss intagna fallen lämnade läkarattesten upplysning om viktigare symtom, såsom självmordsförsök, våldsamhetstendenser, o. d., någon gång t. o. m. kortfattad resumé av sjukdomsförloppet. I likhet med förhållandet under föregående år innehöll emellertid läkarattesten, i fråga om de å polisremiss intagna patienterna, i de flesta fallen inga som helst upplysningar om sjukdomen utan endast det nakna omdömet, att sinnessjukdom och trängande behov av hospitalsvård föreläge. Av de sedermera genom polisen införade bilagorna B framgick emellertid, att en stor mängd av dessa patienter icke visat sig farliga vare sig för sig själva eller för andra. I alla dessa fall hade alltså intagningsförfarandet varit i strid med gällande författning, men — då det i allmänhet icke heller förelegat någon polisrapport — hade över-

läkaren, i saknad av varje upplysning om sjukdomens yttringar, vid intagningen icke kunnat fullgöra den honom enligt sinnessjukstadgan i dylika fall åliggande skyldigheten att pröva, huruvida samhällsvårdlighet föreläge, utan måst utgå ifrån att sådan vore förhanden, då polisremiss för intagning å hospital utfärdats. Nu nämnda och även i föregående årsberättelser påpekade missförhållande hade kunnat avhjälpas med den i min årsberättelse för år 1912 förordade ordningen att, när helst en person blir intagen å hospital på grund av polisremiss, denna åtföljes av ett protokoll, som upplyser vad polisen angående fallet inhämtat. Därigenom vunnnes ju ock, att anstaltens läkare även i de fall, där läkarbetyget icke lämnade några upplysningar om sjukdomssymtomen, redan från början — och icke först sedan bilagan B erhållits eller någon anhörig besökt anstalten — finge kännedom om sådana förhållanden, som det från behandlingssynpunkt kunde vara av särskild vikt att känna, såsom exempelvis självmordsförsök. Sådana hade i själva verket förekommit i flera fall, där härom intet var upplyst i läkarattesten och där ej heller särskild polisrapport var bifogad. Dylik fanns överhuvudtaget i endast ett ringa fåtal fall, samtliga gällande sådana personer, som blivit omhändertagna ute å allmän plats, undantagandes två fall, av vilka det ena gällde en kvinna, som ringt upp polisen och begärt att få bli intagen å rannsakningshäktet, det andra åter en man, som i hemmet uppträtt våldsamt, varför polis tillkallats.

Sistnämnde »patient» (nr 4515 O. E. L.), som på sista tiden varit hemfallen åt dryckenskap och vid inkomsten luktade sprit, blev åter utskriven efter 7 dagar, då han å anstalten icke visade något som helst abnormt. Anmärkningsvärt är att under 1914, i början av vilket år motbokssystemet infördes i Stockholm, antalet å Stockholms hospital intagna alkoholister varit betydligt mindre än under föregående år. Medan dessas antal sålunda under tiden mellan de två närmast föregående inspektionerna ($4/12$ 1912— $27/12$ 1913) uppgått till 51, därav 43 män och 8 kvinnor, utgjorde det under tiden från närmast föregående till årets inspektion ($27/12$ 1913— $31/12$ 1914) endast 21, därav 14 män och 7 kvinnor. I flertalet av dessa fall förelåg vid inkomsten psykotiska symtom, vilka dock i allmänhet voro försvunna efter en eller annan vecka. Som vanligt funnos emellerid bland de intagna alkoholisterna, om också ej i så stort antal som föregående år, dock några som efter rusets försvinnande icke visade något abnormt. Förutom i ovannämnda fall var detta nämligen förhållandet även i följande två fall:

1) O. J. S., född 1881, intogs å polisremiss den 1 augusti 1914, sedan hustrun å polisstationen inlämnat läkarattest av innehåll, att S. vore sinnessjuk och i trängande behov av hospitalsvård. I den av hustrun och en svägerska underskrivna bilagan B, daterad den 6 augusti 1914, lämnades den upplysningen, att S. periodvis varit begiven på starka drycker, att han sedan september föregående år, då han begick självmordsförsök genom att skjuta sig i huvudet, lidit av huvudvärk och att han sedan en månad tillbaka yppat de första tecknen till den nuvarande sjukdomen, visat sig grubblande, till överdrift förtärt spritdrycker och lidit av sömnlöshet. S. visade sig emellerid å hospitalet fullkomligt normal och visste ej varför han blivit skickad dit, då han endast varit onykter, men ej sinnessjuk, och i övrigt levat i bästa förhållande till sin

hustru. Vid besök å anstalten berättade denna, att S. även för några månader sedan gjort självmordsförsök, samt att han ej på länge arbetat något, gjort av med mycket pengar på sprit och ständigt varit missnöjd. S. blev den 8 augusti, en vecka efter intagningen, *utskreven såsom icke sinnessjuk*.

2) K. L. E. V., som två gånger under inspektionsåret och förut upprepade gånger varit intagen å hospitalet, blev därvid *utskreven efter 6 dagar resp. 1 dag, då han icke visade några symton å sinnessjukdom*. V. är en oförbätterlig alkoholist, som både varit dömd till tvångsarbete och flera gånger varit intagen å stadens arbetsinrättning, men hellre synes vilja till sinnessjukanstalt, när han ej längre kan reda sig ute. Den första av ifrågavarande intagningar ägde i varje fall rum *på hans egen vid besök å polisstation framställda begäran*; hans andra intagning under redogörelseåret hade — enligt hans egen uppgift — ägt rum efter det han av polisen anträffats sovande på en soffa å Adolf Fredriks kyrkogård, därvid det kom till uppträde dem emellan. *Ingendera gången innehöllo emellertid intagningshandlingarna*, vilka hade den vanliga formen av en polisremiss och en enkel läkarattest med intyg om sinnessjukdom och trängande behov av hospitalsvård, *några som helst upplysningar om vare sig anledningen till omhändertagandet eller den attesterade sjukdomens yttringar*.

Av de kvinnliga alkoholisterna inkom en i på grund av starkt rus medvetenhet tillstånd, ur vilket hon först påföljande dag vaknade till medvetande; hon befanns emellertid sedermera vid undersökning lida av nedsatt minne, men utskrevs efter $3\frac{1}{2}$ veckor till en syster såsom icke varande i behov av hospitalsvård.

Från Stockholms hospital må slutligen nämnas ett fall, som med hänsyn till formerna för intagningen har sitt stora intresse. Det gäller en äldre kvinna (fru Å.), vilken, efter att hava gjort ett mordbrandsförsök, blev intagen å hospitalet på grund av en polisremiss i förening med en enkel läkarattest, däri hon förklarades lida av sinnessjukdom och vara i trängande behov av hospitalsvård. Kvinnan prosterade emellertid emot denna åtgärd och begärde att i dess ställe bli åtalad och häktad för det begångna brottet, och då anstaltens läkare icke utan vidare kunde finna det vara klart, att hon måste betraktas som sinnessjuk, fick hon sin önskan i fråga uppfylld, i det vederbörande anmodades avhämta henne, för att, därest åtal mot henne väcktes, hennes sinnesbeskaffenhet måtte bli i vanlig ordning undersökt och utlåtande härom avgivet. Sedan hon — efter det först läkaren å rannsakningshäktet och därpå Kungl. Medicinalstyrelsen avgivit sådant — därpå förklarats straffri på grund av sinnessjukdom, blev hon återintagen på hospitalet och fann sig nu däri, »sedan rättvisan haft sin gång». Fallet visar alltså, att det även från psykologisk synpunkt kan vara indicerat, att icke allt för brådstörtat *utan föregående rättslig undersökning*, förklara en person, som begått en kriminell handling, sinnessjuk. (Tilläggas må, att kvinnan i fråga vid mitt besök redan var på bättringsvägen.)

Som vanligt har jag under mina inspektioner av statsanstalterna ägnat särskild uppmärksamhet, huruvida det finnes några för brott straffriförklarade, som icke längre vore i behov av anstaltsvård, och hava under året följande till denna kategori hörande kriminalpatienter återfått friheten, efter

det jag antingen framställt förslag därom i mina inspektionsberättelser eller avgivit särskilt, av Medicinalstyrelsen infordrat yttrande i ärendet.

1) A. S. J., född 1881, fabriksarbeterska; blev som änka gravid med en gift arbetskamrat, som emellertid icke gav henne någon som helst hjälp, så att hon, då hon icke längre kunde arbeta, kom i nödställd belägenhet och ofta saknade både vedbrand och föda samt kläder till sina två i äktenskapet födda barn. Under sådana förhållanden förföll hon i depression och ångslan och, efter att den 28 november 1908 ha blivit förlöst, *avdagatog* hon den 9 december, då hon en stund lämnats ensam, *sitt barn* medels opiidroppar. Efter att med anledning härav ha blivit häktad, *intogs hon i april 1910 för observation å Stockholms hospital*. Här visade hon under de första åren djup depression, grät ofta och talade ständigt om sin uselhet (»vore den uslaste människa på jorden»), huru hon förstört sitt liv, och hurusom det vore omöjligt för henne att någonsin komma ut. Efter hand framträdde allt mer ett tydligt paranoiskt drag; hon ansåg, att därest hon återvände till livet, alla skulle håna och begabba henne för vad hon gjort och beklagade sig över, att ingen förståelse och intet deltagande kom henne till del utan att alla visade henne förakt, samt begärde att bli utskreven, på det hon måtte bli i tillfälle göra slut på sitt liv. I december 1912 överflyttad till Sätters hospital, företedde hon där under det första året samma bild av depression i förening med hänsyftningsidéer, ansåg sig ständigt förhånad, särskilt av läkarna, men vidhöll också att hon »var den uslaste människa på jorden»; visade sig emellertid vid ronderna städse bitter och missnöjd, tyckte att allting »såg så omöjligt mörkt ut», att det »kändes så outhärdligt». I slutet av 1913 började hon emellertid bliva mera behärskad, känna sig starkare och kryare (hade förut klagat över att hon vore dödstrött). Sedan depressionen sålunda vikit, blev hon i februari 1914 flyttad från den övervakningsavdelning, där hon förut vårdats, till öppen-dörr-paviljongen. I slutet på mars börjar hon pocka på utskrivning, har fortfarande hänsyftningsidéer och miss-tyder allt: »hon behandlas ej som de andra, man vaktar ständigt på henne för att straffa och plåga henne», o. s. v. Ännu den 11 maj skriver hon till föräldrarna, att hon skall trampas på allt sätt, nedtryckas, pinas, hånas och skymfas. Av det samtal jag vid mitt besök i början av juni hade med henne framgick, att hon misstänkte, att läkarna ville behålla henne här för alltid, och att det endast varit undanflykter från deras sida, då de sagt henne, att utskrivningsfrågan måste gå till direktion och medicinalstyrelse; allt sedan jultid hade hon emellertid börjar längta ut, men trott att hon icke skulle återfå sin frihet och därför blivit missnöjd och bitter; vidhöll att man hånat henne för det brott hon begått, men sade sig ej ha känt någon ångslan sedan jultid. Både föräldrar och syskon hade begärt hennes utskrivning och enligt vederbörande kyrkoherdes uppgift vore fadern (som är hantverkare) i stånd att taga hand om henne.

I min inspektionsberättelse yttrade jag om detta fall: »I vad mån de paranoidea drag, A. J. alltjämt företer, äro av konstitutionell art eller utgöra en efter sjukdomen kvarstående »defekt», är ej lätt att avgöra. Härmed må

nu också vara huru som helst, är det dock uppenbart, att någon ytterligare förbättring icke är att förvänta av en fortsatt anstaltsvistelse, utan torde det tvärtom vara fara värt, att en förlängning härav snarare skulle verka försämring uti hennes tillstånd. Vid sådant förhållande anser jag, att hon nu bör utskrivas från anstalten, då hon icke kan sägas vara på något sätt samhällsfarlig, i det att här icke finnes mycken risk för begåendet av nytt brott, och då hon har anhöriga att komma till». (Av hennes två barn fanns det ena hos föräldrarna, det andra hos svärföräldrarna.)

I den skrivelse, däri överläkaren sedan hemställde att direktionen skulle besluta ifrågavarande patients utskrivning, framhölls även, att man ej kunde vänta ytterligare bättring genom hennes kvarhållande å hospital, utan att det tvärtom kunde antagas att hennes ängslan och misstro till allt här i livet därigenom skulle ökas, medan det däremot ej vore osannolikt, att förbättringen skulle kunna påskyndas genom utskrivning. Direktionens beslut härom blev ock den 25 juli 1914 av Medicinalstyrelsen godkänt.

(Enligt vad jag inhämtat, vistades A. J. efter utskrivningen först hos sina anhöriga, hos vilka hon dock ej trivdes, varför hon, efter att hava erhållit understöd av Skyddsföreningen för sinnessjuka, hyrde sig eget rum, och har hon sedan dess på egen hand försörjt sig med arbete senast å fabrik, om hon ock emellanåt lärer klaga över ängslan och människors hårdhet.)

2) S. P. J—n, torparhustru, f. 1881; skall alltid ha varit sluten och tyst; från år 1907, då hon tre veckors tid för en knäskada vårdades å sjukstuga, nästan dagligen plågats av huvudvärk, vilken efter hand mer och mer tilltagit, varunder synförmågan, som förut varit god, avtagit i sådan grad, att hon endast någon kort stund kunnat läsa, enär hon sedan ej varit i stånd att urskilja bokstäverna. I juni 1908 ingick hon äktenskap och har förhållandet mellan henne och mannen alltid varit gott, men vantrivdes hon alltifrån början i makarnas hem, som låg avsidet och ödsligt, vartill kom — förutom saknaden efter föräldrarna — den ensamhet, vari hon lämnades därigenom att mannen mycket vistades borta på skogsarbete. Hon beklagade sig dock aldrig, men brast ofta i gråt, då mannen lämnade henne. I december 1912 födde hon en dotter och blev den ovan omnämnda huvudvärken, som redan under havandeskapstiden varit mycket svår, därefter så besvärande, att hon »trodde sig skola bli vriden». Värken stegrades ytterligare från mitten av januari 1913, då mjölkavsöndringen upphörde och hon därför icke vidare kunde amma sitt barn. Från denna tid skall hon ha gått i ständig fruktan att mista sitt förstånd, vilken farhåga hon flera gånger yppade för mannen. Vid sitt barn var hon fästad med största ömhet, ja var så rädd om det, att hon knappast tillät mannen att taga det till sig, då hon var upptagen av andra göromål. I samband med sjukligheten ökades vantrevnaden, som hon kände även efter barnets tillkomst, mer och mer, så att till sist allt blev henne så motbjudande och tröstlöst, att den tanken fick insteg hos henne, att genom döden vinna befrielse från alla bekymmer. Efter att under flera nätter hava sovit mycket litet på grund av den svåra huvudvärken, var hon den 16 april (1913) så dålig, att hon erfor upprepad svimningskänsla och flera gånger

kräktes. Med anledning härav stannade mannen den dagen hemma, men påföljande dag gick han till sitt arbete i skogen, då han tyckte hustrun var bättre. Hon kände sig emellertid mycket nedstämd och ängslig, sedan han gått, och anfäktades av tanken på självmord, varifrån hon dock avhölls med tanke på sitt barn. Efter att ha varit sömlös hela natten, kände hon sig emellertid på morgonen den 18 april så förvirrad till sina sinnen, att hon oemotståndligt drevs att söka göra slut på sitt liv. Då hon emellertid ej kunde skiljas från barnet, tog hon detta med sig, då hon gick ut till brunnen för att sätta sitt beslut att dö i verket, samt lät det falla i vattnet, varefter hon själv kastade sig ned i brunnen. Vattnet gick emellertid ej över henne och, då hon började frysa häftigt, kröp hon åter upp ur brunnen, greps emellertid nu av den djupaste ånger och förtvivlan över sin gärning, upptog det döda barnet, klädde om det och lade det åter i vaggan. Häktad för det begångna brottet, visade hon sig i fängelset inbunden och tystlåten, sov dåligt och grät ibland. *I augusti 1913 intagen å Stockholms hospital för observation*, företedde hon tydliga tecken på en ängslig förstämning jämte en viss grad av hämning; hon grämde sig över det skedda, grät emellanåt vid tanken på barnet och plågades även av huvudvärk. Redan i slutet av år 1913 visade hon emellertid god arbetsförmåga (sysslade med vävning och strumpstickning) och, om hon också i början av 1914 ännu ibland hade raptus av ängslan och oro och över huvud taget visade sig mycket känslig, så att hon fick tårarna i ögonen, så snart händelsen med barnet fördes på tal, förbättrades hon dock alltmer. Huvudvärken försvann sålunda så småningan helt och hållet liksom och den förutvarande hämningen, i det att det över hennes person kom något av energi och handlingskraft, som förut saknats. I september 1914 var hon fullt återställd från sin sinnessjukdom enligt intyg av överläkaren, som för den skull ansåg, att skäl icke förelåg att uppskjuta hennes utskrivning, då hon hade stark hemlängtan och hemmet var gott. Sedan direktionen beslutat bifalla framställningen om hennes utskrivning, blev detta beslut ock den 22 oktober 1914 av Medicinalstyrelsen godkänt.

3) G. J. J—n, mjölnare, f. 1877; *intogs den 8 oktober 1913 å Växjö kriminal-asyl efter att ha blivit straffriförklarad för mordförsök å två sina barn*. Frånsett att han tidigare lidit av en magsjukdom, från vilken han emellertid blivit fullt återställd, hade han icke haft någon sjukdom förrän under sommaren 1912, då han började lida av tungsinthet, ängslan och mattighet, vilka symtom alltmera tilltogo. Svärmodet var dock ej permanent utan påkom som anfall då och då i förening med sömnlöshet och mattighet, vartill så även kom livsleda, i det att han stundom yppade tankar att taga sig själv avdaga. Frampå vintern började emellertid i samband med anfallen av svärmod även den tanken tränga sig på honom, att barnen skulle slippa många lidanden, om de kommo bort ur livet; särskilt hade han därvid tänkt på de två yngsta barnen. Den 31 mars 1913 hade tanken att avdagataga dessa för att »rädda» dem åter kommit på honom och beslöt han att göra detta genom dränkning såsom varande det smärtfriaste dödssättet. Då han samma eftermiddag kom till bostaden för att hämta barnen, låg emellertid det yngsta och sov, varför

han i stället tog med sig det näst yngsta (4 år) och det tredje i ordningen (8 år) ned till kvarndammen, i vilken han stoppade ned dem, hållande dem under vattnet, tills de blivit stilla, då han åter drog upp dem och lade dem på marken. Därvid kom emellertid genast ångern över honom och han tillkallade folk, vilka började upplivningsförsök med resultat, att båda barnen återkommo till liv. Häktad för det begångna brottet, visade han sig i fängelset förstå det förfärliga i gärningen och hysa ånger över densamma; brast i gråt, när man berörde händelsen, men visade mycket labil stämning, i det att gråtfärdigheten lätt slog över i uppskruvad glättighet och tvärtom. *Efter att hava fått tillbringa c. 5 månader i fängelset efter straffriförklaringen, i väntan på hospitalsplats, befanns J. vid intagningen å kriminalasylen vara vid god sinnesjämvikt och äga full insikt om den överståndna sjukdomen.* Då han alltjämt icke visade något anmärkningsvärt i sitt tillstånd och med duglighet deltog i arbete, beslöt direktionen i januari 1914 att utskriva honom såsom varande tillfrisknad från det anfall av sinnessjukdom, varav han vid det åtalade brottets begående lidit, vilket beslut den 7 februari blev av Medicinalstyrelsen godkänt.

4) E. M. A., f. 1896, sömmerskebiträde; från barndomen välartad, hade hon efter slutad skolgång anställning som passflicka i ett par familjer, därvid hon skötte sig utan anmärkning. Efter konfirmationen kom hon i sylära, varefter hon tog plats hos en sömmerska. Våren 1912 genomgick hon en kortvarig akut kroppslig sjukdom utan påvisbara psykiska symtom. Enligt egen uppgift började hon i slutet av februari 1913 bli deprimerad; frampå våren 1914 försämrades tillståndet, hon blev sömlös, ville ej äta, grät ofta, visade sig folkskygg och trodde, att människor voro onda på henne. Detta depressionstillstånd förbättrades emellertid snart, så att hon i juli kunde återupptaga sitt arbete. Hon synes emellertid ej hava blivit sig lik som förut utan visat ganska labil stämning, merendels varit något nedstämd, men stundom omotiverat uppsluppen och glad. Denna uppsluppenhet synes ha tilltagit åtminstone sedan mitten av september. Hennes bekanta frapperas då av hennes sätt att gå i basarer och intressera sig för hattar och smycken samt av hennes erotiska tal. Hon företar tvenne kort på varandra följande resor till en närbelägen storstad och *börjar ungefär samtidigt att stjåla på ett uppscendeväckande sätt.* Vid den härför skedda häktningen uppträder hon synnerligen lekfullt och inför rätten pratar hon fram och tillbaka, lämnande angående tillkomsten av samma varor än den ena än den andra förklaringen. *Den 1 januari 1914* blev hon *för observation intagen å Värjö hospital.* Hon befann sig då ännu i ett lindrigt maniskt tillstånd, uti vilket den psykomotoriska retningen var ringa men stämninganomalien så mycket starkare framträdande. Till en början var stämningen övervägande euforistisk men visade sig sedan mera labil, med hastigt övergående stämningar av företrädesvis vrede, men ibland även nedstämdhet.

Vid min i början av april verkställda inspektion av anstalten begärde A. att bliva utskriven, något som jag emellertid då icke kunde förorda med hänsyn därtill, att det hypomana tillstånd, varunder den åtalade gärningen blivit

begången, kvarstått tämligen oförändrat ända till allra sista tiden före inspektionen, varjämte jag i min ifrågavarande inspektionsberättelse anförde, att en längre tids anstaltsvistelse i detta fall under alla förhållanden vore indicerad i betraktande därav, att den hypomana tillståndsbilden föregåtts av en depressiv fas och att det sålunda vore fråga om en sjukdomsform, som — icke minst när den ger sig tillkänna redan i pubertetsåren — ofta tager ett mer eller mindre periodiskt förlopp. Förbättringen fortfor emellertid så att hon från och med maj var fri från alla psykotiska symtom, i det hon därefter icke visade annat anmärkningsvärt än en under sommarmånaderna starkt framträdande hemlängtan, understundom i förening med uttalat missnöje över hennes kvarhållande å hospitalet. Hon resignerade emellertid alltmera, städse visande god sinnesjämvikt, samt skötte med flit och duglighet sitt arbete. I november beslöt direktionen därför hennes utskrivning och sedan denna den 22 december blivit av Medicinalstyrelsen godkänd, lämnade hon hospitalet efter att *över ett halvt år ha varit tillfrisknad* från den genomgånga sjukdomen.

5) E. J. Ö., f. 1886, arbetare; född av till dryckenskap hemfallna föräldrar, av vilka modern dessutom var ökad för sedeslöst liv, hade han *alltifrån barndomen varit oärlig och tjuvaktig*, ävensom varit begiven på spirituosa. I januari 1906 dömdes han för åtskilliga tjuvnadsbrott till 5 månaders straffarbete och följande år för andra resan stöld till 7 månader. I början av 1908 häktades han åter för tillgrepp och bedrägerier, därvid han emellertid, efter det utlåtande av Medicinalstyrelsen inhämtats, på grund av häri påvisad *bristande psykisk utveckling* blev förklarad straffri. Därefter blev han emellertid på våren 1908 sänd till hemorten. Han förtjänade nu sitt uppehälle medelst arbete ända till juni 1909, då han ånyo blev häktad för det han tillgripit en blus, som han avyttrat för en krona. Även för detta brott straffriförklarad, blev han därpå *i september 1909 intagen å Härnösands hospital*. Här visade han sig till en början missnöjd och intrigerande men, tagen med på utarbete, skötte han sig ordentligt i detta. *I juni 1910* beredde ha sig emellertid under arbete i parken tillfälle att avvika. Då han icke under de närmaste åren avhörde, gjorde överläkaren i december 1913 framställning om hans definitiva utskrivning från anstalten, motiverande detta därmed, att han icke kunde anses samhällsfarlig och torde hava stora möjligheter att försörja sig själv. Direktionens med anledning härav fattade beslut om hans utskrivning blev den 22 januari 1914 av Medicinalstyrelsen godkänt.

6) K. J. H—n, f. 1891, från Stockholm; *intogs i juni 1911 som observationspatient å Växjö kriminalasyl*, sedan han häktats för sex stycken under febr.—mars s. å. företagna *eldsanläggningar å brädskjul, tobakslador, o. d.* Vid samtliga dessa tillfällen hade han befunnit sig i rusigt tillstånd. Enligt egen uppgift hade H. (som i yngre år haft danssjuka samt i övrigt varit klen och lidit av blodbrist) länge behärskats av svärbetvingeligt begär att anlägga eld, för vilket han dock aldrig gav efter i nyktert tillstånd, utan endast då han stod under inflytande av alkohol, som han under det sista året missbrukat, särskilt avlöningsdagarna. Sedan Medicinalstyrelsen avgivit

det utlåtande, att H. begått de åtalade brotten under inverkan av ett sjukligt tvång (s. k. tvångsimpuls), blev han på grund härav förklarad strafffri. Omedelbart efter slutad observation fick H. i oktober 1911 börja med utarbete och tjänstgjorde från och med våren 1912 som biträde åt muraren med rättighet att gå fritt på området. Han visade sig mycket arbetsam och hjälpsam, var städse snäll, foglig och beskedlig samt kände vid anstalten aldrig någon drift att tända på. Vid sådant förhållande ansåg jag mig i berättelsen över min i juni 1913 verkställda inspektion av anstalten kunna förorda, att H. blev försökspermitterad under vilkor, att arbete kunde åt honom anskaffas och han bleve ställd under lämplig kontroll, då det syntes mig på goda grunder kunna antagas att han utan fara skulle kunna återvända till samhället, blott han helt avhölle sig från allt förtärande av alkoholhaltiga drycker. Sedan löfte om arbete åt honom erhållits och en kusin till honom, som är organiserad nykterhetsvän, åtagit sig att ägna honom tillsyn samt lovat att månatligen lämna vederbörande överläkare meddelande om hans tillstånd och uppförande, blev H. därpå med Medicinalstyrelsens medgivande den 9 mars 1914 *permitterad* till årets slut, då direktionen beslöt utskrivning, sedan det blivit upplyst, att han icke i sitt uppträdande givit anledning till någon anmärkning och att han själv kunnat förtjäna sitt uppehälle genom arbete. Detta beslut blev sedan ock av Medicinalstyrelsen godkänt.

7) P. G. N—n, från Örebro, f. 1892; klen begåvad, gjorde han som barn små framsteg i skolan; denna slutade han vid 12 års ålder, varefter han en tid vallade kreatur. Sedan han 1908 konfirmerats, innehade han en mängd olika platser, på vilka han i allmänhet fort tröttnade (kände sig klen, tyckte sig ej fallen för arbetet, tyckte sig ej förtjäna tillräckligt med pengar o. s. v.). Hade redan 1904 i anslutning till faderns död ett kortvarigt anfall av sinnessjukdom i form av depression och fick 4 år senare ett nytt sjukdomsanfall i form av förvirring, som bröt ut efter ett möte i frälsningsarmén, vilken han då tillhörde. Vid jultiden 1910 började han åter visa symtom å sinnessjukdom, förlorade sömnen, visade sig »egen och underlig», ansåg sig förtappad. Natten mellan den 4 och 5 februari 1911 *antände* han under en promenad utåt landet *en halmstack* och uppgav sig därpå för en mötande person själv som gärningsmannen. Därpå erkände han vid polisförhöret, att han under tiden februari 1909 till januari 1910 (då han var brödutkörare) vid upprepade tillfällen förövat olovliga tillgrepp från sin principal. *I april 1911 blev han nu i och för observation intagen å Kristinehams hospital.* Här visade han till en början exaltation, men förbättrades hastigt, så att han redan efter ett par månaders tid kunde börja deltaga i utarbetet. Förblev sedan alltjämt i god jämvikt, visade städse ett städat och hövligt uppförande, var snäll och foglig samt skötte sitt arbete till full belåtenhet; sysselsattes i början med trädgårdsarbete, biträdde sedan en längre tid i svinhuset och arbetade sista året i måleriyrket, för vilket han visade sådan fallenhet, att han ansågs kunna förtjäna sitt uppehälle som målarbiträde.

I min berättelse över 1913 års inspektion, vid tidpunkten för vilken N. *icke på två års tid visat några symtom å sinnessjukdom*, uttalade jag mig för

att han påföljande vår (1914) — den tid då arbetsförtjänsten i allmänhet är bäst — skulle få lämna anstalten, då hans imbecillitet i och för sig icke kunde anses indicera hans kvarhållande å hospital. Efter framställning av vederbörande direktion medgav Medicinalstyrelsen genom beslut den 12 maj 1914, att N. *permitterades* intill den 1 maj 1915 på villkor, att hans målsman månatligen lämnade vederbörande överläkare meddelande om hans tillstånd och uppförande, samt att N. ofördröjligen bleve återförd till hospitalet, om han befundes olämplig för frihetens åtnjutande.

(Vid permissionstidens slut blev N. därpå utskriven, då han skött sig oklanderligt och kunnat försörja sig själv.)

8) E. A. K—n, skomakare, ogift, f. 1873; började strax efter slutad värnplikt (vid 22 års ålder) visa sig besynnerlig, ansåg sig ha arbetat nog, ville endast vila, satt och stirrade eller hoppade omkring, lynnet blev häftigt, han blev våldsam, då han av syskonen tillhölls att arbeta, hotade med yxa, kniv och andra tillhyggen. Särskilt hade han under de sista 3 åren före intagningen visat ovilja mot modern, sprungit efter henne med tillhyggen i handen och velat döda henne, ty därom hade han »fått ingivelse av bibeln eller av ordet»; yttrat att det skulle vara lugnt, om modern och brodern kommo bort; skall en gång ha hotat anlägga eld och en gång mitt i vintern rivit taket av sin stuga för att han skulle flytta denna några famnar; hade i flera år haft den egendomliga idén att alltid ligga på golvet i sina gångkläder samt att aldrig tvätta sig. *I februari 1909 inlämnades ansökan till hospital, men då här ej kunde erhållas plats, blev han i februari 1910 häktad efter att ha givit modern en häftig stöt*, så att hon handlost fallit omkull och svårt skadat sin ena arm. Efter att härför ha blivit på grund av sinnessjukdom straffrifyklarad, *intogs han i september 1910 å Kristinehamns hospital*, därvid upplystes att han i fängelset betydligt förbättrats. Å hospitalet förnekade han det mesta av de uppgifter, som lämnats angående hans sjukdom, påstod att både modern och brodern varit elaka mot honom, de ville han skulle hjälpa till i jordbruket, men fick han intet betalt, »bara maten»; ville ej gå in på, att han varit vare sig elak eller lat, utan hade han på vintrarna hjälpt en skomakare och på somrarna arbetat i granngårdarna, dikat, mejat, o. s. v., men ofta hade han känt sig trött, då han överansträngt sig; förmenade att de »ljugit på honom för att bli av med honom». Redan ett par månader efter inkomsten till hospitalet började han i utarbete och sysselsattes sedan omväxlande med sådant och å skomakeriverkstaden, därvid han i allmänhet visade sig villig och flitig samt iakttog ett tyst och stillsamt uppförande; endast någon tid på våren och sommaren 1911 vägrade han arbeta, då »man ej fick ersättning» och sökte även att uppvigla medpatienter. Efter sistnämnda tid förekom emellertid icke någon anmärkning mot hans uppförande, utan var han härunder alltjämt lugn och foglig samt skötte sitt arbete med flit och duglighet. I december 1912 blev han därför överflyttad till öppendörrpaviljongen och i februari 1913 till familjevård hos skötare varöver han visade sig mycket belåten. Han längtade dock att få lämna hospitalet och skrev ofta brev till sina anhöriga. Vid det samtal jag vid

1913 års inspektion hade med honom, sade han sig önska att få komma till Örebro, där han har en svåger, som är skomakare. I berättelsen över denna inspektion förordade jag — i betraktande av det goda tillstånd, vari han då sedan ett par år befunnit sig — att han finge bli försökspermitterad, under villkor att arbete anskaffades åt honom eller han eljest bleve av lämplig anhörig omhändertagen.

I den skrivelse, däri överläkaren på våren 1914 hemställde, ett direktionen måtte besluta K:s utskrivning, anfördes, att om denne — vilken visat så stor färdighet i skomakeriyrket, att han vore fullt skickad att försörja sig därmed — också kliniskt sett røjde en obetydlig defekt, han dock socialt måste betraktas som tillfrisknad. Medicinalstyrelsen beslöt därpå (den 12 maj 1915), att K. finge *permitteras* intill den 1 maj 1915 under samma villkor, som i föregående fall blevo föreskrivna.

(Vid permissionstidens slut blev han därpå utskriven, då han skött sig oklanderligt och kunnat försörja sig själv.)

9) S. S—n, f. 1887, hemmadotter; alltsedan barndomen sjuklig, av stridigt och envist lynne, besynnerlig och inbunden; tidtals hade hon blivit lig-gande till sängs och varit tungsint, men dessemellan känt sig »naturligt glad». Dessa växlingar i stämningen började att visa sig från och med 1901. Då förhållandena i hemmet ej voro de bästa, i det att det ofta förekom uppträden med bittra och hårda ord, trivdes hon ej hemma, varför hon hösten 1905 begärde att få resa till Amerika, där hon tog plats som tjänarinna. Hon blev emellertid sjuk, måste lägga sig in på sjukhus och avråddes av läkaren från allt arbete, fick då självmordstankar i förtvivlan över att ånyo behöva komma till hemmet. Dit återvände hon i maj 1906, och visade sig nu mycket nedstämd, inbunden och folkskygg, talade och svarade sällan. Då hon alltjämt icke trivdes i hemmet, flyttade hon till syskonen, vilka bodde på en annan gård. Då hon emellertid en dag i slutet av augusti 1907 efter ett uppträde blev avvisad härifrån, uppstod hos henne tanken, att det enda möjliga sättet för henne att komma under andra förhållanden vore att begå något brottsligt, så att hon bleve intagen å någon straffanstalt. Först tänkte hon tända eld på hemmet, men avvisade denna tanke som alltför »vansinnig» och beslöt sig i stället för att skjuta på en polisman. För detta ändamål reste hon den 12 september till Kristianstad och köpte en revolver med patroner, för därpå till Hessleholm, där hon hyrde ett rum för natten; på morgonen förklarade hon sig sakna medel att betala detsamma, varför polis tillkallades. Under förhöret *avlossade hon ett skott mot polismannen* och träffade honom i högra överarmen, som dock endast helt ytligt sårades. Häktad för detta brott, blev hon *den 16 november 1907 intagen för observation å Lunds hospital*. Under de första åren av sin vistelse här visade hon en viss omväxling i tillståndet, i det hon hade perioder av oro och exaltation. Sedermera växlade tider, då hon var mera foglig och medgörlig, med perioder, då hon var butter, tvär och retlig med vredesutbrott, när hon ej fick som hon ville, och i övrigt intrigerande och grälände. Efter en dylik period i februari 1913 blev tillståndet bättre än någonsin förut, i det hon sedan oftast

varit vid gott lynne, stilla, lugn, behärskad och arbetsam, varför hon fick gå fritt å anstaltsområdet. Då hon började att alltmera längta från anstalten och alltjämt uppförde sig på ett tillfredställande sätt (om hon ock hade en del nervösa besvär, såsom värk än här än där, gastriska symtom, o. s. v.); gjorde direktionen i mars 1914 framställning om S:s permission, därvid upplystes att fadern, med vilken hon varit på spänd fot, avlidit, samt att avsikten vore, att hon till en början skulle komma till en ungdomsvännina, som erbjudit sig taga emot henne. Genom beslut den 4 juni 1914 blev denna framställning av Medicinalstyrelsen bifallen.

Dessförinnan hade Medicinalstyrelsen, på grund av hemställen från vederbörande direktion att S. måtte befrias från vårdavgiftens erläggande under permissionstiden, även om denna komme att utsträckas över en månad, gjort framställning härom till Kungl. Maj:t, därvid som skäl anförts, att rättvisa och billighet krävde, det hon, då hon längre tid skulle vistas utom anstalten, bleve befriad från vårdavgiftens erläggande från permissionsdagen, och att medvetandet om att sådan av henne erlades, enligt vad styrelsen inhämtat, sannolikt skulle menligt inverka på hennes hälsotillstånd. Jämlikt nädligt brev den 10 juli 1914 blev denna framställning ock bifallen.¹

Vid permissionstidens slut blev denna patient därpå i september 1914 utskrivnen från anstalten.

10) N. O. S., arbetare, född 76; träffades vid några och tjugu års ålder av ett svårt slag å huvudet; följande vår blev han virrig och ådömdes 3 månaders fängelsestraff för förfalskning av en anvisning. Sedan dess har han haft två utbrott av sinnessjukdom, därav det sista, vilket icke var lika lindrigt som de två föregående, började på våren 1910, efter en svår influensa, med oro och sömnlöshet. Den 21 april s. å. begick han hemfridsbrott hos en arbetskamrat, därvid han slog sönder alla fönster i byggnaden. Åtalad och häktad härför, gjorde han i fängelset intryck av en delirant och påstod själv att han förtärt denaturerad sprit, m. m.; han var oredig och hallucinerande samt mycket störande, så att han ett par veckor fick vistas i källarcell. Efter straffrörelse blev S. i oktober 1910 intagen å Härnösands hospital. Under första tiden led han även här av hörselvillor samt var orolig och högljudd, men förbättrades snart och var på våren 1911 så lugn, att han kunde börja deltaga i utarbete. Vid varje därpå följande inspektion gjorde han framställning om utskrivning. Ännu vid tidpunkten för min inspektion under år 1912 saknade han emellertid varje sjukdomsinsikt, förmenade att hans våldsamma uppträdande å fängelset endast varit förorsakat av där å honom förövad misshandel och trodde alltjämt att de hallucinationer, varav han där lidit, varit verklighet. Vid mitt besök å anstalten under 1913 visade han sig emellertid hava bättre förståelse för situationen, i det han syntes inse, att han lidit av sinnessjukdom, om han också förmenade, att denna utbrutit först i fängelset och att han vid förövädet av det hemfridsbrott,

¹ Sedermera hava de för revision av sinnessjukstadgan m. m., tillkallade sakkunniga i underdånigt utlåtande den 7 augusti 1915 föreslagit sådan ändring av § 42 i nu gällande stadga ang. sinnessjuka, att avgifter under inga förhållanden utgå under permissionstid.

för vilket han blivit straffriförklarad, endast varit berusad. Då han emellertid i övrigt bedömde förhållandena riktigt och alltjämt uppfört sig utan anmärkning, uttalade jag i berättelsen över sistnämnda inspektion den uppfattningen, att det icke vore indicerat att längre kvarhålla honom å hospital. Sedan direktionen därpå i december s. å. beslutat S:s utskrivning, blev detta beslut den 22 januari 1914 av Medicinalstyrelsen godkänt.

11) O. N., f. 1888; måleriarbetare; intogs å Uppsala hospital den 27 mars 1914, efter att för sinnessjukdom ha blivit *straffriförklarad för misshandel å fadern*. C. 5 å 6 år tidigare skall han ha lidit av sömnlöshet och oro, men på kort tid åter blivit frisk. I medio av november 1913 började han efter en förkylning känna sig olustig och yppa hypokondriska funderingar i förening med till förgiftningsidéer stegrad mistänksamhet (trodde att värdinnan på grund av svartsjuka mot hans fästmö ville förgifta honom). Efter att hava sovit dåligt några nätter, upphörde han den 20 november med sitt arbete och reste till sitt föräldrahem för att vila sig. Vid framkomsten dit visade han sig orolig och pratade osammanhängande samt uttalade farhåga för att även hans moder och styvfader ville förgifta honom; sökte plötsligt av modern, då hon spåntade stickor, rycka till sig den kniv, hon därvid använde, och då styvfadern lyckades hindra honom härifrån, grep han denne om strupen och sökte strypa honom, men skrämdes av modern att släppa sitt tag, varpå han sprang till skogs, skrikande och sjungande. Häktad för den sålunda mot styvfadern begånga misshandeln, visade han sig i fängelset till en början mycket orolig, var högljudd, förstörande och osnygg, påstod att han var dömd att skjutas och trodde att det var eldsvåda ute. Efter stora doser kloral fick han god sömn natten till den 30 november, då han vid uppvaknandet på morgonen var redig och lugn, fri från sinnes- och tankevillor. Därpå förbättrades han hastigt och visade inga psykotiska symtom, då bilagan A efter straffriförklaringen blev för ansökan till hospital den 14 februari 1914 för honom utfärdad. *Under vistelsen å hospitalet* — där han uppgav, att anledningen till överfallet å styvfadern var den att han trodde, att denne ville mörda honom med kniven — var han *också hela tiden symptomfri* och i full jämvikt. Sedan direktionens beslut om hans utskrivning blivit underställt Medicinalstyrelsens prövning, lämnade N. den 1 juni 1914 hospitalet.

Någon anmärkning mot att ansökan till hospital ingavs för denne patient efter straffriförklaringen, trots det att vid tidpunkten härför några symtom av sinnessjukdom hos honom icke kunde av fängelseläkaren påvisas, har jag icke ansett mig böra göra med hänsyn till vikten därav, att den för sinnessjukdom straffriförklarade icke återfår friheten, förr än det av fackutbildad läkare är konstaterat att han tillfrisknat från den sinnessjukdom, under vilken det åtalade brottet blivit begånget.¹ Däremot hade det varit önsk-

¹ I utlåtande med anledning av 1908 års riksdagsskrivelse rörande obligatorisk undersökning av sinnesbeskaffenheten hos vissa brottslingar — vilket utlåtande under titeln: *Kriminalpolitiska riktilinjer och förslag* är publicerat i Allm. Sv. Läkartidningen, 1909, nr 48 — har jag också uttalat mig för, att *varje* för brott tilltalad person, som på grund av sinnessjukdom förklarats straffri, skall intagas å sinnessjukanstalt.

vårt, att ifrågavarande person blivit intagen *omedelbart* efter ansökans inkomst till hospitaldirektionen, och icke först efter några veckors väntan, som här var förhållandet; nämnas må emellertid, att ansökningshandlingarna vid ingivandet voro ofullständiga, så att komplettering först måste ske.

12) D. A. L., f. 1879, murare och skogsarbetare; kom tidigt i dåligt sällskap, däri han berusade sig, ställde till bråk och slagsmål; tidtals, i s. strax efter det han varit berusad, visat sig tungsint och grubblade. År 1903 dömdes han för resande av livsfarligt vapen och våldsamt motstånd mot förrättningsman till 9 månaders fängelse, 1904 för begången misshandel å polisman i tjänstgöring till 6 månaders straffarbete och 1910 för ånyo förövad misshandel å polisman i tjänstgöring till straffarbete i 4 månader. Under 1910 och 1911 uppträdde han vid flera tillfällen hotfullt och våldsamt. I mars 1913 blev han ånyo häktad, efter det han i berusat tillstånd förövat hemfridsbrott på ett flertal ställen, gått från gård till gård och slagit sönder fönster och dörrar samt misshandlat män och kvinnor han träffat på. Vid rannsakingen sade han sig ej kunna minnas något härav och visade sig i fängelset till en början särdeles styvsint och hård t. o. m. våldsam, bestred att han hade gjort något straffarbete, klagade över orättvis behandling och att man samman-gaddat sig mot honom. Sedermera hade han vekare perioder med gråt och ångslan, men klagade fortfarande över grannarnas elakhet och förföljelse. Sedan han på grund av sinnessjukdom blivit straffriförklarad, gjordes i *juli 1913 ansökan* för honom till Sätters hospital, därvid i den av fängelseläkaren utfärdade bilagan A upplyses, att sinnesstämningen visat sig mycket växlande och labil, men att han numera var lugn och resignerad samt »syntes normal.» Först i *december 1913 blev han emellertid intagen å Sätters hospital*; här visade han nu inga symtom av sinnessjukdom, förmenade visserligen att grannarna hållit på och bråka med honom, men insåg att de kunde ha skäl därtill, då han slagits så mycket, och vidhöll ej att det var orätt att han häktats; han uppförde sig utan anmärkning, var snäll, foglig och duktig i utarbete. Med anledning härav gjorde överläkaren i slutet av april framställning om L:s utskrivning, vilken ock av direktionen blev beslutad. Sedan undertecknad vid inspektion å Sätters hospital haft tillfälle undersöka L., blev hans utskrivning *den 4 juni 1914* av Medicinalstyrelsen godkänd.

Liksom i fråga om närmast föregående fall, anser jag det här — icke minst med hänsyn till mannens förhistoria — vara alldeles i sin ordning, att intagning å hospital, trots det av fängelseläkaren i hans bilaga A uttalade omdömet ägde rum, på det att han icke måtte åter komma i frihet utan närmare undersökning av hospitalsläkare. Däremot är det anmärkningsvärt, att L. vann inträde å vederbörande hospital *först c. 5 månader efter ansökans ingivande*, trots det uti det denna åtföljande läkarbetyget var upplyst, att han »syntes normal».

(Enligt vad jag inhämtat, sjuknade L. åter i medio av december 1914, då han blev sömlös, fick syn- och hörselvillor, trodde sig förföljd och hotade modern till livet, varför han i januari 1915 ånyo blev intagen å Sätters hospital.)

Slutligen är här att nämna en till kategorien straffriförklarade hörande patient, som under redogörelseåret blev permitterad, men återkom till hospitalet före permissionstidens slut:

A. G—n, född 1873; sedan unga år starkt missbrukat alkoholhaltiga drycker med undantag av kortare tider, då han varit godtemplare eller intagen å sjukvårdsinrättningar. Upprepade gånger vårdats å Gibraltars sinnessjukavdelning, under år 1906 icke mindre än tre gånger, vid samtliga tillfällen lidande av deliriums tremens; den sista av dessa gånger utskreven från Gibraltar den 31 dec. 1906, då han överflyttades till Hallands läns upptagningsanstalt för sinnessjuka. Utskriven därifrån symtomfri vid påsktid 1907, blev han den 7 maj s. å. åter intagen å Gibraltars sinnessjukavdelning, nu visande bilden av en alkohollucinös. Utskrevs förbättrad den 28 maj 1907, men inremitterades åter dit den 22 september s. å. och har sedan endast kortare tid vistats utanför sjukdomsanstalt; har sålunda, städe intagen i hallucinatoriskt tillstånd, vårdats å nämnda sinnessjukavdelning $^{22/9}$ — $^{1/10}$ 1907, $^{5/10}$ — $^{5/11}$ s. å. (då han utskrevs »något så när symtomfri») och $^{8/11}$ 1907— $^{3/1}$ 1908 (då han rymde), vidare å Göteborgs hospital $^{2/3}$ — $^{21/5}$ 1908 (då han utskrevs »fullt frisk»), samt därpå å Gibraltars sinnessjukavdelning $^{28/8}$ — $^{25/9}$ 1908 och $^{17/10}$ — $^{3/11}$ s. å., då han ånyo hemskickades till sin i norra Halland belägna hemort. Den $^{21/1}$ 1909 anhölls han åter av polisen i Göteborg för besynnerligt uppträdande (rev sönder sina kläder och försökte strypa sig) och infördes till Gibraltars sinnessjukavdelning, där han vid inkomsten hade 8 epileptiska anfall. Utskrevs den $^{23/2}$ s. å., under vilket han därpå ytterligare vårdades å samma avdelning $^{1/3}$ — $^{3/4}$, $^{13/7}$ — $^{23/7}$ och $^{7/9}$ — $^{22/9}$. Den 1 oktober 1909 begick han det brott, för vilket han sedan blev straffriförklarad, och som bestod däri, att han på en gata i Göteborg med kniv stack en obekant person i klinkan. Då han ånyo befanns lida av hallucinationer, fördes han av polisen till Gibraltar, därifrån han dock redan efter två dagar överflyttades till Härlanda fängelse. Då härvarande läkare den 30 november 1909 avgav av Rätten infordrat yttrande, hade G. redan länge varit symtomfri. Efter att ha rekapitulerat mannens historia, knöt dr Strömstedt till densamma följande träffande reflexion: »Därest han nu kommer till hospitalsvård, skall han således vara nykter och frisk, så länge han behålles i dess skydd; så snart han utskrivits, skall han supa och få anfall, och så inträder den praktiskt icke oviktiga paradoxen, att han är frisk på hospitalet och sinnessjuk ute i samhällslivet.»

I mars 1910 blev G. efter straffriförklaring överflyttad från fängelset till Vänersborgs hospital och asyl. Här har han vid varje min inspektion framställt begäran om utskrivning, vilken jag emellertid de första åren icke ansåg mig kunna förorda, då han — väl till en ej ringa del på grund av ett plågsamt eksem — visat ett retligt humör. Vid min inspektion av anstalten i fråga år 1912 inhämtade jag emellertid, att hans humör — i mån som eksemet förbättrades — blivit jämnare, men uttalade mig i berättelsen över nämnda inspektion dock för, att han, med hänsyn till sina forna alkoholvanor, ännu så länge borde kvarstanna å anstalten, i det utskrivning borde ifrågakomma först sedan det här prövats, i vad mån han tålde ett större mått av frihet. Sådant erhöi han ock under den följande tiden, i det han under vilotiden från arbetet fick gå fritt på området och emellanåt även utanför detta samt understundom i sällskap med ett par andra patienter göra besök i staden, därvid de städe hemkommo ordentligt utan att hava förtärt någon spirituosa. Vid sådant förhållande och då hans 67-åriga moder begärt att få honom hem, enär hon behöfde hans hjälp för skötseln av deras lilla torp, uttalade jag mig i berättelsen över 1913 års inspektion av anstalten i fråga för att G. påföljande vår finge bli försöksmitterad. Enligt därpå av direktionen i mars 1914 gjord framställning härom, medgav Medicinalstyrelsen genom beslut den 28 april 1914 (då G. alltså vistats *över 4 år å hospitalet*), att han på försök finge vistas utom anstalten under högst ett år, under villkor att hans målsman ålades att till vederbörande överläkare lämna meddelande om G:s tillstånd och uppförande

samt att, därest G. befunnnes olämplig för frihetens åtnjutande, ofördröjligen återföra honom till anstalten.

Sedan vederbörande kommunalordförande åtagit sig lämna de föreskrivna rapporterna, blev G. så *den 27 maj 1914* *permitterad* till hemmet för att hjälpa modern. Den 31 juli s. å. inföt emellertid underrättelse, att G. »de tre sista veckorna fört ett supigt levnadssätt», plägade resa till Kungsbacka och köpa brännvin samt slå sig ihop med luffare, vilka han tog med sig hem. Då modern ej ville tillåta sådant liv, hotade han att skära halsen av henne. Den 29 juli hade G., efter att ha berusat sig, av någon obetydlig anledning kommit i gräl med en kamrat och slagit honom i huvudet med en literbutelj samt därefter huggit honom i sidan med en fällkniv och uttalat hotelse att skära ihjäl honom. Därefter begav sig G. till Göteborg, där han anhölls efter att ånyo ha kommit i gräl med en person; vid anhållandet satte han sig till våldsamt motstånd och blev han dömd till böter såväl härför som för fylleri. Senare påträffades han bettlande på gatorna och *återfördes* då (efter alltså föga mer än 2 månaders permissionstid) *till Vänersborgs hospital och asyl*. Här var han nu lugn och foglig och beklagade, att försöket att låta honom vara utom sjukhusets hank och stör slagit så illa ut.

Jag har så pass utförligt refererat detta fall, då det är ett mycket belysande exempel på, vilka svårigheter de i rusigt tillstånd samhällsvådliga alkoholisterna vålla i fråga om behandlingen. Vad här ifrågavarande person beträffar, synes det mig i varje fall kunna ifrågasättas, huruvida han icke i stället bör intagas å statens alkoholistanstalt, sedan lagen om behandling av alkoholister trätt i kraft.

I fråga om en annan under redogörelseåret från hospital utskreven alkoholist (som emellertid *icke* var i formell mening kriminalpatient) hade jag vid mina överbäganden kommit till det resultat, att han snarare borde vara föremål för behandling å alkoholistanstalt än å hospital. Då fallet i detta sammanhang icke är utan sitt intresse, i det att det likaledes gäller en i alkoholintoxikerat tillstånd våldsamt uppträdande person, relateras det här i korthet:

J. E. J—n, f. 1879; från barndomen häftigt lynne; då han — efter att under många år högradigt ha missbrukat alkohol — härför 1909 blivit intagen å Eolshäll, kunde han icke få kvarstanna å denna anstalt »på grund av sitt häftiga och uppbrusande sätt». Förut till yrket handelsresande, hade han 3 år före intagandet å Eolshäll upphört med allt arbete, haft dålig sömn, visat sig orolig och retlig, häftig och uppbrusande mot de sina; utöst svordomar över sina syskon och botat slå ihjäl hem, ett par gånger sönderslagit möbler, om nätterna sprungit uppe, skriket i dörrarna. Efter att någon tid ha vårdats å Sigtuna enskilda anstalt för sinnessjuka, blev J. den $\frac{12}{4}$ 1910 därifrån överflyttad till Uppsala hospital, där hans retliga lynne likaledes gav sig tillkänna. Han utskrevs emellertid efter ett par månaders tid, därvid han återvände till fädernestaden; han visade sig emellertid alljämt ur stånd att kunna uträtta något — då bröderna skaffade honom en affär, skötte han sålunda ej alls denna, utan fortsatte att som tillföreng hängiva sig åt alkoholmissbruk och uppträdde *understundom våldsamt*; gav sålunda en gång en kund en örfil och *hotade vid ett tillfälle slå ihjäl brodern med yxa*. Den 14 augusti 1912 blev J. på grund härav intagen å Kristinehamns hospital, sedan bilagan A för honom blivit utfärdad. Vid min två månader senare förrättade inspektion av anstalten framställde J. begäran om utskrivning. I min berättelse över denna inspektion anförde jag, efter att hava rekapitulerat hans historia, rörande honom följande:

»Av det nu anförda torde med tillräcklig tydlighet framgå, att J. är en desequilibrerad individ, vars medfött häftiga lynne under alkoholens inverkan blir än svårare. En dylik individ ter sig ju i det alkoholintoxikerade tillståndet (det under vistelse i frihet vanliga) som en sinnessjuk. Under vistelsen å anstalten har han ådagalagt en betydande omdömesbrist och självöverskattning, defekter, som tydligt framträdde även under det samtal jag hade med honom. Då J. alltså i varje fall måste betraktas som en abnorm individ, har jag nu icke ansett mig kunna bifalla hans begäran om utskrivning, utan finner det — med hänsyn till den korta tid han vårdats här — vara riktigare att vänta med det slutliga bedömandet, huruvida det kan anses berättigat att på längden kvarhålla honom på hospital, tills man hunnit att något längre iakttaga honom och närmare studera hans psykiska tillstånd.»

Vid 1913 års inspektion av ifrågavarande anstalt hade jag fallet åter under omprövning. Därvid kom jag vid mina överväganden till det resultat, att det — vid det förhållandet, att det hos J. allttjämt icke kunde påvisas annan defekt än omdömeslöshet och bristande förståelse för alkoholens ödesdigra betydelse för honom, i förening med en viss självöverskattning — icke vore berättigat att på längden kvarhålla J. å hospitalet, ty om det också kunde antagas att J. (på grund av sina nämnda egenskaper), sedan han återvänt till friheten, skulle återupptaga sina gamla alkoholvanor, fann jag detta, även om han härunder komme att uppträda samhällsvådligt, icke indicera livslång internering å hospital men väl intagning å alkohlistanstalt, sedan lagen om behandling av alkoholister trätt i kraft, under den häri medgivna tiden. Uti min ifrågavarande inspektionsberättelse uttalade jag mig för den skull för att J. borde utskrivas från hospitalet, sedan hans bröder hunnit på lämpligt sätt ordna för honom. Sedan detta skett, lämnade J. i början av 1914 anstalten.

Under redogörelseåret har ytterligare en alkoholist utskrivits från hospital, sedan jag uti inspektionsberättelsen i fråga uttalat mig härför. Mannen, som till yrket var handlande, hade flera gånger haft delirium tremens och slutligen under alkoholens inverkan även visat förföljelsetidéer, men blev efter intagning å Växjö hospital på kort tid symtomfri, varför jag ansåg icke vara berättigat att här kvarhålla honom, även om det kunde befaras att han skulle återupptaga sina alkoholvanor efter utskrivningen, i vilket fall han i stället borde intagas å alkohlistanstalt, något som ju kommer att kunna ske även mot hans vilja, så snart lagen om behandling av alkoholister trätt i kraft. Sedan detta blivit fallet, böra givetvis å hospital intagna alkoholister efter de psykotiska symtomens försvinnande i allmänhet direkt överflyttas till alkohlistanstalt för att om möjligt befrias från sina alkoholvanor.

En av de enskilda anstalter för sinnessjuka, jag under redogörelseåret besökte, var nyöppnad sedan föregående årets höst, nämligen Jakobsdal invid Göteborg. Omsättningen å denna anstalt, av vars 19 platser vid mitt besök de 16 voro belagda, hade varit avsevärd, i det att intagningarna i stor utsträckning gällt sådana fall, som på grund av akut insjuknande eller försämring av ett mera kroniskt tillstånd anmälts till hospital, men ej genast kunnat där erhålla plats. Flera av de här intagna hade också varit mycket svårskötta och alls icke lämpade att vårdas å en liten enskild sinnessjukanstalt, som ej varit avsedd för mera oroliga sjuka. Man hade därför funnit sig nödsakad att medelst en cloisonvägg dela ett en tr. upp beläget, för två

manliga patienter avsett sovrum uti två enkelrum, som båda hade skyddsnet av järntråd för fönstret och av villka det ena hade blivit i sin helhet boaserat, sedan en tidigare här förvarad patient förstört väggarnas puts. Vid mitt besök var en manlig patient, som visat sig opålitlig och förstörande, isolerad uti detta avsides belägna rum, en behandling, som jag uti vederbörande inspektionsberättelse ansåg mig böra beteckna som en mindre tillfredställande vård, då sjukvårdspersonal icke städse fanns tillgänglig å ifrågasvarande vindsvåning.

Förutom detta fall må här även omnämnas ett annat, senare på året å anstalten intaget fall, gällande en man, vars anförvanter saknade förmåga att betala den för honom fordrade avgiften, men som icke kunde utskrivis, alldenstund han hade självmordstendenser, med anledning varav anstaltens läkare ingav skrivelse till Medicinalstyrelsen med förfrågan, huru med patienten i fråga skulle förfaras. Då den för tillfället under min semester tjänstförrättande överinspektören, professor Frey Svenson, till vilken ärendet blev remitterat, avgav yttrande angående detsamma, hade omskrivne patient redan blivit intagen å Lunds hospital, men ansåg professor Svenson det här gälla en viktig principfråga, i vilken han för sin del uttalade den uppfattningen, att om en på enskilt sjukhus intagen sinnessjuk saknar förmåga att betala avgift därstädes men i samhällsskyddets intresse icke kan därifrån utskrivis, så bör han omedelbart intagas på det statens hospital, dit han för erhållande av vård anmäls. Detta yttrande blev i enlighet med professor Svensons förslag remitterat till de för revision av sinnessjukstadgan utsedda sakkunnige.

Förutom å nu nämnda anstalt fanns även å ett par av de övriga utav mig under året besökta enskilda sinnessjukanstalterna svårskött patient, som icke lämpade sig för vård å anstalten i fråga. Sålunda fanns å Solliden (vid Åkarp) en nyintagen patient (kvinna), vilken på grund av agitation och oro icke kunde vistas bland de andra patienterna, utan måste hållas instängd i sitt rum, vars fönster försetts med skyddsnet av järntråd; emellertid ägde hon dock nödig tillsyn här, i det hennes sköterska vistades inne hos henne i rummet. Likaledes fanns å »Bagges sjukhem» (å Kiholm utanför Södertälje) en av agiterande melankoli lidande patient (man), som på grund av sin oro och högljudda jämmer måste hållas isolerad från övriga patienter; denne låg emellertid ensam instängd i sitt rum, något som i detta fall var så mycket mindre lämpligt, som mannen visat starka suicidala tendenser; då han icke var anmäld till hospital, framhöll jag i vederbörande inspektionsberättelse, att ansökan för honom borde göras till anstalt, som är utrustad med bättre övervakningsmöjligheter. Detta var emellertid icke det enda sedan närmast föregående inspektion här intagna fall, som mindre väl lämpat sig för anstalten; bland dem som åter blivit utskrivna, hade nämligen funnits två exalterade patienter, som varit ganska oroliga och svårskötta, samt två av melankoli lidande, av vilka den ene under vistelsen å anstalten begick självmordsförsök; samtliga nu nämnda patienter voro emellertid vid utskrivningen tillfrisknade eller förbättrade.

Av de under året besökta enskilda sinnessjukanstalterna är Katrinelund (vid Malmö), uteslutande avsedd för kvinnor, bäst lämpad för patienter, som icke äro lugna eller på grund av sjävmordsdrift, osnygghet, m. m. behöva noggrannare tillsyn, i det att denna anstalt har patienterna fördelade å två byggnader, av vilka den för sistnämnda kategorier avsedda, inom vilken permanent övervakning är anordnad, även har några enkelrum för oroligare patienter samt badrum, där s. k. långbad vid behov kan givas.

De andra här ifrågavarande anstalterna lämpa sig däremot bäst allenast för lugnare patienter, för vilka vistelsen å en dylik mindre anstalt kan vara behagligare än å ett stort hospital, men som av olika skäl icke passa för en mera privat, okontrollerad vård. Det är emellertid en gammal erfarenhet, att det har sina svårigheter för de enskilda anstalterna att få just sådana patienter, i det att deras platser, som också av det ovan anförda framgår, ofta i stor utsträckning bliva upptagna av mera svårskötta fall, som vänta på inträde å hospital — eller också stå tomma. Av här ifrågavarande anstalter hade sålunda vid mina resp. besök »Bagges sjukhem» endast 14 av sina 20 platser belagda, Solliden endast 12 av sina 16 och Karlsbäll endast 7 av sina 14 platser upptagna. Anledningen till att platserna å dessa anstalter icke äro mera eftersökta torde — såsom i föregående årsberättelse framhållits — otivelaktigt vara den, att det för inträde å dem fordras samma intagningshandlingar, som gälla för intagning å hospital.

Länsupptagningsanstalterna vid hospitalen i Lund, Växjö, Vänersborg, Kristinehamn, Uppsala, Härnösand, Säter och Västervik (vilken sistnämndas platser börjat beläggas i slutet av september 1913) hava inspekterats i samband med inspektion av dessa hospital liksom ock Göteborgs stads vid Göteborgs hospital belägna upptagningsanstalt i samhand med denna anstalt.

Av de vid länslasarett belägna upptagningsavdelningarna, som av mig under redogörelseåret besöktes, är den vid *Ängelholms lasarett* av gammal datum och utgöres allenast av 4 till en annexbyggnad (som i övrigt innehåller rum för veneriskt sjuka samt för isolering av epidemiskt sjuka) längs en korridor förlagda celler, som emellertid under de sista åren blivit moderniserade, i det att de förutvarande små fönstergluggarna nedhuggits, så att lokalerna fått fönster av ungefär vanlig höjd med järninramade små rutor (som dock erhållit matt glas). Under föregående året hade icke mindre än 17 patienter här intagits och antalet å avdelningen samtidigt vårdade hade växlat mellan 1 och 4. Vid mitt besök voro alla 4 »cellerna» upptagna, två av män och två av kvinnor, samtliga intagna under föregående året. Av männen vistades emellertid den ene, som befann sig i konvalescens, icke här på dagarna, utan var han sysselsatt med utomhus förekommande arbete. Av de kvinnliga patienterna var den ena (som i övrigt sade sig vantrivas över att sitta instängd i cell) avsevärt deprimerad, vadan hon givetvis vore i behov av en helt annan tillsyn än här kunde bestås; den för de sinnessjuka

anställda sköterskan hade nämligen att sköta även övriga sjuka uti byggnaden, och nattetid fanns i övrigt alls ingen personal inom sinnessjukavdelningen. Icke mindre än två av de under föregående året här intagna hade begått *själv-mord*, båda genom hängning. I det ena fallet skedde detta den första natten av vistelsen härstädes; mannen i fråga, som visade djup depression, hade genast vid inkomsten yttrat, att han tänkte beröva sig livet, började därvid med att i detta syfte slå bakhuvudet mot väggen, så att ett djupt krossår uppkom, men tillgrep sedan den säkrare metoden att av en remsa utav lakanet göra en snara, som han fäste vid sängstolpen och i vilken han på morgonen fanns hängande död. Den andre av ifrågavarande patienter, likaledes en man, hängde sig mitt på dagen — fem dagar efter inkomsten — uti en snara, som han förfärdigat av madrassväven och fäst i det ovan dörren framför det elektriska ljuset befintliga galleret. Dylika erfarenheter innebära ju en erinran om *huru olämpliga dessa små »cellavdelningar» utan tillräckliga övervakningsmöjligheter äro för sin uppgift*. Då de ju å andra sidan lätt skulle kunna apteras för annat sjukvårdsändamål (exempelvis isolering av smittosamt sjuka, m. m.), vore det i hög grad önskvärt, att de upphörde att användas för sinnessjuka.

Å Östergötlands läns till en särskild byggnad invid *Vadstena* gamla (numera för kroniskt sjuka använda) *lasarett* förlagda upptagningsavdelning för sinnessjuka befunno sig vid mitt besök samtliga celler, tre å vardera könsidan, fortfarande uti sitt gamla skick med allenast mindre fönstergluggar uppe vid taket, varför jag i vederbörande inspektionsberättelse uttalade önskvärdheten av att dessa gluggar nedhögges, så att rummen i fråga finge full belysning. Enligt vad jag inhämtat, har denna modernisering av avdelningen sedan dess också ägt rum, liksom också en av mig påyrkad utvidgning av de alldeles för trånga promenadgårdarna blivit verkställd. Sjukvårdspersonalen utgöres här som förut av 2 skötare och 1 sköterska. Vid inspektionstillfället var anstalten, som rymmer 16 platser (därav 13 på manssidan och 3 på kvinnosidan) överbelagd med två patienter. Frånsett en, som syntes befinna sig i konvalescens, och en nyintagen delirant, voro övriga å manssidan vårdade mera kroniska fall; av dessa hade icke mindre än 8 vårdats här över 1 år och 2 ännu längre tid (i det de intagits 1911 resp. 1910).

Även om upptagningsanstalten vid *Östersunds lasarett* gällde, att flera av de å denna vid mitt besök intagna utgjorde kroniska fall, som vårdats här i årtal. Av de manliga patienterna hade sålunda en vistats här mellan 4 och 5 år och två mellan 2 och 3 år, och av de kvinnliga patienterna två mellan 1 och 2 år. Under föregående året hade visserligen ganska många akuta fall blivit här intagna, men i allmänhet hade sådana efter en vårdtid av från några dagar till ett par månader vunnit inträde å hospital. Sjukvårdspersonalen utgöres här — på ett platsantal av 12, sex å vardera könsidan (av vilka en å kvinnosidan för tillfället var ledig) — av 1 skötare och 2 sköterskor. Inspektionen av denna upptagningsanstalt ägde rum med anledning av klagomål från en hustru, att hennes son (E. F—g) blivit här internerad. Av den över denne förda journalen framgick emellertid, att han

första gången intagits å anstalten efter att ha uppträtt häftigt och hotat föräldrarna samt att han tvenne gånger hemtagits av dessa, men båda gångerna inom ett par månader blivit återförd till anstalten, enär hans tillstånd försämrats. Uppenbart var, att han fortfarande hade behov av anstaltsvård, då han befann sig i ett tillstånd av rätt stor slöhet; han begärde icke heller att få komma hem, klagade endast över en del abnorma sensationer, som plågade honom.

Besöket å *Stockholms stads sinnessjukhus å Långbro* ägde närmast rum med anledning därav, att skrivelse till Medicinalstyrelsen inkommit från en å denna m. fl. anstalter i Stockholm tidigare vårdad kvinna, innehållande klagomål dels över den behandling, hon av härvarande sjukvårdspersonal fått röna, och dels över att hon överhuvudtaget blivit intagen å sinnessjukanstalt samt därefter gång på gång flyttad från en anstalt till en annan. Av vad jag angående fallet inhämtat framgick tydligt, att hennes klagomål beträffande de två första punkterna voro obefogade, varemot detsamma knappast kan sägas om hennes klagan över sistnämnda förhållande. Ty det får väl dock anses vara mindre lämpligt, att en person — såsom i detta fallet skedde — icke mindre än 3 gånger under kortare tid än två månader tvingas att flytta mellan olika sinnessjukanstalter. Att dylikt kan förekomma, beror emellertid på den splittring på stats- och ett flertal kommunala sinnessjukanstalter, varunder värden av Stockholms stads sinnessjuka lider. Otvivelaktigt skulle det medföra stort gagn för denna, om det — i överensstämmelse med av dr Ivan Bratt för flera år sedan i Stockholms stadsfullmäktige väckt motion — kunde bliva så ordnat, att Stockholms stad, mot erhållande av visst vederlag av staten, till *hurudsakligaste delen*¹ själv övertog sin sinnessjukvård. Därigenom kunde denna planläggas på ett vida mer rationellt sätt än under nuvarande förhållanden, då staden icke kan beräkna, huru många platser den under en viss årsperiod framåt kan komma att få disponera å statshospital, varför behöflig utvidgning av Långbro sinnessjukhus icke kommit till stånd, utan en del av stadens sinnessjuka fortfarande vårdas å mindre avdelningar av mera provisorisk karaktär. Av dessa besöktes under året den lilla *inom Hornsgatan 82 inhysta avdelningen*, som ett par år efter det Långbro öppnats var utrymd, men sommaren 1912, efter det denna anstalt blivit fullbelagd, åter blev tagen i bruk, nu såsom tillförne för kvinnor. Lokalerna befinna sig i det gamla skicket och en del av dem äro ju olämpliga för vård av sinnessjuka; missförhållandet med deras användande för detta ändamål var dock större tidigare, då även akuta fall där intogos, medan avdelningen numera användes endast för mera förslöade kroniskt sjuka, som hit överflyttas från stadens övriga sinnessjukanstalter, när plats behöves ledig för nyinsjuknad.

¹ Vid en sådan uppgörelse måste nämligen beaktas, att Stockholms hospital i den kliniska undervisningens intresse allttjämt får mottaga akut insjuknade från staden, för vilket ändamål denna därför alltid borde disponera ett visst antal platser härstädes.

I fråga om de av mig under året besökta *försörjningsinrättningarnas sinnessjukvård* är följande att anföra.

Den vid *Norrköpings försörjningsinrättning* uppförda (i min årsberättelse för år 1910 närmare omnämnda) sinnessjukpaviljongen, som motsvarar nutidens alla krav på en god sinnessjukvård, har genom nådigt brev den 11 oktober 1912 — oaktat den lyder under fattigvårdsstyrelse — blivit godkänd som upptagningsanstalt för sinnessjuka, i samband varmed den gamla för uppgiften i fråga olämpliga cellavdelningen vid lasarettet, vilken dittills utgjort stadens upptagningsanstalt för sinnessjuka, blev nedlagd. Jämlikt nämnda nådiga brev är platsantalet å försörjningsinrättningens sinnessjukpaviljong fastställt till 84, motsvarande 42 å vardera könssidan. Vid min inspektion av avdelningen, som ägde rum den 20 februari, vårdades här 41 män och 43 kvinnor, summa alltså 84 patienter (därav några dock från andra kommuner). Omsättningen hade under föregående året varit mycket stor, uppgående till över 100 % av platsantalet. Bland de å manssidan intagna funnos flera deliranter, till vilken kategori hörde icke mindre än 5 av de 8 män, som intagits från redogörelseårets början till inspektionsdagen. Personer, som insändes till inrättningen för delirium tremens, inläggas nämligen städse å sinnessjukpaviljongen, varemot de alkoholister, beträffande vilka läkarbetyget lyder allenast å alkoholismus chronicus, intagas å avdelning för kroppsligt sjuka, därvid emellertid överflyttning till sinnessjukavdelningen sedermera understundom måst äga rum på grund av psykotiska symtom, som efter intagningen å sjukhuset givit sig tillkänna. Angående överflyttning till sinnessjukavdelningen från inrättningens övriga avdelningar bestämmer den här anställde läkaren. För intagning åter direkt utifrån fordras allenast en enkel läkarattest, däri intygas befintligheten av sinnessjukdom samt behovet av anstaltsvård; endast undantagsvis erhålles en fullständig bilaga A. I de fall, där inrättningens läkare är den, som i första hand rådfrågas för en sinnessjuk — något som ofta är förhållandet, då denne i staden dagligen håller mottagning för alla, som av fattigvården beviljats fri medicin — blir han ju alltid i tillfälle att själv av anhöriga eller andra vederbörande taga reda på den sjukes förhistoria, men i de fall, där inremitteringen till sinnessjukavdelningen sker genom annan läkare, är han hänvisad till att hos denne muntligen (vanligen per telefon) söka inhämta något om densamma. Som ofta framhållits, är det naturligtvis en stor olägenhet, att läkaren å en sinnessjukanstalt icke vid mottagandet av en sjuk (om vilken han dessförinnan icke har någon kännedom) erhåller en skriftlig redogörelse för åtminstone det viktigaste av anamnesen och sjukdomsförloppet. Det missförhållande, som i detta hänseende allmänt vidlåder städernas sinnessjukvård, är ju också ett av de viktigaste skälen till att en ny sinnessjukanstadsstadga är av behovet påkallad.¹

¹ För de riktlinjer, jag inom de för revision av sinnessjukanstadsstadgan tillkallade sakkunniga härtinnan framlagt, har jag redogjort uti en i Allm. Sv. Läkartidningen, 1914, Nr 41—42, publicerad uppsats: »Formerna för intagning å offentlig, enskild eller kommunal sinnessjukanstalt».

Läkaren, som är boende å inrättningen, gör daglig rond å sinnessjukavdelningen. Sjukvårdspersonalen inom denna, som vid min första inspektion (1910, då emellertid paviljongen ännu endast var till hälften belagd) utgjordes av, förutom en översköterska, 3 skötare och 3 sköterskor, hade med stigande antal patienter efter hand ökats, så att den vid min här ifrågasvarande inspektion utgjordes av, förutom översköterskan, 5 skötare och 6 sköterskor. Av denna personal hade tre (i tur och ordning) nattjänstgöring, i det att en nattvakt var stationerad å vardera könssidans övervakning för oroliga och därjämte fanns en kringgående nattvakt (kvinnlig). Nattjänstgöringen var alltså väl ordnad. Däremot ansåg anstaltens läkare det vara behöfligt, att dagpersonalen, vilkens antal sålunda var 4 å vardera könssidan, ökades med ännu en å vardera könssidan eller åtminstone å kvinnosidan, där patienterna i allmänhet äro mera oroliga. Riktigheten av denna uppfattning framgick också av det förhör med personalen å anstalten, jag på uppdrag av Medicinalstyrelsen vid förnyat besök härstädes den 6 maj anställde med anledning av i pressen framkommen notis av innehåll, att en kvinnlig patient avlidit under omständigheter, som gäve anledning misstänka, att yttre våld varit orsak till dödsfallet. Visserligen befanns så *icke* vara förhållandet, i det att obduktionen bekräftade vad redan den kliniska sjukdomsbilden givit vid handen, nämligen att döden förorsakats av den kroppsliga sjukdom (bronchitis chronica), varav kvinnan i fråga länge lidit, men å andra sidan framgick det av förhöret, att denna, som vårdades å den lugnare avdelningen, blivit slagen av en medpatient vid ett tillfälle, då ingen sköterska funnits på avdelningen. I det i ärendet avgivna yttrandet, däri jag påyrkade ovannämnda ökning i betjäningantalet, framhöll jag emellertid samtidigt, att utrymmet inom sinnessjukpaviljongen utan olägenhet medgäve en ökning av platsantalet till 92, och att detta kunde ske utan ytterligare ökning av personalen.

Givetvis skulle det varit till fördel om — i analogi med vad som medgivits för Norrköping — även den fullt tidsenliga sinnessjukpaviljongen vid *Gävle försörjningsinrättning* kunnat bliva upptagningsanstalt för såväl staden som länet, så att den för dessa gemensamma upptagningsanstalten vid Gävle lasarett, vilken icke alls motsvarar nutida krav, kunde bli nedlagd. För sådant ändamål hade också förslag blivit väckt att påbygga sinnessjukpaviljongen med en andra våning, men hade vid ärendets behandling i stadsfullmäktige den beträffande anslagsfrågor behöfliga kvalificerade majoriteten icke erhållits. Emellertid hade enbart för Gävle stad (trots dess del i nämnda upptagningsavdelning, som dock har allenast 14 platser, 7 för vardera könet) visat sig behov av större antal sinnessjukplatser än de 40, för vilka dess sinnessjukpaviljong är beräknad; under de två närmast föregående åren hade den sålunda måst överbeläggas och det ända därhän, att ända till 50 patienter samtidigt vårdats inom paviljongen. Det hade därför, sedan förslaget om tillbyggnad fallit, varit på tal att återigen för sinnessjukvård aptera försörjningsinrättningens gamla sinnessjukavdelning, som numera användes dels till målarverkstad och dels till personalbostäder. Emellertid hade denna

mindre tilltalande anordning hittills icke behövt tillgripas, då belägnings-siffran efter en del överflyttningar till statshospital åter sjunkit. Vid mitt besök utgjorde antalet härstädes vårdade sålunda 43, därav 24 män och 19 kvinnor. Bland de manliga patienterna funnos tvenne, som visat sig mycket farliga — den ene hade två gånger sökt strypa en sköterska och även den andre hade likaledes hotat sjukvårdspersonalen till livet — varför jag om förhållandet underrättade överläkaren å Uppsala hospital och asyl, till vilken anstalt patienterna i fråga voro anmälda och där de sedan inom kort också blevo intagna. Den förstnämnde blev på grund av sin kriminella förhistoria sedermera överflyttad till Växjö kriminalasyl. Detta fall är för övrigt anmärkningsvärt med hänsyn till den föregående behandlingen. Mannen i fråga (P. E. S—m), vilken — efter att år 1910 på grund av sinnessjukdom ha blivit straffri förklarad för begången stöld — av Konungens befallningshavande inremitterats till stadens sinnessjukpaviljong, hade här icke mindre än 3 gånger (två år 1911 och en år 1912) försöksvis blivit överflyttad till själva försörjningsinrättningen, därvid han emellertid städse rymt och begått nya kriminella handlingar, i det han dels stulit och dels, efter att ha berusat sig, uppträtt våldsamt och sönderslagit fönsterrutor. Här föreligger alltså återigen ett exempel på olämpligheten därav, att det i sinnessjucksstadgan icke finnes någon bestämmelse angående formerna för utskrivning av till kategorien otillräkneligförklarade hörande kriminalpatient, som intagits å en icke staten tillhörig anstalt eller avdelning för sinnessjuka.

Mitt besök å *Landskrona försörjningsinrättning* (för vars sinnessjukvård närmare redogjorts i årsberättelsen för 1910) ägde rum närmast av den anledningen, att till min kännedom kommit, att behov av därvarande sjukhems utvidgning föreläge och att man för tillgodoseende av detta behov tänkt föreslå inköp av en angränsande byggnad, som skulle tagas i anspråk till barnbördsavdelning, medan den nuvarande sinnessjukavdelningen uti sjukhemets 3:e våning vore avsedd att här bibehållas. I vederbörande inspektionsberättelse uttalade jag emellertid som min uppfattning, att vid utvidgning av sjukhemmet det vore mest ändamålsenligt, att sinnessjukavdelningen flyttades från detta och en helt ny byggnad uppfördes för de sinnessjuka. Därigenom vunnes nämligen, dels att sjukhemmet bleve helt disponibelt för kroppsligt sjuka, vilka sålunda sluppe den kontakt med de sinnessjuka, som under nuvarande förhållanden icke kan helt undvikas, och dels att den gamla »cellbyggnaden» bleve slopad. Visserligen hade den förbättringen vidtagits, att badrum här anordnats, varjämte ett bostadsrum för två sköterskor inretts i byggnaden, men då dessa hava sin tjänstgöring inom den till själva sjukhemmet förlagda sinnessjukavdelningen, medan de i »cellbyggnaden» förvarade skötas av anstaltens översköterska med tillhjälp av vaktmästaren, bli naturligtvis härvarande patienter utan ständig tillsyn på dagarna. Av byggnadens 6 celler stodo dock 4 vid inspektionstillfället tomma, i det att endast två patienter (båda män) voro här isolerade, varförutom emellertid en manlig patient var isolerad uti en å sjukhemmets nedre botten befintlig cell. Övriga patienter till antalet 35 (därav 10 män och 25 kvinnor) kunde där-

emot vårdas inom den — som nämnts — till 3:e våningen av sjukhemmet förlagda, fullt modernt inredda sinnessjukavdelningen.

Linköpings försörjningsinrättnings sinnessjukavdelning hade sedan förra inspektionen (1911) erhållit elektrisk belysning, men i övrigt befunno sig härvarande lokaler i sitt gamla otidsenliga skick; det stora flertalet celler hade sålunda alltjämt endast fönstergluggar uppe mot taket, vilka därtill i de flesta cellerna voro försedda med järntrådsnät eller galler, varigenom intrycket av fängelse än mer var förstärkt. När man betänker, hurusom inom fångvården är sed att flytta den fånge, hos vilken det under cellvistelsen börjat uppträda symtom av sinnessjukdom och att denna enkla åtgärd i många fall kommer dessa att snart nog försvinna, måste man beteckna det som i hög grad inhumant att för »vård» av sinnessjuka anordna lokaler med bristfällig dager. Litet varstans hava ju också äldre cellavdelningar under årens lopp blivit moderniserade genom upptagande av större fönster¹ av den vanliga hospitalskonstruktionen (små rutor av tjockt glas, tapplåsanordningar, o. s. v.). Vid min förra inspektion anfördes som skäl mot att nedlägga några kottar på sinnessjukavdelningens förbättrande, att det vore meningen att, efter S:t Lars församlings inkorporering med staden, utanför denna uppföra en ny, för båda församlingarna gemensam arbets- och försörjningsinrättning, avsedd att omfatta även en särskild sinnessjukavdelning med eventuellt ett 50-tal platser. Under de 3 år, som förflutit mellan mina ifrågavarande inspektioner, syntes emellertid denna fråga icke ha kommit närmare sin lösning. I min berättelse över inspektionen framhöll jag, att förutom fönstergluggarnas nedhuggande i åtminstone flertalet celler även en annan förbättring snarast borde vidtagas, nämligen anordnandet av badrum inom sinnessjukavdelningen. Sådant saknades nämligen här, vadan de sinnessjuka voro hänvisade att få sina bad uti det på icke obetydligt avstånd belägna sjukhuset (för kroppsligt sjuka), men uppenbart är ju, att ett sådant förhållande skall försvåra möjligheterna att bereda såväl mera opålitliga som mera skröpliga och nedkomna patienter nödiga bad. En annan av mig vid föregående inspektion anmärkt brist hade däremot blivit avhjälpt, i det att uti en närliggande byggnad inretts ett verkstadsrum för beredande av sysselsättning åt de arbetsföra manliga patienterna. Vid inspektionstillfället vårdades inom sinnessjukavdelningen 8 kvinnor (av vilka två lågo i en cell, då platsantalet å kvinnosidan endast är 7) och 6 män (vadan 4 platser voro lediga å manssidan, då platsantalet å denna könssida är 10).

På begäran av fattigvårdsstyrelsen i Göteborg avgav jag under redogörelseåret yttrande över uppgjort förslag till bestämmelser rörande sinnessjukvården å *Göteborgs försörjningsinrättning*. Beträffande dess lokala förhållanden kan jag hänvisa till närmast föregående årsberättelse, i vilken redogörelse för dem finnas. Vid mitt besök å anstalten inhämtade jag, att en därstädes intagen imbecill alkoholist av oförbätterligt antisocial typ (E. J—n) — vilken till en början ådömts straffarbete för sina kriminella hand-

¹ Jämför vad som i detta hänseende är anført här ovan beträffande länsupptagningsanstalter för sinnessjuka.

lingar, men sedermera i stället intagits å försörjningsinrättningens sinnessjukavdelning, där han under senare år upprepade gånger vårdats — här ofta visat ett mycket hotfullt uppträdande och ett par gånger rymt från anstalten, därvid han sista gången (i mars 1914) gjorde inbrott uti den till sinnessjukavdelningen hörande arbetsstugan hos där boende sköterska i avsikt att — såsom han sedermera uppgav — bestjåla, våldtaga och strypa henne. Med anledning härav föreslogs, att J:s exspektansplats bleve flyttad från Göteborgs hospital, dit han var anmäld, till Västerviks hospital för intagning å dess säkerhetspaviljong, där han numera också vårdas.

Mitt besök å Vä utanför Kristianstad belägna sockens *fattiggård* var föranledt av en i ortspressen under rubriken: »En sinnessjuks lidandes-historia» synlig artikel angående åratals inspärning av sinnessjuk i en liten, illa ventilerad cell. Före min inspektion hade mannen i fråga blivit, efter det kronolänsmannen besökt platsen, flyttad till ett större och ljusare, något möblerat rum, liksom det förra, mera celliknande beläget en trappa upp uti en annexbyggnad vid fattiggården. Här låg han till sängs instängd, erhållande vatten och föda genom en lucka i dörren. Han befanns lida av hallucinationer och förföljelsetidéer, men var formellt redig och på intet sätt förslöad. Att en dylik under åratals fortsatt isolering för en sådan patient skall vara synnerligen pinsam, ligger i sakens natur, men å fattiggården hade man ej möjligheter att vårda honom på bättre sätt, då man ej vågade ha honom i själva boningshuset, enär han vid sjukdomens början (1911) visat ett mycket hotfullt uppträdande. Han hade exspektansplats vid Lunds asyl, men fanns där, vid tidpunkten för mitt besök å fattiggården i fråga, bortåt ett hundratal anmälda före honom, vadan utsikterna att å nämnda anstalt få plats för honom voro långa. Jag föreslog för den skull, att hans exspektansplats bleve flyttad till Malmö asyl, men då därstädes blivit plats ledig för honom, hade han redan avlidit.

Fallet ger ju en liten inblick uti vilka svårigheter omhändertagandet av sinnessjuk bereder små landskommuner, varpå Sv. Fattigvårdsförbundets konsulenter ha så många exempel att anföra från sina resor i landets olika delar. För varje gång man gör besök hos sinnessjuka, som vårdas å landsbygdens kommunala anstalter, blir man också alltmer befast uti den övertygelsen, att *det är i hög grad önskvärt, att kommunerna fullständigt befrias från all sinnessjukvård.*

Som ovan är nämnt, torde akut insjuknade numera i allmänhet utan större tidsutdräkt vinna inträde å statens hospital. Däremot få de kroniskt sinnessjuka, som icke av särskild anledning intagas med företrädesrätt, i allmänhet vänta lång tid, innan plats för dem blir tillgänglig. Till belysande av detta förhållande har jag här uti en tablå angivit antalet vid mina under redogörelseårets inspektioner till de olika hospitalen¹ anmälda, fördelade efter anmälningsår:

¹ Göteborgs och Stockholms hospital äro icke här medtagna, då dessa anstalter i allmänhet icke ha många exspektanter, som icke redan åtnjuta någon vård, och av samma skäl äro bland exspektanter vid Uppsala hospital och asyl icke de i Stockholm hemmahörande medtagna. Icke heller ha i tablå medtagits Nyköpings och Visby hospital samt Malmö asyl, vilka anstalter endast ha ett ringa fåtal exspektanter.

Anmälda till	Å r											S:a
	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	
Lunds hosp. och asyl . . . { m. 3 6 3 — 11 11 21 29 40 27 51 52	{ kv. — — — — 1 2 2 15 30 28 50 60	}	442									
Växjö . . . . . { m. — — — — — — 4 6 6 8 11 5	{ kv. — — — — — — 1 1 3 6 9											
Vänersborgs hosp. och asyl { m. — 1 5 1 6 3 6 29 54 48 27 26	{ kv. — — 2 1 2 5 8 37 64 41 43 22	}	481									
Kristinehamns hosp. . . . { m. 1 — — — — 1 1 3 10 8 12 41	{ kv. — — — — — — — — — — 24											
Vadstena hosp. och asyl . { m. — — — — 2 1 5 17 32 23 44 33 34	{ kv. — — — — 1 — — 1 2 2 27 27	}	272									
Västerviks hosp. . . . . { m. — 1 2 — — 2 5 5 10 13 27 37 41	{ kv. — — — — — 1 2 1 3 5 5 26											
Uppsala hosp. och asyl . . . — — — — 4 4 8 7 8 12 21 66 68		}	198									
Sätters . . . . . { m. 1 — — — 3 2 7 10 6 6 31 29 29	{ kv. — — — — — 3 — — 5 15 19											
Härnösands hosp. . . . . { m. — — — — — 1 2 7 11 13 12 18 15	{ kv. — — — — — — — — 1 4 17 13	}	114									
Piteå hosp. och asyl . . . { m. 2 — — — — — — 3 4 4 12 27 32	{ kv. — — — — — — — — 1 2 11 21											

(Anmärkas må, att de enstaka fall, som vid de olika anstalterna äro anmälda något år före andra, i allmänhet gälla sinnesslöa.)

Det torde nog utan överdrift kunna sägas, att sinnessjukvården i Sverige, i vad den gäller statens hospital (och några större städers sinnessjukhus), är fullt jämförlig med sinnessjukvården i vilket kulturland som helst, men i ett annat hänseende, nämligen därutinnan att *så stor del av vårt lands sinnessjuka av platsbrist icke kunna komma i åtnjutande av denna goda vård*, är vårt land mycket efterblivet på ifrågavarande områden. Då man känner, huru otillfredsställande kommunernas sinnessjukvård (bortsett från några större städer) i allmänhet är,¹ får man av ovanstående tablå — av vilken ju framgår, att *sinnessjuka under årat, ja bortåt ett decennium, kunna få vänta på inträde å hospital* — en god föreställning om, huru illa ordnad sinnessjukvården i vårt land till stor del ännu är. Det är därför att hoppas, att den utredning angående sinnessjukvårdens ordnande, som nu pågår inom Medicinalstyrelsen, också resulterar uti en *definitiv lösning* av denna viktiga fråga.

Som medlem av den rättspsykiatriska nämnden har jag biträtt vid handläggningen av (resp. handlagt) 70 av de 105 rättspsykiatriska ärenden, som under året blivit avgjorda.

¹ I detta hänseende kan hänvisas till föregående årsberättelse (för 1913), som därvidlag är ganska upplysande.

Inom Medicinalstyrelsen har jag under redogörelseåret deltagit i handläggningen av tvenne större ärenden, gällande avgivandet av utlåtande, nämligen *dels* rörande den s. k. nykterhetskommitténs förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker, m. m. *och dels* rörande det av särskilda sakkunniga avgivna betänkandet om personalens vid statens anstalter för sinnessjuka uppförande på ordinarie stat, m. m. I båda dessa ärenden avgav jag särskilt yttrande.

Jämlikt nådigt brev den 18 april 1914 har jag även deltagit i överläggningarna angående den utredning, som Medicinalstyrelsen blivit anbefalld att efter samråd med särskilt tillkallade sakkunniga verkställa med anledning av en underdånig framställning från Svenska Fattigvårdsförbundet angående sinnessjukvårdens uppdelning mellan å ena sidan staten och å den andra sidan landstingen, samt eventuellt större kommuner.

Vid tillfälligt förfall för medicinalrådet Stenbeck har jag uppehållit hans byråchefsbefattning under följande tider: 30 april—2 maj, 27 maj, 27 juni—29 juni, 10 augusti—15 augusti, 28—29 augusti, 26 oktober—27 oktober samt 29—30 oktober. Däremot har jag varit hindrad att under hans semester sköta ifrågakvarande tjänst, på grund av arbete inom de för revision av sinnessjukstadgan, m. m. tillkallade sakkunniga, varmed jag under sammanlagt några månader vid sidan av mina tjänstegöromål varit sysselsatt. (Nämnda sakkunniga avgåvo den 24 oktober 1914 sitt första utlåtande, vilket rörde vården om sinnesslöa och ändring i villkoren för statsunderstöd åt anstalter för sådana).

Semester har jag under året åtnjutit under följande tider: 20—25 april, 10—26 juni (under vilken tid jag med statsbidrag företog en resa till Tyskland och Schweiz för studium av epileptikervården) samt 2—23 september. Under sistnämnda tid uppehölls min tjänst av professor Frey Svenson i Uppsala, som därvid — såsom ovan är omnämt — inspekterade trenne sinnessjukanstalter.

Alfred Petrón.